

Natura 2000 doelendocument - bijlagedocument

Ministerie van LNV, juni 2006

Inhoudsopgave

9.1	Hoofdlijnen selectie en begrenzing Natura 2000 gebieden.....	5
9.2	Relatief belang en staat van instandhouding (inclusief methode).....	
9.3	Natura 2000 doelen op landelijk niveau	
9.4	Natura 2000 landschappen	
9.5	Begrenzingswijzigingen Natura 2000 gebieden	

Bijlage 9.1: Hoofdlijnen selectie en begrenzing Natura 2000 gebieden

Inhoud

Bijlage 9.1.1: Criteria voor selectie en begrenzing Habitat- en Vogelrichtlijngebieden

Bijlage 9.1.2: Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000 gebieden

Bijlage 9.1.1: Criteria voor selectie en begrenzing Habitat- en Vogelrichtlijngebieden

Deze bijlage geeft inzicht in de criteria voor selectie en begrenzing van de Habitat- en Vogelrichtlijngebieden. In de afzonderlijke onderdelen wordt verwezen naar de bronnen waar de methodiek meer uitgebreid is omschreven.

Inhoud

Bijlage 9.1.1.a: Selectie Habitatrichtlijngebieden

Bijlage 9.1.1.b: Begrenzing Habitatrichtlijngebieden

Bijlage 9.1.1.c: Selectie en begrenzing Vogelrichtlijngebieden

Bijlage 9.1.1.a: Selectie Habitatrichtlijngebieden

Bron: Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (mei 2003) 'Verantwoordingsdocument'. Selectiemethodiek voor aanmelding van Habitatrichtlijngebieden.

De onderstaande criteria zijn gehanteerd bij de selectie van Habitatrichtlijngebieden ter behoud en bescherming van habitattypen (uit bijlage I) en soorten (uit bijlage II) in Nederland in 2003. Deze criteria komen voort uit de selectiecriteria van bijlage III van de Habitatrichtlijn:

- **Belangrijkste gebieden:** voor elk niet-prioritair habitatype en niet-prioritaire soort zijn in principe vijf gebieden geselecteerd en wel die gebieden waar het type of de populatie van de soort het best ontwikkeld is (kwantitatief en kwalitatief). Voor prioritaire typen en soorten zijn in principe de tien belangrijkste gebieden geselecteerd. Indien minder dan vijf respectievelijk tien gebieden een voldoende bijdrage leveren aan de instandhouding of herstelmogelijkheden van een habitatype of soort (door voldoende kwaliteit en oppervlakte), zijn minder dan vijf gebieden geselecteerd (zie ook punt 3).
- **Ecologische variatie:** indien de ecologische variatie in een habitatype zodanig groot is dat het type meerdere plantensociologische eenheden op verbondsniveau omvat¹ die in verschillende gebieden voorkomen, zijn per plantensociologisch verbond de drie belangrijkste gebieden geselecteerd bij niet-prioritaire typen en de vijf belangrijkste gebieden bij prioritaire typen.
- **Landelijke dekking:**² voor ieder habitatype en soort wordt een voldoende landelijke dekking nagestreefd. Bij minder dan 20% landelijke dekking wordt in de meeste gevallen de selectie als onvoldoende beschouwd, bij 20-60% landelijke dekking staat de selectie ter discussie, bij meer dan 60% landelijke dekking wordt de selectie over het algemeen als voldoende

¹ Hierbij is de indeling van verbonden uit de Vegetatie van Nederland gehanteerd (Schaminée et al. 1995-1998; Stortelder et al. 1999).

² Landelijke dekking van de habitats of leefgebieden van soorten betreft de totale oppervlakte van een habitat of leefgebied binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van het habitatype of leefgebied van de soort.

beschouwd. Deze getallen zijn flexibel: er wordt rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen. Zo is een relatief laag dekkingpercentage aanvaardbaar indien het gaat om een weinig bedreigd type/soort dat verspreid voorkomt (proportionaliteitsprincipe). Voor prioritaire habitattypen en soorten wordt een landelijke dekking nagestreefd die hoger ligt dan de 60% die als uitgangspunt wordt gehanteerd voor niet-prioritaire habitattypen/soorten.

- **Geografische spreiding:** indien de belangrijkste gebieden onvoldoende spreiding over de verschillende regio's binnen Nederland geven, zijn gebieden toegevoegd omwille van de geografische spreiding.
- **Grensoverschrijdende gebieden:** de lijst van gebieden wordt uitgebreid met gebieden als deze direct grenzen aan aangemelde gebieden in Duitsland of België en hiermee één ecologische eenheid vormen. Dit onder de voorwaarde dat het Nederlandse deel van het grensoverschrijdende gebied een deel van de habitattypen of -soorten bevat waar de gebieden door Duitsland of België voor zijn aangemeld.
- **Reeds eerder aangemelde gebieden:** de lijst van gebieden wordt uitgebreid met gebieden die in 1996-98 zijn aangemeld als Habitatrichtlijngebied maar niet kwalificeren bij de belangrijkste gebieden, mits de habitattypen of soorten waarvoor de gebieden destijds zijn geselecteerd nog steeds in representatieve vorm aanwezig zijn.

Uitzonderingen:

- voor de noordse woelmuis zijn aanvullend gebieden geselecteerd zodat er voldoende bescherming is in alle vijf regionale populaties;
- voor vleermuizen zijn aparte gebieden geselecteerd gedurende het winter- en zomerseizoen;

- voor trekvisserij zijn de belangrijkste paaigebieden en/of doortrek- en opgroeigebieden geselecteerd;
- voor de bittervoorn, kleine modderkruiper, die in Nederland wijd verspreid voorkomen, zijn geen afzonderlijke gebieden geselecteerd;
- voor de rivierdonderpad zijn alleen gebieden in beekdalen geselecteerd (waar een apart ecotype voorkomt); buiten de beken is deze soort niet bedreigd.

Bijlage 9.1.1.b: Begrenzing Habitatrichtlijngebieden

Bron: Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (mei 2003) 'Gebiedendocument'. Selectiemethodiek voor aanmelding van Habitatrichtlijngebieden.

Bij de begrenzing van de Habitatrichtlijngebieden zijn de volgende algemene uitgangspunten gehanteerd:

- **Habitattypen en soorten van de bijlagen:** de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- **Herkenbare eenheden en identiteit:** streven naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheerseenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- **'Cement tussen de bakstenen':** de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrichtlijngebied bestaat uit: de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld: het 'cement tussen de bakstenen', maar die wel integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waarvan de betreffende habitattypen en soorten deeluitmaken. Dit cement is nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.
- **Deelgebieden:** bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is. Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.
- **Aansluiting bij administratieve grenzen:** er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationaal Park, Vogelrichtlijngebied, en/of eigendomsgrenzen).
- **Herkenbare topografische lijnen:** bij voorkeur vallen de gebiedsgrenzen samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

De concrete begrenzing van de gebieden is gebaseerd op maatwerk. De toepassing van de algemene uitgangspunten heeft op hoofdlijnen geresulteerd in drie typen van begrenzing. Afhankelijk van (1) de oppervlakte en (2) de mate van versnippering van de gebieden kunnen drie begrenzingstypen worden onderscheiden: grote aaneengesloten gebieden; kleine gebieden; twee of meer deelgebieden. (zie voor voorbeelden de vermelde bron).

Bijlage 9.1.1.c: Selectie en begrenzing Vogelrichtlijngebieden

Bron: Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (2000) Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, deel 1. Bijlage 1. Selectiecriteria en methode van begrenzing.

De onderstaande selectiecriteria voor Vogelrichtlijngebieden zijn ontleend aan een inventarisatie van belangrijke vogelgebieden die in 1994 werd voltooid. Deze lijst vormde de grondslag voor de 49 aanwijzingen die in maart 2000 werden gedaan. De criteria voor selectie en begrenzing zijn nader uitgewerkt en toegelicht in de Nota van Antwoord 2000 (bijlage 1) die tegelijkertijd met de aanwijzingen in 2000 werd uitgebracht. Het is niet bekend op grond van welke selectiecriteria de vóór 2000 aangewezen gebieden zijn aangewezen, vrijwel al deze gebieden voldoen aan de gestelde selectiecriteria van 2000.

Soortkeuze

Onder de Vogelrichtlijn moeten speciale beschermingszones (SBZ's) worden aangewezen voor alle soorten van bijlage I van de Richtlijn en voor bepaalde andere trekvogels die niet zijn opgenomen in deze bijlage. Wat bijlage I betreft, gaat het in totaal in Nederland om 43 soorten, waarvan 15 alleen als niet-broedvogel zijn behandeld³, 23 alleen als broedvogel en 5 zowel als broedvogel als niet-broedvogel. Laatstgenoemde 5 soorten komen zowel als broedvogel als niet-broedvogel aan bod omdat de gebieden waar deze soorten in het broedseizoen, in de trektijd en/ of 's winters verblijven deels verschillend zijn.

Verder zijn gebieden geselecteerd voor 37 andere soorten trekvogels zijnde watervogels (merendeels als niet-broedvogel). Daarnaast is bij de begrenzing van gebieden nog rekening gehouden met 15 andere soorten trekvogels (waarvan 9 broedvogels), waarvoor de gebieden in de beschermingsbehoefte van deze soorten voorzien.

Selectiecriteria

Voor elke soort van bijlage I, die geregeld vaste verblijfplaatsen in ons land heeft, zijn de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Dit zijn de gebieden waar gemiddeld de grootste aantallen vogels zijn vastgesteld. Voor trekvogels die niet zijn opgenomen in bijlage I zijn de gebieden geselecteerd die voldoen

³ De dwerggans is in een later stadium toegevoegd, hiermee komt het totaal aantal soorten van bijlage 1 op 44, waarvan 16 niet-broedvogels.

aan de 1%-drempelwaarde: het gebied herbergt het gebied minstens 1% van de biogeografische populatie. Dit criterium is ook toegepast voor 15 watervogelsoorten die in bijlage I zijn opgenomen. Voor broedvogels is voor beide criteria uitgegaan van het gemiddeld aantal broedparen in de peilperiode 1993-97. De overschrijding van de 1%-drempel is getoetst aan de hand van het gemiddeld seizoenmaximum in de periode 1992/93-1996/97.

Daarnaast is een beperkende voorwaarde aan terrestrische (d.w.z. voornamelijk uit land bestaande) gebieden gesteld. Dergelijke gebieden zijn alleen geselecteerd wanneer aldaar tenminste 100 ha aaneengesloten gebied een natuurstatus heeft.

Door toepassing van de 100 ha-voorwaarde wordt met name de aanwijzing van omvangrijke in agrarisch gebruik zijnde voedselgebieden beperkt tot combinaties met slaapplaatsen (c.q. open water) terwijl voedselgebieden met een meer natuurlijke vegetatie c.q. voedselaanbod wel grotendeels in de aangewezen gebieden liggen.

Gebiedsbegrip en begrenzing

Om gebieden te kunnen identificeren en te begrenzen is een bepaalde opvatting van het begrip gebied nodig, zoals bedoeld in de Vogelrichtlijn. Hiertoe zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd voor de definitie van een gebied:

- Het gebied onderscheidt zich in aard (bijv. abiotisch of type gebruik door de mens) of ornithologische betekenis duidelijk van de omgeving.
- Het is een bestaand of potentieel beschermd gebied met of zonder bufferzones, dan wel een gebied waar de vogelwaarden op enigerlei wijze beschermd kunnen worden.
- Het gebied voldoet, alleen of in combinatie met andere gebieden, aan alle vereisten die de vogels waarvoor het gebied van belang is aan hun omgeving stellen, in de periode dat ze er aanwezig zijn.

Ligging en landschappelijke aard van een gebied zijn bepaald aan de hand van de verspreiding en de biotoopeisen van de kwalificerende soorten. Hierbij worden de volgende landschapstypen onderscheiden: zout water, zoet water, kwelder, open zand in kustgebied, open duin (inclusief duinmeren), zand- en modderbanken, stuifzand, droge heide, hoogveen en natte heide, moeras, loofbos, naaldbos, akkerland, agrarisch grasland, (half)natuurlijk grasland en ruigte, stedelijk gebied. De biotoopeisen van alle selectie- en begrenziingssoorten zijn op het niveau van deze indeling van landschapstypen beschreven (zie bijlagen A van de aanwijzingsbesluiten 2000). Hierbij is onderscheid gemaakt in enerzijds broedende vogels en anderzijds voedselzoekende en pleisterende vogels (c.q. doortrekkers, wintergasten, ruiende vogels alsmede broedvogels die zich buiten hun eigenlijke nestplaats ophouden om voedsel te zoeken of te rusten).

De grenzen zijn bepaald aan de hand van het terreingebruik en de biotoopeisen van de aanwezige kwalificerende soorten en van de aanwezige begrenziingssoorten.

Vervolgens is bezien of op deze wijze in landschappelijk opzicht een samenhangend geheel is ontstaan. Combinaties van aan elkaar grenzende landschapstypen in één gebied zijn in drie gevallen mogelijk:

- Indien meerdere landschapstypen van belang zijn voor dezelfde kwalificerende soort.
- Indien meerdere landschapstypen ieder apart beschouwd óók zouden kwalificeren.

Indien binnen een bepaald kwalificerend landschapstype als deel van een gebied meerdere delen van een ander landschapstype gelegen zijn, die als totaal ook kwalificeren.

Bijlage 9.1.2: Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000 gebieden

Deze bijlage geeft inzage in de criteria zoals gehanteerd bij de herbegrenzing van gebieden t.b.v. de voorbereiding van de aanwijzingsbesluiten in de loop van 2006

Inleiding

Bij de in voorbereiding zijnde aanwijzing van de Habitatrichtlijngebieden en de aanvulling van de Vogelrichtlijnaanwijzingen met gebiedsdoelen zullen overlappende Vogel- en Habitatrichtlijngebieden worden gecombineerd tot één Natura 2000 gebied. Daarbij wordt ernaar gestreefd de begrenzing van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zo goed als mogelijk op elkaar af te stemmen. Voor een flink aantal gebieden worden kleine tot substantiële wijzigingen van de begrenzing voorgesteld.

Er kan een onderscheid worden gemaakt in twee categorieën van herbegrenzing: technische en inhoudelijke aanpassingen.

Technische aanpassingen zijn ten eerste minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken met lijn- en vlakelementen van de TOP10-vector. Ten tweede zijn het ook pragmatische aanpassingen die gewenst zijn uit bestuurlijk oogpunt om beheer en bescherming hanteerbaar te houden en om de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing te bieden. Dit betekent dat verschillende beleidsinstrumenten (naast Vogel- en Habitatrichtlijngebieden ook de beschermde en staatsnatuurmonumenten die sinds 1968 onder de Natuurbeschermingswet zijn aangewezen en vaak overlappen met de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden) op elkaar afgestemd worden en dat onlogische verschillen vermeden worden. Inhoudelijke grenswijzigingen komen voort uit de methodieken die in 2000 en 2003 zijn gehanteerd voor de begrenzing van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden (zie bijlagen).

Aanleidingen om de gebiedsbegrenzing nog eens kritisch te bezien zijn:

- o reacties gemaakt in het kader van de inspraakronde van de concept-lijst van Habitatrichtlijngebieden (februari 2003) waarvan de beoordeling intertijd is aangehouden;
- o gebiedsuitbreiding, omdat de begrenzing niet voldoende rekening heeft gehouden met het voorkomen van habitattypen en leefgebieden van

- soorten, dat wil zeggen aangrenzende gebiedsdelen met habitatwaarden zijn ten onrechte niet begrensd;
- o het omgekeerde komt ook voor: begrenzing van gebiedsdelen die niet van belang zijn voor de instandhouding van het gebied voor de voorkomende habitatwaarden;
- o gebiedsuitbreiding nodig voor herstel voor waarden die in (zeer) ongunstige staat van instandhouding verkeren of slechts in enkele gebieden voorkomende waarden;
- o verschillen in begrenzing tussen in de jaren 1986-2000 onder de Vogelrichtlijn aangewezen gebieden en gebieden aangemeld onder de Habitatrichtlijn gelet op de samenvoeging tot Natura 2000 gebieden;
- o overlap met in de jaren 1969-1996 onder de Natuurbeschermingswet aangewezen Natuurmonumenten aangeduid als beschermde natuurmonumenten.

Technische aanpassingen: kleine en pragmatische correcties

Technische aanpassingen betreffen ten eerste grenscorrecties op perceelsniveau die gewenst zijn om de begrenzing van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden en beschermde natuurmonumenten gelijk te trekken, of ter verduidelijking waar de begrenzing onnauwkeurig, willekeurig of onlogisch is. Hiervan is onder meer sprake indien landschapselementen of vlakken worden doorsneden zonder dat daar vanuit de begrenzingssystematiek grond voor bestaat. In veel gevallen komen dergelijke gevallen voort uit onnauwkeurigheden in het digitalisatie-proces of onduidelijkheid van de oorspronkelijke analoge kaarten. Er wordt zoveel mogelijk naar gestreefd grenzen te laten samenvallen met lijnelementen van het TOP10-vectorbestand versie 2004 (waar de topografische kaarten op zijn gebaseerd). Waar de buitengrens samenvalt met die van een beschermd natuurmonument zijn vaak kadastrale grenzen aangehouden.

Verder wordt zoveel mogelijk gestreefd naar logische en in het veld herkenbare topografische grenzen zoals langs wegen, sloten en landschappelijke overgangen. Hierbij wordt in beginsel aangesloten bij

begrenzing van de provinciale natuurgebiedsplannen of de ecologische hoofdstructuur. Met eigendomsgrenzen van terreinbeherende organisaties wordt rekening gehouden voor zover passend binnen de andere beleidslijnen (zo geldt dit dus niet indien dat zou leiden tot onlogische grenzen). In het merendeel van de Habitatrichtlijngebieden spelen dergelijke technische aanpassingen.

Grensverlegging zoals voorgesteld tussen aan elkaar grenzende gebieden in vooral Wadden- en Deltagebied, is niet meer dan een administratieve aanpassing. Dit is in enkele gevallen noodzakelijk om overlap tussen Natura 2000 gebieden (door verschillen tussen Vogel- en Habitatrichtlijn grenzen) te vermijden, hetgeen kan worden bereikt door de grenzen tussen gebieden op vegetatie- of landschapsgrenzen te leggen.⁴

In twee gevallen is gebleken dat de begrenzing van de Vogelrichtlijngebieden op de kaart afwijkt van de beschrijving in de nota van toelichting (Voordelta en IJmeer). In dergelijke gevallen prevaleert de tekst. De kaart van het IJmeer is inmiddels aangepast, die van de Voordelta dient op dit punt nog te worden verbeterd. Ook zijn in enkele gevallen grenscorrecties nodig omdat de rijksgrens wordt overschreden (o.a. benoorden de Dollard bij Emden, Het Zwin).

Het streven is erop gericht de Vogel- en Habitatrichtlijn grenzen binnen één Natura 2000 gebied zoveel mogelijk te laten samenvallen. Dit voorkomt dat er in een Natura 2000 gebied dat onder beide richtlijnen is aangewezen drie verschillende beschermingsregimes bestaan: delen alleen voor vogels, delen alleen voor habitatwaarden en delen waar beide gelden (met beschermde natuurmonumenten zijn er zelfs 7 combinaties van beschermingscategorieën denkbaar). Bovendien zou er anders noodzaak ontstaan verklaringen te geven

⁴ Dit doet zich voor op de overgang van duinen naar strand of kwelder (Waddeneilanden/ Noordzeekustzone, Duinen Texel/ Waddenzee, Duinen Vlieland/ Waddenzee, Duinen Duinen Terschelling/ Waddenzee, Duinen Ameland/ Waddenzee, Duinen Schiermonnikoog/ Waddenzee, Voordelta/ Zuid-Hollandse en Zeeuwse duingebieden), tussen Duinen Goeree & Kwade Hoek/ Haringvliet (Zuiderdiep) en langs het Vossemeer tussen Ketelmeer & Vossemeer en Uiterwaarden IJssel.

voor allerlei onlogische verschillen. Dit neemt niet weg dat logische verschillen zullen blijven bestaan.

Kleine verschillen (d.w.z. minder dan 25 ha) tussen de begrenzing van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden worden bij voorkeur weggewerkt door aanpassing van de Habitatrichtlijngebieden, waarvan immers de definitieve aanwijzing nog moet plaatsvinden. Bij verkleining geldt dit alleen indien het betreffende gebiedsdeel niet van belang is voor de habitatwaarden waarvoor het gebied is aangemeld. Verkleining van gebieden wordt door de Europese Commissie, gelet op de Europese jurisprudentie, slechts "in uitzonderlijke gevallen" aanvaardbaar geacht indien bij de oorspronkelijke aanwijzing een "duidelijke wetenschappelijke fout" is gemaakt. Voor de goede orde zij opgemerkt dat dit zowel geldt voor Vogelrichtlijngebieden, die al zijn aangewezen als voor Habitatrichtlijngebieden, die weliswaar nog moeten worden aangewezen, maar die inmiddels wel op de zogenoemde communautaire lijst staan.

Grotere verschillen worden in beginsel alleen weggewerkt indien passend binnen de gevolgde begrenzingssystematiek, want logische verschillen tussen Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zullen blijven bestaan. De begrenzing van een Habitatrichtlijngebied kan gelijkgetrokken worden met die onder de Vogelrichtlijn indien dat geen afbreuk doet aan of nodig is voor de instandhouding van de HR-waarden van het gebied. Verkleining van een Vogelrichtlijngebied ligt alleen in de rede indien er sprake is van een "duidelijke wetenschappelijke fout". Een Vogelrichtlijngebied kan in elk geval uitgebreid worden tot de grens van het betreffende Habitatrichtlijngebied indien de uitbreiding past binnen de methode van de Vogelrichtlijngebieden in 2000.

Ingevolge artikel 15a van de (gewijzigde) Natuurbeschermingswet vervallen staats- en beschermde natuurmonumenten die zijn gelegen in V-Habitatrichtlijngebieden. In dat geval worden de Natura 2000 doelen aangevuld met de (nationale) waarden waarvoor deze gebieden indertijd onder de Natuurbeschermingswet zijn aangewezen. Gebiedsdelen buiten Natura 2000 zullen als zelfstandige natuurmonumenten voortbestaan of er kan worden gekozen om hun BN-status te laten vervallen (na het doorlopen van een MER-procedure indien het gebied 1 ha of meer groot is, tenzij ontheffing is verleend). Voor delen van beschermde natuurmonumenten die buiten Natura

2000 blijven liggen, zullen de natuurwaarden opnieuw moeten worden vastgesteld (de in het oorspronkelijke aanwijzingsbesluit genoemde waarden kunnen binnen en buiten Natura 2000 immers verschillend zijn).

Er is daarom in de meeste gevallen ervoor gekozen om beschermde natuurmonumenten die met het Natura 2000-gebied overlappen, zoveel mogelijk binnen de begrenzing van de richtlijngebieden te brengen. Dit betreft in totaal ongeveer 350 ha (80% in zes gebieden).

Inhoudelijke aanpassingen

De begrenzingen blijven gebaseerd op de systematieken zoals die zijn ontwikkeld in het kader van de aanmelding Habitatrichtlijngebieden in 2003 en van de aanwijzing van 49 Vogelrichtlijngebieden in maart 2000. Dit betekent dat aanpassing van Habitatrichtlijngebieden mogelijk is op grond van het voorkomen van habitattypen en leefgebieden van soorten, rekening houdende met de vereisten voor de instandhouding van habitatwaarden en ter verbetering van de algehele samenhang. Dit kan dus zowel betrekking hebben op uitbreiding als verkleining rekening houdend met de voorwaarden die de Europese Commissie daaraan heeft gesteld (zie vorige paragraaf).

Waar grenzen tussen Habitatrichtlijngebieden en "oude" Vogelrichtlijngebieden (aangewezen vóór maart 2000) verschillen, wordt de methode van begrenzing van maart 2000 alsnog op deze Vogelrichtlijngebieden toegepast (voor zover gewenst in het kader van gelijktrekking van grenzen). Daarbij kan ook onder de HR begrensde "nieuwe natuur" worden betrokken indien dit voor de vogelsoorten waaraan het gebied zijn betekenis onder de Vogelrichtlijn ontleend, actuele betekenis heeft of op korte termijn zal krijgen. t.schrijdend inzicht

Zowel uit de ontvangen reacties (opgenomen in het Reactiedocument, 2004) als uit daarna beschikbaar gekomen kennis (Natura 2000 consultaties) is gebleken dat in een beperkt aantal gevallen bij de begrenzing van Habitatrichtlijngebieden onvoldoende rekening is gehouden met de verspreiding van relevante habitattypen of leefgebieden van soorten. Dit betekent dat in 2003 belangrijke terreindelen buiten de begrenzing zijn gevallen. In de meeste gevallen betreft het uitbreiding van minder dan 100 ha. In geval van land gaat het hierbij steeds om bestaande of nieuwe natuur. In geval van de Veluwerandmeren betreft het een aanzienlijke oppervlakte open water dat wel al in zijn geheel onder de Vogelrichtlijn is aangewezen.

Onder deze noemer vallen ook grenscorrecties die voorkomen uit technische vooruitgang (GIS-technieken), waardoor vergelijkingen tussen gebiedscategorieën eenvoudig kunnen worden gemaakt en ook de nauwkeurigheid van begrenzing aanmerkelijk is toegenomen.

Ondergrondse groeven voor vleermuizen

In enkele Zuid Limburgse gebieden doet zich een bijzondere situatie voor omdat substantiële delen van ondergrondse mergelgroeven die van groot belang zijn voor overwinterende vleermuizen, buiten de begrenzing zijn gelegen. Bij de opgave aan de Europese Commissie is ervan uitgegaan dat deze overwinteringsplaatsen geheel binnen de aangemelde gebieden waren gelegen. De betreffende groeven blijken zich uit te strekken buiten begrensde gebied tot onder bebouwing en cultuurgronden waar bovengronds geen habitatwaarden aanwezig zijn. De ondergrondse ligging van de groeven wordt op de kaarten van deze gebieden apart aangeduid. Het beschermingsregime geldt hier alleen voor de instandhouding van de ondergrondse groeve ten behoeve van overwinterende vleermuizen⁵. Het terrein boven de groeven dat alleen als "ondergrondse groeven" op de kaarten is aangeduid, maakt dus geen deel uit van het aangewezen gebied. habitattypen Gebieden met habitattypen of soorten waarvan de staat van instandhouding als "zeer ongunstig" is beoordeeld⁶, kunnen zo nodig worden uitgebreid met bestaande of nieuwe natuur (waar de betreffende waarden niet voorkomen) gelet op de herstelmaatregelen die noodzakelijk zijn om de staat van instandhouding van de betreffende habitatwaarden te verbeteren en in gunstige staat te brengen.

Exclavering

De begrenzing van de Natura 2000 gebieden wordt aangegeven op de bij de aanwijzingen behorende kaarten. Daarop wordt onderscheid gemaakt tussen de

⁵ Op grond van externe werking zijn alleen activiteiten die de groeven als overwinteringsplaats voor vleermuizen kunnen beïnvloeden, vergunningplichtig.

⁶ Dit betreft met name stroomdalgraslanden (*H6120), blauwgraslanden (H6410), heischrale graslanden (*H6230), actieve hoogvenen (*H7110), overgangs- en trilvenen (H7140), kalkmoerassen (H7230), Eiken-haagbeukenbossen (H9160), vochtige alluviale bossen (*H91E0), geelbuikvuurpad en *noordse woelmuis.

begrenzing van het Habitatrichtlijngebied en die van het Vogelrichtlijngebied. Indien van toepassing wordt tevens de begrenzing van inliggende en aangrenzende beschermde natuurmonumenten aangeduid. Bebouwing, infrastructuur en waterkerende dijken maken meestal geen onderdeel uit van het aangewezen gebied. Bebouwing aan de rand van het gebied en aaneengesloten bebouwing van 5 ha of meer (waaronder bedrijfsterreinen, pompstations en kazernes) zullen zoveel mogelijk op de kaart worden uitgesloten (afhankelijk van de aanwezigheid van TOP10-grenzen). De rest zal tekstueel worden geëxclaveerd.

Algemene exclaveringsformule

Zowel voor de in 2000 aangewezen Vogelrichtlijngebieden als de aangemelde Habitatrichtlijngebieden gelden algemene exclaveringsformules. Ook bij de aanwijzing van beschermde natuurmonumenten zijn bebouwde en verharde delen vaak (ook) tekstueel uitgesloten. Voor alle Natura 2000 gebieden zal een algemene exclaveringsformule gaan gelden, die zo nodig wordt afgestemd op de plaatselijke omstandigheden en de natuurwaarden waarvoor het gebied is aangewezen (b.v. in geval van bebouwing met overzomerende of overwinterende vleermuizen). De algemene exclaveringsformule luidt:

Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij expliciet wel bij de aanwijzing betrokken.

o

Daarbij worden de volgende definities gehanteerd ontleend aan de gangbare praktijk.

- o Bebouwing: betreft één of meer gebouwen of bouwwerken, geen gebouwen zijnde.
- o Gebouw: elk bouwwerk dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijke met wanden omsloten ruimte vormt. Een bouwwerk is elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- o Erven: zijn het onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terrein.
- o Tuinen: zijn het in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terrein beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin dat zich duidelijk onderscheidt van de omgeving. Dergelijke terreinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- o Verhardingen: bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen en eefverhardingen. Wegen betreffende alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen, met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.
- o Hoofdspoorwegen: spoorwegen zoals opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen van 31 december 2004.

Bijlage 9.2: Relatief belang en staat van instandhouding (inclusief methode)

Deze bijlage geeft inzage in het relatief belang en staat van instandhouding voor alle habitattypen en (vogel)soorten waarvoor Nederland Natura 2000 gebieden heeft aangewezen en gaat verder in op de gehanteerde methode. Tevens is opgenomen een overzicht van volledige en verkorte namen habitattypen.

Inhoud

- Bijlage 9.2.1: Methode beoordeling staat van instandhouding
- Bijlage 9.2.2.a: Relatief belang en staat van instandhouding habitattypen
- Bijlage 9.2.2.b: Overzicht namen habitattypen
- Bijlage 9.2.3: Relatief belang en staat van instandhouding soorten
- Bijlage 9.2.4: Relatief belang en staat van instandhouding vogelsoorten (voor broedvogels én niet-broedvogels)

Bijlage 9.2.1: Methode beoordeling staat van instandhouding

Deze bijlage geeft inzicht in de criteria voor selectie en begrenzing van de Habitat- en Vogelrichtlijngebieden. In de afzonderlijke onderdelen wordt verwezen naar de bronnen waar de methodiek meer uitgebreid is omschreven.

Inhoud

Bijlage 9.2.1.a: Methode bepaling staat van instandhouding habitattypen

Bijlage 9.2.1.b: Methode bepaling staat van instandhouding soorten

Bijlage 9.2.1.a: Methode bepaling staat van instandhouding habitattypen

Systematiek voor de beoordeling van de staat van instandhouding van een habitatype van bijlage I van de Habitatrichtlijn, zoals vastgesteld door het Habitat Comité.

Aspect	Staat van instandhouding			
	Gunstig	Matig ongunstig	Zeer ongunstig	Onbekend
Verspreiding	areaal stabiel of toenemend EN niet kleiner dan de 'gunstige referentie'	tussen 'gunstig' en 'zeer ongunstig'	areaalverlies van meer dan 1% per jaar ¹ OF areaal meer dan 10% minder dan 'gunstige referentie'	geen of onvoldoende betrouwbare informatie
Oppervlakte	oppervlakte stabiel of toenemend EN niet kleiner dan de 'gunstige referentie' EN geen wezenlijke verandering in het verspreidingspatroon binnen het areaal	tussen 'gunstig' en 'zeer ongunstig'	Verlies aan oppervlakte van meer dan 1% per jaar ¹ EN oppervlakte minder dan de gunstige referentie OF wezenlijke verandering in verspreidingspatroon binnen het areaal OF oppervlakte meer dan 10% minder dan 'gunstige referentie'	geen of onvoldoende betrouwbare informatie
Kwaliteit	structuur en functie (inclusief typische soorten) in goede staat EN geen wezenlijke verslechtering	tussen 'gunstig' en 'zeer ongunstig'	Op meer dan 25% van de oppervlakte is structuur en functie ongunstig	geen of onvoldoende betrouwbare informatie
Toekomstperspectief	de vooruitzichten zijn uitstekend of goed. De belangrijkste bedreigingen zijn niet wezenlijk; het habitatype zal op lange termijn levensvatbaar zijn	tussen 'gunstig' en 'zeer ongunstig'	sterke negatieve invloed van bedreigingen op het habitatype; slechte vooruitzichten, levensvatbaarheid op lange termijn in gevaar	geen of onvoldoende betrouwbare informatie
Totaal beoordeling SvI	alles 'groen' OF drie 'groen' en één 'onbekend'	een of meer 'oranje' maar geen 'rood'	een of meer 'rood'	twee of meer 'onbekend' gecombineerd met alleen 'groen'

¹Binnen een tijdvak te definiëren door de Lidstaat

Bijlage 9.2.1.b: Methode bepaling staat van instandhouding soorten

Systematiek voor de beoordeling van de staat van instandhouding van een soort van bijlage II van de Habitatrichtlijn zoals vastgesteld door het Habitat Comité, deze methode is ook gehanteerd voor de beoordeling van de staat van instandhouding van vogels.

Aspect	Staat van instandhouding			
	Gunstig	Matig ongunstig	Zeer ongunstig	Onbekend
Verspreiding	areaal stabiel of toenemend EN niet kleiner dan de 'gunstige referentie'	tussen 'gunstig' en 'ongunstig'	areaalverlies van meer dan 1% per jaar ¹ OF areaal meer dan 10% minder dan 'gunstige referentie'	geen of onvoldoende betrouwbare informatie
Populatie	populatie groter dan of gelijk aan de 'gunstige referentie' EN voortplanting, sterfte en leeftijdsopbouw niet slechter dan normaal	tussen 'gunstig' en 'ongunstig'	populatieafname van meer dan 1% per jaar ¹ EN lager dan de gunstige referentie OF populatie meer dan 25% lager dan de 'gunstige referentie' OF voortplanting, sterfte en leeftijdsopbouw veel slechter dan normaal	geen of onvoldoende betrouwbare informatie
Leefgebied	leefgebied is voldoende groot (en stabiel of toenemend) EN de kwaliteit is geschikt voor het op lange termijn voortbestaan van de soort	tussen 'gunstig' en 'ongunstig'	leefgebied is duidelijk onvoldoende groot voor het op lange termijn voortbestaan van de soort OF de kwaliteit is duidelijk ongeschikt voor het op lange termijn voortbestaan van de soort	geen of onvoldoende betrouwbare informatie
Toekomst-perspectief	de belangrijkste bedreigingen zijn niet wezenlijk; de soort zal op lange termijn levensvatbaar zijn	tussen 'gunstig' en 'ongunstig'	sterke negatieve invloed van bedreigingen op de soort; zeer slechte vooruitzichten, levensvatbaarheid op lange termijn in gevaar	geen of onvoldoende betrouwbare informatie
Totaal beoordeling SVI	alles 'groen' of drie 'groen' en één 'onbekend'	een of meer 'oranje' maar geen 'rood'	een of meer 'rood'	twee of meer 'onbekend' gecombineerd met alleen 'groen'

¹ Binnen een tijdvak te definiëren door de Lidstaat

Bijlage 9.2.2.a: Relatief belang en staat van instandhouding habitattypen

Nummer	Naam (kort) met subtypen	Relatief belang					Toekomst
		SvI- Totaal	Verspreiding	Oppervlakte	Kwaliteit	Toekomst	
H1110_A	Permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied)	A	M	G	G	M	M
H1110_B	Permanent overstroomde zandbanken (Noordzee-kustzone)	A	M	G	G	M	M
H1130	Estuaria	B	Z	Z	Z	Z	M
H1140_A	Slik- en zandplaten (getijdengebied)	A	M	G	G	M	M
H1140_B	Slik- en zandplaten (Noordzee-kustzone)	B	G	G	G	G	G
H1160	Grote baaien	C	Z	G	G	Z	Z
H1310_A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	A	M	G	G	M	M
H1310_B	Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	B	G	G	G	G	G
H1320	Slijkgrasvelden	C	Z	G	G	Z	Z
H1330_A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	A	M	G	G	M	M
H1330_B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	C	M	G	G	M	M
H2110	Embryonale duinen	B	G	G	G	G	G
H2120	Witte duinen	B	M	M	G	M	G
*H2130_A	Grijze duinen (kalkrijk)	A	Z	G	M	Z	Z
*H2130_B	Grijze duinen (kalkarm)	B	Z	G	M	Z	Z
*H2130_C	Grijze duinen (heischraal)	A	Z	M	Z	Z	Z
*H2140_A	Duinheiden met kraaihei (vochtig)	B	M	G	G	M	G
*H2140_B	Duinheiden met kraaihei (droog)	B	M	G	G	M	G
*H2150	Duinheiden met struikhei	C	G	G	G	G	G
H2160	Duindoornstruwelen	A	G	G	G	G	G
H2170	Kruipwilgstruwelen	B	G	G	G	G	G

Nummer	Naam (kort) met subtypen	Relatief belang					Toekomst
		SvI- Totaal	Verspreiding	Oppervlakte	Kwaliteit	Toekomst	
H2180_A	Duinbossen (droog)	A	G	G	G	G	G
H2180_B	Duinbossen (vochtig)	A	M	G	G	M	G
H2180_C	Duinbossen (binnenduinrand)	B	M	G	G	M	G
H2190_A	Vochtige duinvalleien (open water)	A	M	G	G	M	G
H2190_B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	A	M	G	M	M	M
H2190_C	Vochtige duinvalleien (ontkalkt)	A	G	G	M	M	G
H2190_D	Vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten)	C	M	M	M	G	G
H2310	Stuifzandheiden met struikhei	A	Z	G	M	Z	M
H2320	Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	B	M	G	G	M	G
H2330	Zandverstuivingen	A	Z	G	M	Z	M
H3110	Zeer zwakgebufferde vennen	B	Z	Z	Z	Z	M
H3130	Zwakgebufferde vennen	A	M	G	M	M	M
H3140	Kranswierwateren	A	Z	G	M	M	Z
H3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	A	M	M	M	M	M
H3160	Zure vennen	B	M	G	G	M	M
H3260_A	Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	B	M	M	M	M	M
H3260_B	Beken en rivieren met waterplanten (grote fonteinkruiden)	C	M	G	M	M	G
H3270	Slikkige rivieroever	B	M	G	M	M	G
H4010_A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	A	M	G	M	M	M
H4010_B	Vochtige heiden (laagveengebied)	A	M	G	M	M	M

Nummer	Naam (kort) met subtypen	Relatief belang					Toekomst
		SvI- Totaal	Verspreiding	Oppervlakte	Kwaliteit	Toekomst	
H4030	Droge heiden	B	Z	G	M	Z	M
H5130	Jeneverbesstruwelen	B	M	G	G	M	M
*H6110	Pionierbegroeiingen op rotsbodern	C	Z	M	Z	M	M
*H6120	Stroomdalgraslanden	A	Z	Z	M	Z	M
*H6130	Zinkweiden	B	Z	M	Z	Z	Z
*H6210	Kalkgraslanden	A	M	G	M	M	G
*H6230	Heischrale graslanden	A	Z	Z	Z	Z	Z
H6410	Blauwgraslanden	A	Z	M	M	Z	M
H6430_A	Ruigten en zomen (moerasspirea)	C	G	G	G	G	G
H6430_B	Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	A	M	M	M	M	M
H6430_C	Ruigten en zomen (droge bosranden)	C	M	M	M	M	M
H6510_A	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	A	M	G	M	M	G
H6510_B	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)	A	Z	Z	Z	Z	Z
*H7110_A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	A	Z	Z	Z	Z	Z
*H7110_B	Actieve hoogvenen (heideveentjes)	A	Z	G	M	Z	M
H7120	Herstellende hoogvenen	A	G	G	G	G	G
H7140_A	Overgangs- en trilvenen (trilvenen)	A	Z	M	Z	M	M
H7140_B	Overgangs- en trilvenen	A	M	M	M	M	M

Nummer	Naam (kort) met subtypen	Relatief belang					Toekomst
		SvI- Totaal	Verspreiding	Oppervlakte	Kwaliteit	Toekomst	
	(veenmosrietlanden)	B					
H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	B	M	G	G	M	M
*H7210	Galigaanmoerassen	B	M	G	M	M	M
*H7220	Kalktufbronnen	C	M	G	G	?	M
H7230	Kalkmoerassen	B	Z	Z	Z	Z	M
H9110	Veldbies-beukenbossen	C	M	G	G	M	G
H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	B	M	G	G	M	G
H9160_A	Eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden)	B	Z	M	Z	Z	Z
H9160_B	Eiken-haagbeukenbossen (heuvelland)	B	Z	G	M	Z	M
H9190	Oude eikenbossen	A	M	G	G	M	M
*H91D0	Hoogveenbossen	C	M	G	M	M	M
*H91E0_A	Vochtige alluviale bossen (zachtouthooibossen)	A	M	M	G	M	G
*H91E0_B	Vochtige alluviale bossen (essen-iepenbossen)	A	Z	Z	Z	Z	M
*H91E0_C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	B	M	G	M	M	M
H91F0	Droge hardhoutooibossen	B	Z	M	Z	Z	M

Bijlage 9.2.2.b: Overzicht namen habitattypen

nr	Verkorte naam (met subtypen)	Volledige Nederlandse naam volgens de Habitatrichtlijn
H1110	Permanent overstroomde zandbanken	Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
H1110_A	Permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied)	
H1110_B	Permanent overstroomde zandbanken (Noordzee-kustzone)	
H1130	Estuaria	Estuaria
H1140	Slik- en zandplaten	Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
H1140_A	Slik- en zandplaten (getijdengebied)	
H1140_B	Slik- en zandplaten (Noordzee-kustzone)	
H1160	Grote baaien	Grote, ondiepe krekens en baaien
H1310	Zilte pionierbegroeiingen	Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> spp. en andere zoutminnende soorten
H1310_A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	
H1310_B	Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	
H1320	Slijkgrasvelden	Schorren met slijkgrasvegetatie (<i>Spartinion maritimae</i>)
H1330	Schorren en zilte graslanden	Atlantische schorren (<i>Glauco-Puccinellietalia maritimae</i>)
H1330_A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	
H1330_B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	
H2110	Embryonale duinen	Embryonale wandelende duinen
H2120	Witte duinen	Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i> („witte duinen“)
*H2130	Grijze duinen	Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie („grijze duinen“)
*H2130_A	Grijze duinen (kalkrijk)	
*H2130_B	Grijze duinen (kalkarm)	
*H2130_C	Grijze duinen (heischraal)	
*H2140	Duinheiden met kraaihei	Vastgelegde ontcalcite duinen met <i>Empetrum nigrum</i>
*H2140_A	Duinheiden met kraaihei (vochtig)	
*H2140_B	Duinheiden met kraaihei (droog)	
*H2150	Duinheiden met struikhei	Atlantische vastgelegde ontcalcite duinen (<i>Calluno-Uliceteta</i>)
H2160	Duindoornstruwelen	Duinen met <i>Hippophaë rhamnoides</i>
H2170	Kruipwilgstruwelen	Duinen met <i>Salix repens</i> ssp. <i>argentea</i> (<i>Salicion arenariae</i>)
H2180	Duinbossen	Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied

H2180_A	Duinbossen (droog)	
H2180_B	Duinbossen (vochtig)	
H2180_C	Duinbossen (binnenduinrand)	
H2190	Vochtige duinvalleien	Vochtige duinvalleien
H2190_A	Vochtige duinvalleien (open water)	
H2190_B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	
H2190_C	Vochtige duinvalleien (ontkalkt)	
H2190_D	Vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten)	
H2310	Stuifzandheiden met struikhei	Psammofiele heide met <i>Calluna</i> en <i>Genista</i>
H2320	Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	Psammofiele heide met <i>Calluna</i> en <i>Empetrum nigrum</i>
H2330	Zandverstuingen	Open grasland met <i>Corynephorus</i> - en <i>Agrostis</i> -soorten op landduinen
H3110	Zeer zwakgebufferde vennen	Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten (<i>Littorelletalia uniflorae</i>)
H3130	Zwakgebufferde vennen	Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het <i>Littorelletalia uniflorae</i> en/of <i>Isoëto-Nanojuncetea</i>
H3140	Kranswierwateren	Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische <i>Chara</i> spp. vegetaties
H3150	Meren met krabbscheer en fonteinkruiden	Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type <i>Magnopotamion</i> of <i>Hydrocharition</i>
H3160	Zure vennen	Dystrofe natuurlijke poelen en meren
H3260	Beken en rivieren met waterplanten	Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot het <i>Ranunculion fluitantis</i> en het <i>Callitricho-Batrachion</i>
H3260_A	Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)	
H3260_B	Beken en rivieren met waterplanten (grote fonteinkruiden)	
H3270	Slikkige rivieroeveren	Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot het <i>Chenopodion rubri</i> p.p. en <i>Bidention</i> p.p.
H4010	Vochtige heiden	Noord-Atlantische vochtige heide met <i>Erica tetralix</i>
H4010_A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	
H4010_B	Vochtige heiden (laagveengebied)	
H4030	Droge heiden	Droge Europese heide
H5130	Jeneverbesstruwelen	<i>Juniperus communis</i> -formaties in heide of kalkgrasland
*H6110	Pionierbegroeiingen op rotsbodern	Kalkminnend of basifiel grasland op rotsbodern behorend tot het <i>Alyso-Sedion albi</i>
*H6120	Stroomdalgraslanden	Kalkminnend grasland op dorre zandbodern
*H6130	Zinkweiden	Grasland op zinkhoudende bodern behorend tot het <i>Violetalia calaminariae</i>
H6210	Kalkgraslanden	Droge half-natuurlijke graslanden en struikvormende-facies op kalkhoudende boderns <i>Festuco-Brometalia</i> (gebieden waar opmerkelijke orchideeën groeien)
*H6230	Heischrale graslanden	Soortenrijke heischrale graslanden op arme boderns van berggebieden (en van submontane gebieden in het

		binnenland van Europa)
H6410	Blauwgraslanden	Grasland met <i>Molinia</i> op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (<i>Molinion caeruleae</i>)
H6430	Ruigten en zomen	Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
H6430_A	Ruigten en zomen (moerasspirea)	
H6430_B	Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	
H6430_C	Ruigten en zomen (droge bosranden)	
H6510	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden	Laaggelegen schraal hooiland (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)
H6510_A	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	
H6510_B	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)	
*H7110	Actieve hoogvenen	Actief hoogveen
H7110_A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	
H7110_B	Actieve hoogvenen (heideveentjes)	
H7120	Herstellende hoogvenen	Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is
H7140	Overgangs- en trilvenen	Overgangs- en trilveen
H7140_A	Overgangs- en trilvenen (trilvenen)	
H7140_B	Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)	
H7150	Pionierv egetaties met snavelbiezen	Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het <i>Rhynchosporion</i>
*H7210	Galigaanmoerassen	Kalkhoudende moerassen met <i>Cladium mariscus</i> en soorten van het <i>Caricion davallianae</i>
*H7220	Kalktufbronnen	Kalktufbronnen met tufsteenformatie (<i>Cratoneurion</i>)
H7230	Kalkmoerassen	Alkalisch laagveen
H9110	Veldbies-beukenbossen	Beukenbossen van het type <i>Luzulo-Fagetum</i>
H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	Atlantische zuurminnende beukenbossen met <i>Ilex</i> en soms ook <i>Taxus</i> in de ondergroei (<i>Quercion robori-petraeae</i> of <i>Ilici-Fagenion</i>)
H9160	Eiken-haagbeukenbossen	Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukbossen behorend tot het <i>Carpinion betuli</i>
H9160_A	Eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden)	
H9160_B	Eiken-haagbeukenbossen (heuvelland)	
H9190	Oude eikenbossen	Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met <i>Quercus robur</i>
*H91D0	Hoogveenbossen	Veenbossen
*H91E0	Vochtige alluviale bossen	Bossen op alluviale grond met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
*H91E0_A	Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen)	
*H91E0_B	Vochtige alluviale bossen (essen-iepenbossen)	

*H91E0_C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	
H91F0	Droge hardhoutooibossen	Gemengde oeverformaties met <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> en <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> of <i>Fraxinus angustifolia</i> , langs de grote rivieren (<i>Ulmion minoris</i>)

Bijlage 9.2.3: Relatief belang en staat van instandhouding soorten (bijlage II Habitatrichtlijn)

Nummer	Soortnaam	Relatief belang				
		SvI-totaal	Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst
H1014	Nauwe korfslak	A	M	M	M	M
H1016	Zeggekorfslak	B	Z	M	Z	M
H101X	Platte schijfhoren	A	M	M	M	M
H1037	Gaffellibel	C	Z	Z	Z	G
H1042	Gevlekte witsnuitlibel	B	Z	Z	Z	M
H1059	Pimpernelblauwtje	C	Z	Z	Z	Z
H1060	Grote vuurvliinder	A	Z	Z	Z	M
H1061	Donker pimpernelblauwtje	B	Z	Z	Z	M
*H1078	Spaanse vlag	C	G	G	G	G
H1082	Gestreepte waterroofkever	B	Z	Z	Z	M
H1083	Vliegend hert	C	M	M	M	M
H1095	Zee prik	C	M	M	M	G
H1096	Beek prik	C	Z	M	Z	M
H1099	Rivier prik	B	G	G	M	M
H1102	Elft	C	Z	Z	Z	M
H1103	Fint	C	Z	M	Z	M
H1106	Zalm	C	Z	M	Z	M
H1134	Bittervoorn	A	M	G	G	M
H1145	Grote modderkruiper	A	M	M	M	M
H1149	Kleine modderkruiper	A	G	G	G	G
H1163	Rivierdonderpad	B	M	M	G	G
H1166	Kamsalamander	B	M	M	M	M
H1193	Geelbuikvuurpad	C	Z	Z	Z	Z
H1318	Meervleermuis	A	M	G	G	M

Nummer	Soortnaam	Relatief belang				
		SvI-totaal	Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst
H1321	Ingekorven vleermuis	C	G	G	G	?
H1324	Vale vleermuis	C	M	M	M	M
H1337	Bever	C	M	M	M	G
*H1340	Noordse woelmuis	A	Z	Z	Z	Z
H1351	Bruinvis	C	Z	Z	Z	M
H1364	Grijze zeehond	C	M	G	G	M
H1365	Gewone zeehond	B	G	G	G	G
H1387	Tonghaarmuts	A	M	M	M	M
H1393	Geel schorpioenmos	C	Z	Z	M	M
H1614	Kruipend moerasscherm	A	M	G	M	M
H1831	Drijvende waterweegbree	A	M	M	M	M
H1903	Groenknolorchis	A	Z	M	Z	Z

Bijlage 9.2.4: Relatief belang en staat van instandhouding vogelsoorten (voor broedvogels én niet-broedvogels)

Nummer	Soortnaam	Relatief belang					Toekomst
		SvI- Totaal	Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst	
A001	Roodkeelduiker (N)	A	M	G	G	G	M
A002	Parelduiker (N)	B	?	?	?	?	M
A004	Dodaars (B)	B	G	G	G	G	G
A004	Dodaars (N)	B	G	G	G	G	G
A005	Fuut (N)	B	M	G	M	M	G
A007	Kuifduiker (N)	B	G	G	G	G	G
A008	Geoorde fuut (B)	A	G	G	G	G	G
A008	Geoorde fuut (N)	B	M	G	G	G	M
A017	Aalscholver (B)	A	G	G	G	G	G
A017	Aalscholver (N)	A	G	G	G	G	G
A021	Roerdomp (B)	B	Z	Z	Z	Z	Z
A022	Woudaap (B)	C	Z	Z	Z	Z	Z
A026	Kleine zilverreiger (N)	C	G	G	G	G	G
A027	Grote zilverreiger (B)	B	G	G	G	G	G
A027	Grote zilverreiger (N)	C	G	G	G	G	G
A029	Purperreiger (B)	A	Z	G	Z	M	M
A034	Lepelaar (B)	A	G	G	G	G	G
A034	Lepelaar (N)	A	G	G	G	G	G
A037	Kleine zwaan (N)	A	M	G	M	M	M
A038	Wilde zwaan (N)	B	M	G	G	G	M
A039	Taigarietgans (N)	B	G	G	G	G	G
A039	Toendrarietgans (N)	A	G	G	G	G	G

Nummer	Soortnaam	Relatief belang					Toekomst
		SvI- Totaal	Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst	
A040	Kleine rietgans (N)	A	G	G	G	G	G
A041	Kolgans (N)	A	G	G	G	G	G
A042	Dwerggans (N)	A	G	G	G	G	G
A043	Grauwe gans (N)	A	G	G	G	G	G
A045	Brandgans (N)	A	G	G	G	G	G
A046	Rotgans (N)	A	M	G	G	G	M
A048	Bergeend (N)	A	G	G	G	G	G
A050	Smient (N)	A	G	G	G	G	G
A051	Krakeend (N)	A	G	G	G	G	G
A052	Wintertaling (N)	A	M	G	M	G	G
A053	Wilde eend (N)	A	G	G	G	G	G
A054	Pijlstaart (N)	A	M	G	G	G	M
A056	Slobeend (N)	A	G	G	G	G	G
A058	Krooneend (N)	C	M	G	G	G	M
A059	Tafeleend (N)	A	Z	G	Z	G	M
A061	Kuifeend (N)	A	M	G	G	G	M
A062	Topper (N)	A	Z	G	Z	G	G
A063	Eider (B)	B	Z	G	Z	Z	G
A063	Eider (N)	B	Z	G	G	Z	G
A065	Zwarte zee-eend (N)	B	M	G	G	M	G
A067	Brilduiker (N)	B	G	G	G	G	G
A068	Nonnetje (N)	A	M	G	G	M	M

Nummer	Soortnaam	Relatief belang					Toekomst
		SvI - Totaal	Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst	
A069	Middelste zaagbek (N)	B	G	G	G	G	G
A070	Grote zaagbek (N)	B	Z	G	Z	M	M
A072	Wespendief (B)	B	G	G	G	G	G
A075	Zeearend (N)	C	G	G	G	G	G
A081	Bruine kiekendief (B)	B	G	G	G	G	G
A082	Blauwe kiekendief (B)	B	Z	Z	Z	Z	Z
A084	Grauwe kiekendief (B)	C	Z	Z	Z	Z	Z
A094	Visarend (N)	C	G	G	G	G	G
A103	Slechtvalk (N)	C	G	G	G	G	G
A107	Korhoen (B)	C	Z	Z	Z	Z	Z
A119	Porseleinhoen (B)	B	Z	G	Z	M	M
A122	Kwartelkoning (B)	C	M	G	G	M	M
A125	Meerkoet (N)	A	M	G	M	G	G
A127	Kraanvogel (N)	C	Z	Z	M	G	Z
A130	Scholekster (N)	A	Z	G	Z	M	M
A132	Kluut (B)	A	M	G	G	M	M
A132	Kluut (N)	A	M	G	G	G	M
A137	Bontbekplevier (B)	B	Z	G	Z	M	M
A137	Bontbekplevier (N)	B	G	G	G	G	G
A138	Strandplevier (B)	B	Z	Z	Z	Z	Z
A138	Strandplevier (N)	C	Z	Z	Z	Z	Z
A140	Goudplevier (N)	A	Z	Z	G	M	Z
A141	Zilverplevier (N)	A	G	G	G	G	G
A142	Kievit (N)	A	M	G	G	G	M
A143	Kanoet (N)	A	M	G	G	M	M

Nummer	Soortnaam	Relatief belang					Toekomst
		SvI - Totaal	Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst	
A144	Drieteenstrandloper (N)	B	M	M	G	M	M
A147	Krombekstrandloper (N)	C	G	G	G	G	G
A149	Bonte strandloper (N)	A	G	G	G	G	G
A151	Kemphaan (B)	C	Z	Z	Z	Z	Z
A151	Kemphaan (N)	B	M	G	G	G	M
A153	Watersnip (B)	C	Z	Z	Z	M	Z
A156	Grutto (N)	A	Z	M	Z	M	M
A157	Rosse grutto (N)	A	G	G	G	G	G
A160	Wulp (N)	A	G	G	G	G	G
A161	Zwarte ruiter (N)	B	G	G	G	G	G
A162	Tureluur (N)	B	G	G	G	G	M
A164	Groenpootruiter (N)	B	G	G	G	G	G
A169	Steenloper (N)	B	Z	G	Z	M	M
A176	Zwartkopmeeuw (B)	A	G	G	G	G	G
A177	Dwergmeeuw (N)	B	M	G	M	M	M
A183	Kleine mantelmeeuw (B)	A	G	G	G	G	G
A190	Reuzenster (N)	C	G	G	G	G	G
A191	Grote stern (B)	A	Z	M	Z	G	G
A193	Visdief (B)	A	M	M	M	M	G
A194	Noordse stern (B)	B	G	G	G	G	G
A195	Dwergstern (B)	B	Z	Z	Z	M	M
A197	Zwarte stern (B)	A	Z	Z	Z	M	M
A197	Zwarte stern (N)	A	Z	G	Z	M	M
A222	Velduil (B)	C	Z	Z	Z	Z	Z
A224	Nachtzwaluw (B)	C	M	M	G	M	M

Nummer	Soortnaam						
		Relatief belang	SvI- Totaal	Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst
A229	IJsvogel (B)	B	G	G	G	G	G
A233	Draaihals (B)	C	Z	Z	Z	Z	Z
A236	Zwarte specht (B)	B	G	G	G	G	G
A246	Boomleeuwerik (B)	C	G	G	G	G	G
A249	Oeverzwaluw (B)	B	G	G	G	G	G
A255	Duinpieper (B)	C	Z	Z	Z	Z	Z
A272	Blauwborst (B)	B	G	G	G	G	G

Nummer	Soortnaam						
		Relatief belang	SvI- Totaal	Verspreiding	Populatie	Leefgebied	Toekomst
A275	Paapje (B)	C	Z	Z	Z	Z	Z
A276	Roodborsttapuit (B)	C	G	G	G	G	G
A277	Tapuit (B)	C	Z	Z	Z	Z	Z
A292	Snor (B)	B	Z	Z	G	Z	Z
A295	Rietzanger (B)	B	M	M	G	G	G
A298	Grote karekiet (B)	C	Z	Z	Z	Z	Z
A338	Grauwe klauwier (B)	C	Z	Z	Z	Z	Z

Bijlage 9.3: Natura 2000 doelen op landelijk niveau

Inhoud

Bijlage 9.3.1: Natura 2000 doelen op landelijk niveau habitattypen

Bijlage 9.3.2: Natura 2000 doelen op landelijk niveau soorten

Bijlage 9.3.3: Natura 2000 doelen op landelijk niveau broedvogels

Bijlage 9.3.4: Natura 2000 doelen op landelijk niveau niet-broedvogels

Bijlage 9.3.1: Natura 2000 doelen op landelijk niveau habitattypen

H1110 Permanent overstroomde zandbanken

H1110 Subtype A: Permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied)

H1110 Subtype B: Permanent overstroomde zandbanken
(Noordzeekustzone)

Natura 2000 doel:

Voor subtype A, permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied):
behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Voor subtype B, permanent overstroomde zandbanken (Noordzeekustzone):
behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting:

Het habitatype permanent overstroomde zandbanken komt wijd verspreid voor langs de Europese kusten, maar is in Nederland van zeer groot belang door de abiotische en biotische kwaliteiten van de Noordzee in combinatie met grote estuaria en waddegebieden. Zulke kwaliteiten worden in de EU op slechts enkele plaatsen aangetroffen. Subtype A, permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied), is aangewezen voor de Waddenzee (1). Subtype B, permanent overstroomde zandbanken (Noordzeekustzone), is aangewezen voor de Noordzeekustzone (7), Voordelta (113) en Westerschelde & Saefthinghe (122). Op dit moment verkeert subtype A, permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied), in een matig ongunstige staat van instandhouding. Verbetering van de kwaliteit is vooral mogelijk ten aanzien van bodemfauna en de vorming van biogene structuren met mossels. Kenmerkend voor het systeem is de functionele samenhang van verschillende deelsystemen zoals eb- en vloedgeulen en droogvallende platen. Herstel van zout-zoet gradiënten is tevens van belang voor verbetering kwaliteit van het habitatype. Verder onderzoek is nodig om de referentie voor een gunstige structuur & functie (kwaliteit) (inclusief soortensamenstelling) nader te bepalen. Het Beleidsbesluit Schelpdiervisserij en het aldaar aangekondigde onderzoek (Project Onderzoek Duurzame Schelpdiervisserij) zal de basis vormen voor het tempo waarin en de locaties waar voor de ontwikkeling van de biogene structuren met mossels zal worden gekozen. Daarbij zal tevens rekening

worden gehouden met regulier gebruik en regulier onderhoud van de vaarwegen overeenkomstig de PKB-Waddenzee.

H1130 Estuaria

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Het relatief belang van Nederland is groot en wordt vertegenwoordigd door de Westerschelde (Westerschelde & Saefthinghe, 122) en de Eems-Dollard (Waddenzee, 1). Voor de afsluiting van de Haringvliet (109) en de Zuiderzee herbergde Nederland enkele van de grootste estuaria van Europa. Voor de Haringvliet (109) wordt gestreefd naar het vergroten van zoutwaterinvloeden (kierbesluit). Kwaliteitsverbetering is noodzakelijk wegens de zeer ongunstige staat van instandhouding. Voor de Westerschelde houdt kwaliteitsverbetering herstel in van de afwisseling aan diverse deelecosystemen (laagdynamische en hoogdynamische, diepe en ondiepe, zoete en zoute delen, belendende schorren en geleidelijke overgangen tussen al deze deelsystemen) met de bijbehorende hoge biodiversiteit. Voor dit gebied is behoud van het meergeulenstelsel en uitbreiding van de oppervlakte met laagdynamische deelgebieden (droogvallende platen en ondiepe wateren) noodzakelijk voor kwaliteitsverbetering en duurzaam voortbestaan. Voor de Eems-Dollard ligt het accent op behoud oppervlakte en kwaliteit. Het realiseren van kleinschalige zoet-zout gradiënten in de Waddenzee, is mede ten behoeve van verbetering van de kwaliteit van de habitattypen H1140_A slik- en zandplaten (getijdengebied) en H1110_A permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied).

H1140 Slik- en zandplaten

H1140 Subtype A slik- en zandplaten (getijdengebied)

H1140 Subtype B slik- en zandplaten (Noordzeekustzone)

Natura 2000 doel:

Voor subtype A, slik- en zandplaten (getijdengebied): behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Voor subtype B, slik- en zandplaten (Noordzeekustzone): behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting:

Subtype A, slik- en zandplaten (getijdengebied), is van zeer groot belang voor Europa omdat de Nederlandse, Duitse en Deense waddenzee het grootste oppervlakte herbergt en een belangrijke functie heeft voor trekvogels tussen West-Afrika en Siberië. Wegens de matig ongunstige staat van instandhouding wordt kwaliteitsverbetering nagestreefd. Naast voor de Waddenzee (1) is dit subtype aangewezen voor Voordelta (113), Westerschelde en Saeftinghe (122) en komt het als onderdeel voor van habitattypen H1130 estuaria, en H1160 grote baaien, in Oosterschelde (118). Alleen voor de Waddenzee (1) wordt gestreefd naar verbetering kwaliteit. Subtype B, slik- en zandplaten (Noordzeekustzone), is van groot belang en is aanwezig in de Noordzeekustzone (7) en Voordelta (113). Dit subtype verkeert in gunstige staat van instandhouding. Voortzetting van zandsuppleties op de Noordzeekust van de eilanden en de Noord-Hollandse kust is waarschijnlijk noodzakelijk voor behoud van de huidige oppervlakte aan intergetijdenplaten. Tevens is van belang om te bezien wat de (positieve en negatieve) effecten zijn van de uitbreiding van de japanse oesters in het intergetijdengebied.

H1160 Grote baaien

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Het habitatype grote baaien is van aanzienlijk belang voor Europa en is alleen voor de Oosterschelde (118) aangemeld. De soortensamenstelling van de Oosterschelde verschilt van de andere grote baaien in Europa. Het type verkeert in zeer ongunstige staat van instandhouding gebaseerd op kwaliteit en toekomstperspectief (afname van het oppervlak aan platen (zandhonger)). Daarmee komt de foerageerfunctie voor schelpdiereters in gevaar. Voor behoud en herstel van het evenwicht tussen de deelecosystemen is het stoppen of vertragen van de plaaterosie noodzakelijk. Kwaliteitsverbetering is gericht op herstel van een evenwichtige afwisseling aan de diverse deelecosystemen, herstel van kleinschalige zoet-zout gradiënten en zeegrasvelden.

H1310 Zilte pionierbegroeiingen

H1310 Subtype A: Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)

H1310 Subtype B: Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)

Natura 2000 doel:

Subtype A, zilte pionierbegroeiingen (zeekraal): behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte, behoud en plaatselijk verbetering kwaliteit. De uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit wordt nagestreefd in het Deltagebied.

Subtype B, zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur): behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting:

Het habitatype zilte pionierbegroeiingen komt wijd verspreid voor langs de Europese kusten, maar meestal in kleine oppervlakten. De aanzienlijke oppervlakte van het habitatype in Nederland is daarom bijzonder. Subtype A, zilte pionierbegroeiingen (zeekraal), is van zeer groot belang voor Europa en verkeert in matig ongunstige staat van instandhouding. In Zuidwest-Nederland is dit subtype sterk achteruitgegaan in de Oosterschelde (118) en Westerschelde door erosie van de schorren. Uitbreiding oppervlakte wordt daarom beoogd in Oosterschelde (118), Westerschelde & Saeftinghe (122) en de zoute optie van Krammer-Volkerak (114) ten behoeve van behoud van

Schorren en zilte graslanden. In laatst genoemd gebied wordt dan ook verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Subtype B, zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur), is van groot belang. Er wordt gestreefd naar behoud van dit subtype omdat het in gunstige staat van instandhouding verkeerd.

H1320 Slijkgrasvelden

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud kwaliteit. In een deel van de gebieden mag het areaal afnemen ten gunste van het habitatype 1330_A zilte pionierbegroeiingen (zeekraal).

Toelichting:

Het habitatype slijkgrasvelden ligt aan de rand van het areaal en is in Nederland van aanzienlijk belang voor Europa. De staat van instandhouding is zeer ongunstig door het geheel of vrijwel geheel verdwijnen van de belangrijkste typische soort klein slijkgras. Momenteel komen daarom geen goed ontwikkelde vormen meer voor en komt het habitatype wel veel voor in matige vorm met engels slijkgras. Deze matige vorm ontstaat vaak op plekken waar kwelders eroderen. Daarom mag in een deel van de gebieden het areaal afnemen ten gunste van het habitatype H1310_A zilte pionierbegroeiingen (zeekraal). Ter voorbereiding van de beheersplannen is nader onderzoek nodig naar herstel van groeiplaatsen met klein slijkgras. Herstel van de kwaliteit van de door klein slijkgras gedomineerde vormen van het habitatype (van belang voor de instandhouding van habitatype H1310 zilte pionierbegroeiingen) wordt op dit moment niet als haalbaar gezien. Daarom zijn er geen doelen voor verbetering kwaliteit gesteld.

H1330 Schorren en zilte graslanden

H1330 Subtype A: Schorren en zilte graslanden (buitendijks)

H1330 Subtype B: Schorren en zilte graslanden (binnendijks)

Natura 2000 doel:

Subtype A, schorren en zilte graslanden (buitendijks): behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit

Subtype B, schorren en zilte graslanden (binnendijks): behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud kwaliteit.

Wat betreft de oppervlakte van beide subtypen kan wel enige verschuiving optreden tussen Natura 2000 gebieden: in gebieden waar de oppervlakte aan kwelders sterk afwijkt van de natuurlijke situatie (subtype A in westelijk deel Westerschelde (122), en subtype B in Oosterschelde (118)), ligt een opgave voor vergroting van de oppervlakte.

Toelichting:

Atlantische kwelders worden aangetroffen langs de Atlantische kust van Portugal tot IJsland en Noord-Scandinavië. Het areaal aan kwelders is in de internationale Waddenzee zeer groot (37.000 ha, inclusief pionierzone met meer dan 5 % bedekking), evenals het aantal relatief grote (meer dan 5 km²) kwelders. Subtype A, schorren en zilte graslanden (buitendijks), is daarom van zeer groot belang voor Europa. Het Waddengebied levert de grootste bijdrage in areaal, daarnaast is het Deltagebied van belang. Subtype B, schorren en zilte graslanden (binnendijks), is van aanzienlijk belang. Dit subtype wordt vooral aangetroffen in binnendijkse delen van de waddenkust en het Deltagebied. Beide subtypen verkeren in een matig ongunstige staat van instandhouding. Voor een duurzaam behoud van subtype A, schorren en zilte graslanden (buitendijks), is verjonging van de kwelders en schorren noodzakelijk (oudere, soortenarme stadia nemen momenteel sterk toe).

H2110 Embryonale duinen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting:

Het habitatype embryonale duinen is in Europa wijd verspreid, zowel langs de Atlantische kusten als langs de Mediterrane kusten, maar doorgaans over

kleine oppervlakten. Nederland is van groot belang voor Europa. De staat van instandhouding is gunstig. In het Waddengebied is momenteel genoeg dynamiek zodat het type altijd in voldoende mate en van voldoende kwaliteit aanwezig is. Langs de Hollandse kustduinen en in Zuidwest-Nederland moet het huidige aantal goed ontwikkelde groeiplaatsen behouden blijven.

H2120 Witte duinen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte, verbetering kwaliteit. Verbetering kwaliteit wordt vooral nagestreefd in de duinen van de vastelandskust en het Deltagebied.

Toelichting:

Het habitattype H2120 witte duinen is wijd verspreid langs de Atlantische en Mediterrane kust en is voor de meeste duingebieden aangemeld. De relatieve bijdrage is groot en de staat van instandhouding matig ongunstig als gevolg van een matige verspreiding van goed ontwikkelde voorbeelden, vooral in de duinen van de vastelandskust en het Deltagebied. Daarom wordt in een aanzienlijk deel van deze duingebieden, waar het type voor is aangemeld, verbetering kwaliteit nagestreefd door het optimaliseren van de verstuiving. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggende land. In het Waddengebied, waar het type met een groot oppervlakte en met een goede kwaliteit voorkomt, is het zaak de bestaande dynamiek van het kustgebied op (wisselende) locaties te behouden, waarmee het voorkomen van dit type in voldoende mate gegarandeerd is.

***H2130 Grijze duinen**

*H2130 Subtype A: *Grijze duinen (kalkrijk)*

*H2130 Subtype B: *Grijze duinen (kalkarm)*

*H2130 Subtype C: *Grijze duinen (heischraal)*

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Het habitattype grijze duinen is van zeer groot belang vanwege het grote oppervlakte aan goed ontwikkelde vormen in ons land. Bovendien ligt ons land centraal in het areaal van het habitattype. Binnen subtype A, grijze duinen (kalkrijk), en subtype C, grijze duinen (heischraal), komen een aantal plantengemeenschappen voor die grotendeels beperkt zijn tot Nederland. Subtype A, grijze duinen (kalkrijk) komt vooral veel voor in de kalkrijke duingebieden van de Hollandse en Zeeuwse kust en is daarnaast aangemeld voor een drietal waddeneilanden. Subtype B, grijze duinen (kalkarm), heeft belangrijke voorkomens in de kalkarme duingebieden ten noorden van het Noordzeekanaal en komt daarnaast voor in ontkalkte duinzones van Zuid-Holland en Zeeland. Subtype C, grijze duinen (heischraal) is aangemeld voor de meeste waddeneilanden, de meeste duingebieden langs de vastelandskust en een drietal gebieden in het Deltagebied. Alle drie subtypen verkeren in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Het is van groot belang op de eerste plaats de goede voorbeelden veilig te stellen, zodat geen verdere achteruitgang van de kwaliteit optreedt. Daarnaast moeten matige ontwikkelde voorbeelden worden verbeterd in kwaliteit en is uitbreiding van de oppervlakte gewenst. Plaatselijk mag de oppervlakte enigszins afnemen door natuurlijke successie naar het habitattype *H2140 duinheiden met kraaihei.

***H2140 Duinheiden met kraaihei**

*H2140 Subtype A: *Duinheiden met kraaihei (vochtig)*

*H2140 Subtype B: *Duinheiden met kraaihei (droog)*

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Het habitattype *H2140 duinheiden met kraaihei is van groot belang en bevindt zich in ons land aan de zuidgrens van het areaal. Het is aangemeld voor

de overwegend kalkarme duingebieden ten noorden van het Noordzeekanaal. De staat van instandhouding is matig ongunstig, omdat jonge korstmosrijke stadia met een open vegetatiestructuur sterk achteruit zijn gegaan. In Duinen Terschelling (4) en Schoorlse Duinen (86) wordt daarom verbetering kwaliteit nagestreefd. Jonge stadia kunnen ontstaan door successie vanuit andere habitattypen (*H2130 grijze duinen, H2190 vochtige duinvalleien) en verjonging van het habitatype zelf. Gezien de grote oppervlakte wordt in alle gebieden waarvoor het habitatype is aangemeld, behoud oppervlakte nagestreefd. Het habitatype mag plaatselijk tijdelijk afnemen ten gunste van ontwikkeling van de habitattypen H2120 witte duinen, *H2130 grijze duinen, H2190 vochtige duinvalleien, en verbetering van de kwaliteit van het type zelf.

***H2150 Duinheiden met struikhei**

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting:

Het habitatype *H2150 duinheiden met struikhei is in ons land van aanzienlijk belang. Het is soortenarm, beslaat in Nederland kleine oppervlakten en bevindt zich hier aan de noordrand van het verspreidingsgebied. In Nederland is het habitatype aangemeld voor Duinen Ameland (5) en enkele Zuid-Hollandse en Zeeuwse duingebieden. Omdat de staat van instandhouding gunstig is, wordt behoud van verspreiding, oppervlakte en kwaliteit nagestreefd.

H2160 Duindoornstruwelen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud kwaliteit van goed ontwikkelde vormen in de gebieden waar het type een belangrijke positie in het duinlandschap inneemt. Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen *H2130 grijze duinen,

H2190 vochtige duinvalleien, en H2180 duinbossen, mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen niet afneemt.

Toelichting:

Nederland is van zeer groot belang voor het habitatype H2160 duindoornstruwelen vanwege de grote oppervlakte en de verscheidenheid aan struweelsoorten in de goed ontwikkelde voorbeelden. Ons land ligt centraal in het verspreidingsgebied en het type is voor de meeste Natura 2000 gebieden aan de kust aangemeld. De beste ontwikkelde voorbeelden worden aangetroffen in Meijndel & Berkheide (97), Voornes Duin (100), Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) en Kop van Schouwen (116). In de sterk ontkalkte duingebieden komen goed ontwikkelde vormen alleen voor in relatief kalkrijke delen, vooral dicht achter de zeereep, zoals in het zuidwesten van Duinen en Lage Land Texel (2). Omdat het type in goede staat van instandhouding verkeerd en met een groot oppervlakte voorkomt, wordt behoud van goed ontwikkelde vormen nagestreefd. Omdat duindoornstruwelen zich plaatselijk sterk hebben uitgebreid ten koste van habitattypen *H2130 grijze duinen, en H2190 vochtige duinvalleien, mag de oppervlakte afnemen ten gunste van uitbreiding van deze typen. Deze successie speelt vooral in de kalkrijke duingebieden van de Hollandse en Zeeuwse kust. Plaatselijk en tijdelijk mag de oppervlakte van goed ontwikkelde duindoornstruwelen tevens afnemen ten gunste van uitbreiding van habitatype H2180 duinbossen.

H2170 Kruiwilgstruwelen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding goed ontwikkelde vormen, behoud maar lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en behoud maar lokaal verbetering kwaliteit. De oppervlakte matig ontwikkelde vormen mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitatype *H2130 vochtige duinvalleien, en H2180_B duinbossen (vochtig).

Toelichting:

Het habitatype H2170 kruipwilgstruwelen is wijd verspreid langs de Atlantische kust, waarbij ons land centraal in het areaal ligt. Nederland levert een grote bijdrage aan dit type. De meeste waddeneilanden, Duinen Den Helder en Callantsoog (84), Zwanewater & Pettermerduinen (85), Noordhollands Duinreservaat (87), Kennemerland-Zuid (88), Coepelduynen (96) en drie gebieden in het Deltagebied zijn aangewezen voor het habitatype. In de meeste gebieden wordt behoud van de oppervlakte goed ontwikkelde vormen nagestreefd omdat het type in gunstige staat van instandhouding verkeerd. In Duinen Den Helder en Callantsoog (84) en Coepelduynen (96) wordt uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen nagestreefd. Voor duurzaam behoud van goed ontwikkelde vormen op de lange termijn, moet het habitatype met enige regelmaat opnieuw ontstaan door successie vanuit het habitatype H2190 vochtige duinvalleien.

H2180 Duinbossen

H2180 Subtype A: duinbossen (droog)

H2180 Subtype B: duinbossen (vochtig)

H2180 Subtype C: duinbossen (binnenduinrand)

Natura 2000 doel:

Subtype A, duinbossen (droog): verbetering verspreiding van goed ontwikkelde vormen, behoud maar lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en behoud maar lokaal verbetering kwaliteit. Uitbreiding oppervlakte wordt nagestreefd in de meeste duingebieden van Noord-Holland en het Waddengebied.

Subtype B, duinbossen (vochtig): behoud verspreiding, behoud maar lokaal uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Subtype C, duinbossen (binnenduinrand): behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud maar lokaal verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Het habitatype H2180 duinbossen is zeldzaam langs de Europese kusten, maar komt in ons land over een relatief grote oppervlakte voor langs een groot deel

van de duinkust. Het duineikenbos (subtype A) en duinberkenbos (subtype B) zijn min of meer tot ons land beperkte bostypen. Daarom levert Nederland een zeer grote bijdrage voor subtype A, duinbossen (droog), en subtype B, duinbossen (vochtig). De bijdrage voor subtype C, duinbossen (binnenduinrand), is groot en dit subtype is aangewezen voor Duinen Schiermonnikoog (6), Noordhollands duinreservaat (87), Kennemerland-Zuid (88), Meijendel & Berkheide (97), Voornes Duin (100), Kop van Schouwen (116) en Manteling van Walcheren (117). Uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen van subtype A en B wordt beoogd in Duinen Vlieland (3) Duinen Terschelling (4) en Duinen Schiermonnikoog (6), omdat op de waddeneilanden de oppervlakte van deze habitattypen klein is. In enkele duingebieden van de Hollandse vastelandskust wordt uitbreiding oppervlakte of verbetering van kwaliteit voor deze twee subtypen nagestreefd. Voor subtype C wordt in de gebieden behoud nagestreefd. In Voornes Duin (100) en Kop van Schouwen (116) mag de oppervlakte van matig ontwikkelde vormen afnemen ten gunste van habitattypen *H2130 grijze duinen, en H2190 vochtige duinvalleien.

H2190 Vochtige duinvalleien

H2190 Subtype A: vochtige duinvalleien (open water)

H2190 Subtype B: vochtige duinvalleien (kalkrijk)

H2190 Subtype C: vochtige duinvalleien (ontkalkt)

H2190 Subtype D: vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten)

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Het habitatype vochtige duinvalleien is in onze kustduinen zeer gevarieerd, wijd verspreid en over een grote oppervlakte ontwikkeld zodat ons land een zeer grote verantwoordelijkheid heeft voor het behoud van dit habitatype. Het type is aangewezen voor bijna alle Natura 2000 duingebieden en daarnaast ook voor Noordzeekustzone (7), Grevelingen (115), Westerschelde & Saefthinghe (122) en de zoete optie van Krammer-Volkerak (114). De relatieve bijdrage voor subtype A, vochtige duinvalleien (open water), subtype B, vochtige duinvalleien (kalkrijk), en subtype C, vochtige duinvalleien (ontkalkt),

is zeer groot. Die voor subtype D, vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten), is aanzienlijk. Subtype C heeft een gunstige staat van instandhouding, de overige subtypen hebben een matige staat van instandhouding. Voor subtype A, vochtige duinvalleien (open water), is het belangrijk om de kwaliteit te verbeteren: hier is vooral winst te behalen in verbetering kwaliteit van kranswierbegroeiingen in duinwateren. Voor subtype B, vochtige duinvalleien (kalkrijk), wordt de staat van instandhouding verbeterd door uitbreiding van oppervlakte en/of verbetering van kwaliteit op de meeste Waddeneilanden, de meeste vastelandsduinen en de Kop van Schouwen (116). Subtype C, vochtige duinvalleien (ontkalkt) behoeft vooral verbetering in de Noord-Hollandse vastelandsduinen waar het areaal duinvallei sterk is afgenomen. Voor subtype D, vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten), liggen verbeteropgaven op enkele waddeneilanden en in enkele vastelandsduinen. Al deze verbeterdoelen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden, Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van de dynamiek van wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggende land. Plaatselijk is een tijdelijke vermindering van de oppervlakte toegestaan ten gunste van successie naar habitattypen *H2140 duinheide met kraaihei, en H2170 Kruiwilgstruwelen .

H2310 Stuifzandheiden met struikhei

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

In het Atlantische deel van Europa is Nederland van groot belang voor dit habitattype omdat een zeer aanzienlijk aandeel van het oppervlak in Nederland ligt. Het type ontstaat uit stuifzanden en heeft een warm en droog microklimaat. Voor behoud van organismen die afhankelijk zijn van dit type; kevers, sprinkhanen, vlinders, reptielen, vogels, maar ook korstmossen en

pioniers van open zand, is het van belang dat structuur en functies op orde gebracht worden. Het zal vaak gaan om het verbinden van leefgebieden of het verbeteren van de vegetatiestructuur. Een grote variatie in de leeftijd van heideplanten, een afwisseling van open zand, heide en pioniergrasland met geleidelijke overgangen naar struweel (bijvoorbeeld Bremstruweel) en bos is belangrijk.

De belangrijkste gebieden liggen in het midden en zuiden van Nederland: het gaat ondermeer om Veluwe (57) (met veruit het grootste oppervlakte), Loonse en Drunense duinen & Leemkuilen (131) en Maasduinen (145). In het noorden is het Drents-Friese Wold & Leggelderveld (27) van groot belang.

H2320 Binnenlandse kraaiheibegroeiingen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting:

Binnenlandse kraaiheidebegroeiingen zijn te beschouwen als oude stadia van stuifzandheiden met struikhei of van droge heiden. Kraaihei is de dominante soort, het microklimaat is koel en relatief vochtig. Het habitattype heeft een boreale verspreiding. Nederland ligt aan de zuidkant van het areaal en heeft geen bijzondere betekenis voor het type. Het landelijk doel is daarom op behoud oppervlak en behoud kwaliteit gesteld. Lokaal is verbetering van de kwaliteit belangrijk voor het herstel van populaties van o.a. levermossen en wolfsklauwen die nationaal bedreigd zijn.

Het habitattype komt vooral voor op zandgronden van het Drents plateau. Belangrijke gebieden zijn: Bakkeveense duinen (17), Drentsche Aa-gebied (25), Drents-Friese Wold & Leggelderveld (27), Dwingelderveld (30) en Havelte-Oost (29). De Veluwe (57) is het zuidelijkste gebied waar binnenlandse kraaiheidebegroeiingen voorkomen.

H2330 Zandverstuivingen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

De huidige zandverstuivingen in het binnenland zijn slechts een fractie van de oorspronkelijke Atlantische woestijnen. Niettemin is Nederland, ondermeer door het grote areaal dekzanden, binnen het Atlantische gebied van groot belang voor behoud van het habitatype. De staat van instandhouding is zeer ongunstig; door gebrek aan openheid kan het zand niet stuiven, door depositie wordt het stuivende zand versneld vastgelegd. Het areaal is daarom afgenomen. De soorten die pionieren in dit stuivend zand zijn vaak ernstig bedreigd. Het gaat om warmteminnende insecten, (korst)mossen en kortlevende vaatplanten.

Verbetering is mogelijk door te werken aan een gunstige vegetatiestructuur. Meer ruimte voor natuurlijke processen zoals verstuiving zal resulteren in voldoende afwisseling tussen open zand, jonge pionierstadia en oudere stadia met natuurlijke graslanden. Grote stuifzanden zijn tevens van belang voor soorten als tapuit (A277), draaihals (A233), duinpieper (A255), nachtzwaluw (A224), mits er ook een afwisseling met heide en bos is. Juist de afwisseling van (grote of kleine) zandverstuivingen met habitatype H2310 stuifzandheiden met struikhei, is voor een groot aantal dieren belangrijk. Om deze reden zijn in veel heidegebieden van de hogere zandgronden zowel (kleinere) stuifzanden als stuifzandheiden met struikhei gecombineerd als doel. Belangrijke gebieden zijn: Veluwe (57), met meerdere grote stuifzandgebieden, Drents-Friese Wold & Leggelderveld (27) en Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131).

H3110 Zeer zwakgebufferde vennen

Natura 2000 doel:

Verbetering verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit. Verbetering verspreiding wordt op lange termijn gerealiseerd in gebieden waar habitatype H3130 zwakgebufferde vennen, is aangewezen.

Toelichting:

Het habitatype H3110 zeer zwak gebufferde vennen is in Europa beperkt tot het boreaal-atlantische gebied. Nederland bevindt zich aan de oostrand van het verspreidingsgebied en is belangrijk voor de Atlantische regio. Hoewel de begroeiingen slechts over een kleine oppervlakte voorkomen, is het habitatype wel van zeer groot belang door de bijzondere soortensamenstelling: een combinatie van soorten met een atlantisch areaal en soorten met een continentale verspreiding. Bovendien zijn de vensystemen bij dit habitatype bijzonder vanwege hun geomorfologie: relatief ondiepe, zandige vennen. De staat van instandhouding is zeer ongunstig als gevolg van een sterke achteruitgang in verspreiding, oppervlakte en kwaliteit. Behoud van de goede voorbeelden die voorkomen in Bergvennen & Brecklenkampse Veld (46), Strabrechtse Heide & Beuven (137) en Sarsven & De Banen (146) staat voorop. Door herstel van grote vencomplexen op landschapsschaal kan een situatie gecreëerd worden waarin habitatype H3110 zeer zwak gebufferde systemen, en habitatype H3130 zwak gebufferde vennen, naast elkaar voorkomen onder relatief duurzame condities. Hiervoor bestaan mogelijkheden in Brabantse Wal (128) en Strabrechtse Heide & Beuven (137). Verbetering van kwaliteit wordt in de meeste gebieden nagestreefd. De uitbreiding van oppervlakte in Brabantse Wal (128) is cruciaal voor een substantiële vergroting van de landelijke oppervlakte.

H3130 Zwakgebufferde vennen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud maar lokaal uitbreiding oppervlakte en behoud maar lokaal verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Nederland heeft voor dit habitatype H3130 zwak gebufferde vennen een zeer groot belang gezien de centrale ligging van het land in het verspreidingsgebied van de oeverkruid-klasse en de aanwezigheid van bijzondere Atlantische soorten. De staat van instandhouding is matig ongunstig door onvoldoende oppervlakte en onvoldoende kwaliteit. Wegens genoemd relatief belang en het sterk versnipperde voorkomen is het aangewezen voor veel Natura 2000 gebieden op de pleistocene zandgronden. In een deel van de gebieden wordt uitbreiding oppervlakte en/of verbetering kwaliteit nagestreefd. In vennen waar habitatypen H3110 zeer zwak gebufferde vennen, en H3130 zwak gebufferde vennen, samen voorkomen, is het behoud van zeer zwak gebufferde vennen voldoende garantie voor de aanwezigheid van zwak gebufferde vennen. Plaatselijk mag de oppervlakte of kwaliteit van habitatype H3130 zwakgebufferde vennen achteruitgaan ten gunste van verbetering van habitatype H3110 zeer zwakgebufferde vennen.

H3140 Kranswierwateren

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Het habitatype H3140 kranswierwateren is in Europa wijd verspreid, maar de plantengemeenschappen die in ons land binnen dit habitatype voorkomen zijn in West-Europa vrijwel beperkt tot de Noordwest-Europese laagvlakte. De grote plassen en meren met kranswieren in ons land behoren bovendien tot de grootste vindplaatsen van het habitatype in Europa. Ook is de soortenrijkdom in ons land hoog: van de ruim 40 kranswiersoorten in Europa komt de helft in ons land voor. Nederland is daarom van zeer groot belang voor dit type. De staat van instandhouding is echter zeer ongunstig, vooral door een zeer ongunstig toekomstperspectief. De duurzaamheid van de grote oppervlakte in het IJsselmeer (72), Markermeer & IJmeer (73) en Veluwerandmeren (76) is onzeker door ongunstige ecologische randvoorwaarden. Voor de duurzaamheid van het areaal wordt daarom in enkele perspectiefvolle meren en moerasgebieden, op de overgang van zand naar veen uitbreiding oppervlakte

nagestreefd. In deze gebieden en Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132) wordt ook verbetering van de kwaliteit beoogd door lokale verbetering van de waterkwaliteit.

H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

Natura 2000 doel:

Verbetering verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit. In het Natura 2000 landschap rivierengebied ligt een speciale opgave voor verbetering verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van krabbenscheerbegroeiingen en de daaraan gekoppelde fauna.

Toelichting:

Ondanks het feit dat de meeste meren en plassen in ons land zijn ontstaan als gevolg van menselijke activiteiten zoals vervening en bedijking, zijn de hierin aanwezige begroeiingen van het habitatype H3150 meren met krabbenscheer en fonteinkruiden, zowel door hun uitgestrektheid als door hun representatieve soortensamenstelling, van zeer groot belang. Dit geldt in het bijzonder voor de fonteinkruidgemeenschappen in de grote laagveenplassen en de randmeren. Het habitatype is in het Natura 2000 landschap Rivierengebied in de vorm van krabbenscheerbegroeiingen en de daaraan gekoppelde rijke fauna momenteel nagenoeg verdwenen. De staat van instandhouding is matig ongunstig voor alle aspecten. Het type is aangewezen voor de Natura 2000 gebieden in het bovenrivierengebied, het binnenlandse deel van het Natura 2000 landschap Meren en Moerassen en de randmeren. In een aanzienlijk deel van de gebieden wordt uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit nagestreefd door het verbeteren van de waterkwaliteit. In het Natura 2000 landschap Rivierengebied is het type ook aangewezen als complementair doel voor Uiterwaarden IJssel (38), ten behoeve van een voldoende grote dekking van krabbenscheerbegroeiingen.

H3160 Zure vennen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud maar lokaal uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van gedegradeerde zure vennen. In het bijzonder wordt uitbreiding oppervlak van vormen met drijvende egelskop en veenbloembies nagestreefd. Een deel van de zure vennen kan zich door verlanding ontwikkelen naar habitatype H7110_B actieve hoogvenen (heideveentjes).

Toelichting:

Het habitatype H3160 zure vennen komt in Europa wijd verspreid voor, zowel in het laagland als in de bergen. In internationaal opzicht zijn vooral de zure vennen met begroeiingen met drijvende egelskop van betekenis. Het relatief belang is groot en de staat van instandhouding matig ongunstig. Het type is aangewezen voor een groot deel van de Natura 2000 gebieden op de hogere zandgronden. Uitbreiding oppervlakte wordt beoogd in Dwingelderveld (30) en Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux (136), en verbetering kwaliteit in de meeste gebieden waarvoor het type is aangewezen. De Dwingelderveld (30), Vecht en Beneden-Reggegebied (39), Drents-Friese Wold & Leggelderveld (27) zijn met name van belang voor vormen met drijvende egelskop en veenbloembies. De herstelopgave is naast de vegetatie vooral ook erg belangrijk voor de fauna van deze vennen.

H3260 Beken en rivieren met waterplanten

H3260 Subtype A: Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)

H3260 Subtype B: Beken en rivieren met waterplanten (grote fonteinkruiden)

Natura 2000 doel:

Subtype A, beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels): verbetering verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit. De verspreiding dient vooral verbeterd te worden in de laaglandbeken en de duinen.

Subtype B, beken en rivieren met waterplanten (grote fonteinkruiden): behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting:

Het habitatype H3260 beken en rivieren met waterplanten komt verspreid voor in de colliene en montane gebieden van Midden en Zuid-Europa. Subtype A, beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels), is van groot belang door de aanwezigheid van begroeiingen met klimopwaterranonkel die beperkt zijn tot de Atlantische delen van Europa (Zuid-Zweden tot Portugal), een gebied waarin deze begroeiingen vrijwel overal bedreigd zijn. Ook voor de laagland-begroeiingen met waterviolier neemt ons land een centrale plaats in. Subtype B, beken en rivieren met waterplanten (grote fonteinkruiden), is van aanzienlijk belang. Beide subtypen verkeren in matig ongunstige staat van instandhouding. Subtype A komt vooral in Limburg nog in goede omstandigheden voor, maar is elders in het land sterk achteruit gegaan. In degegradeerde beken van Limburg en zeker in de pleistocene zandgebieden elders in Nederland, wordt verbetering van het subtype nagestreefd. In de duinen kan het type hersteld worden in duinrellen, die momenteel op verschillende locaties hersteld worden. Subtype B is betrekkelijk zeldzaam in ons land. Verbetering wordt nagestreefd in Uiterwaarden IJssel (38).

H3270 Slikkige rivieroever

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Het habitatype H3270 slikkige rivieroever komt wijd verspreid voor langs de grote rivieren in de laagvlakte en heuvellanden van het gematigde deel van Europa. Het gaat om kortlevende vegetaties die her en der verschijnen op tijdelijk droogvallende oevers of zandbanken. Lage waterstanden in de zomer zijn daarom van groot belang. Het relatief belang is groot en de staat van instandhouding is matig ongunstig. Het oppervlak is afgenomen, in het benedenrivierengebied door afsluiting van de Haringvliet (109) en in andere gebieden door opstuwten van de rivier en door steenstort langs de oevers. In het zoetwaterdeltagebied is de kwaliteit bijzonder door het voorkomen van een pioniergemeenschap die alleen hier goed ontwikkeld voorkomt. Een deel van

de typische soorten is zeldzaam en bedreigd. Door het graven van nevengeulen en verwijderen van vervuilde slib ontstaan langs de grote rivieren meer mogelijkheden voor dit type.

Door het wijd verspreide voorkomen ligt slechts een klein deel (naar schatting maximaal 20 %) van het type in Habitatrictlijngebieden, maar een aanzienlijk deel (circa 80 %) in het gehele Natura 2000 netwerk (dus incl.

Vogelrichtlijngebieden). Het type is o.a. aangewezen voor de Habitatrictlijngebieden langs de grote rivieren, Haringvliet (109) en Biesbosch (112) en als complementair doel voor de Vogelrichtlijngebieden Uiterwaarden IJssel (38) en Uiterwaarden Waal (68). In de meeste gebieden is het doel gesteld op uitbreiding oppervlakte. Ook voor Haringvliet (109) is uitbreiding als doel gesteld, dit is mogelijk door ontpoldering en door de toename van de getijdeninvloed bij invoering van de kiervariant. Daarmee wordt de sterke achteruitgang van dit type in de getijdenzone van het benedenrivierengebied enigszins ongedaan gemaakt. In de Biesbosch (112) wordt behoud oppervlakte nagestreefd.

Voor de langere termijn is voldoende ruimte voor rivierdynamiek (overstroming met sedimentatie- en erosieprocessen) van belang voor behoud van het type.

H4010 Vochtige heiden

H4010 Subtype A: Vochtige heiden (hogere zandgronden)

H4010 Subtype B: Vochtige heiden (laagveengebied)

Natura 2000 doel:

Subtype A, vochtige heiden (hogere zandgronden): behoud verspreiding, behoud, maar lokaal uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Subtype B, vochtige heiden (laagveengebied): behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit. De uitbreiding oppervlakte vindt plaats met het oog op duurzaam behoud van vormen met een goede kwaliteit (verbetering structuur & functie).

Toelichting:

Het habitatype H4010 vochtige heiden komt in Europa voor in een brede strook langs de Atlantische kust. Subtype A, vochtige heiden (hogere

zandgronden), behoort in Nederland tot de meest uitgestrekte en best bewaarde voorbeelden en heeft daarom een zeer grote bijdrage. Subtype B, vochtige heiden (laagveengebied), is in Europa tot nu toe alleen bekend uit moerasgebieden in Laag-Nederland en heeft dus ook een zeer grote bijdrage. Beide subtypen verkeren in een matige ongunstige staat van instandhouding. Subtype A is aangemeld voor bijna alle Natura 2000 gebieden op de hogere zandgronden. Een belangrijke bijdrage wordt geleverd door Fochteloërveen (23), Witterveld (24), Drents-Friese Wold & Leggelderveld (27), Dwingelderveld (30), Veluwe (57), Kampina & Oisterwijkse Vennen (133), Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux (136) en Meinweg (149). Uitbreiding oppervlakte en/of verbetering kwaliteit is als doel gesteld voor de meeste gebieden op het Drents plateau, Veluwe (57), Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux (136) en enkele gebieden in het oostelijke deel van ons land. Door uitbreiding van oppervlakte van subtype A, vochtige heiden (hogere zandgronden) ontstaan ook kansen voor habitatype H7150 pioniervegetaties met snavelbiezen. Een speciale herstelopgave voor het subtype ligt in de beekdalen waar het habitatype onderdeel uitmaakt van de gradiënt van hogere zandgronden naar de beek. Subtype B, vochtige heiden (laagveengebied), is aangemeld voor een tiental meren & moerasgebieden in Noord-Nederland, Noord-Holland en het groene hart. In een groot deel van het gebied wordt uitbreiding oppervlakte nagestreefd. Alde Feanen (13) is het enige gebied met een doel voor verbetering kwaliteit die kan optreden bij verdere ontwikkeling van dit subtype.

H4030 Droge heiden

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit. Behoud van de goede voorbeelden staat voorop. Naast herstel van de heideflora, bestaat een herstelopgave voor de fauna van dit type. Voor een dergelijke kwaliteitsverbetering is op veel plaatsen uitbreiding van oppervlakte noodzakelijk, met voldoende geleidelijke overgangen naar bos.

Toelichting:

Het habitatype H4030 droge heiden komt wijd verspreid voor in het Atlantische en sub-Atlantische deel van Europa. Anders dan habitatype H2310 stuifzandheiden met struikhei, is de 'droge Europese heide' niet beperkt tot het laagland, maar strekt het zich ook uit tot het heuvelland en de montane delen van middelgebergten. Nederland levert een grote bijdrage aan het behoud van dit habitatype door de lokaal grote oppervlakte. Bovendien is de aanwezigheid van stuwwallen, die voor een groot deel de ondergrond vormen voor dit habitatype, een in Europees opzicht bijzonder fenomeen. Het type verkeert in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Daarom wordt in een belangrijk deel van de gebieden uitbreiding oppervlakte nagestreefd (gebieden in Oost-Nederland, Veluwe (57)) en verbetering kwaliteit (gebieden in Noord- en Zuid-Nederland). Daarnaast is behoud van de goede voorbeelden belangrijk.

H5130 Jeneverbesstruwelen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Nederland is voor het habitatype H5130 jeneverbesstruwelen van gemiddeld belang, de staat van instandhouding is matig ongunstig. Het toekomstperspectief speelt daarbij een rol. Gezien de ouderdom van de struwelen is te verwachten dat het areaal vanaf 2020 verder zal afnemen. Verjonging is voor duurzaam behoud en een goede kwaliteit een vereiste. Het is echter niet zeker of de gewenste verjonging in Jeneverbestruwelen ook haalbaar is. Een lichte toename van het aantal kiemplanten kan verklaard worden uit recente verbetering van de luchtkwaliteit. De gebieden Dwingelderveld (30), Drouwenerzand (26), Mantingerzand (32), Borkeld (44), Veluwe (57) en Boschhuizerbergen (144) leveren een belangrijke bijdrage door het grote aaneengesloten areaal.

***H6110 Pionierbegroeiingen op rotsbodem**

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Uitbreiding van oppervlakte en kwaliteit wordt niet direct voor het habitatype H6110 pionierbegroeiing op rotsbodem zelf beoogd, maar voor verbetering leefgebied van warmteminnende soorten: vooral insecten zoals dwergblauwtje van de Zuid-Limburgse schraallanden. Verbetering is verder van belang voor planten als tengere veldmuur, berggamander en mossen, als klein klokhoedje en hakig kronkelbladmos. Vergroting van het oppervlak zal slechts op bescheiden schaal kunnen plaatsvinden. Het type kan worden hersteld op plaatsen waar kalkrotsen in de loop van de tijd met struiken en bomen zijn overwoekerd of op steile wanden van mergelgroeven. Nederland is van marginale betekenis voor behoud van het type in Europa.

***H6120 Stroomdalgraslanden**

Natura 2000 doel:

Verbetering verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Stroomdalgraslanden hebben in Europa een beperkte verspreiding. De genoemde plantengemeenschappen zijn beperkt tot het laagland van Noordwest-Europa (oostelijk tot in de Baltische Staten) met een zwaartepunt in ons land. In andere delen van Europa hebben droge graslanden langs de rivieren een andere soortensamenstelling. Daarom is ons land van zeer groot belang. Omdat de staat van instandhouding zeer ongunstig is, wordt in de meeste gebieden langs de grote en een aantal kleine rivieren toename locaties, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit nagestreefd. Daarbij leveren Uiterwaarden IJssel (38), Uiterwaarden Waal (68), Uiterwaarden Lek (82) een belangrijke bijdrage aan de kalkrijke vorm en Vecht en Beneden-Reggegebied (39) een belangrijke bijdrage aan de kalkarme vorm. Op de korte termijn staat

behoud van de goede voorbeelden voorop. Voor herstel van het habitatype *H6120 stroomdalgraslanden op locaties met verarmde vormen, of uitbreiding van het habitatype op nieuwe locaties, is op de langere termijn een verhoogde rivierdynamiek nodig, met voldoende afzetting van zand en incidentele overstromingen. Om verdere achteruitgang van het habitatype *H6120 Stroomdalgraslanden te voorkomen zou een strikte bescherming van de resterende locaties met stroomdalgraslanden moeten plaatsvinden, zowel binnen als buiten het Natura 2000 netwerk.

***H6130 Zinkweiden**

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

In vergelijking met sommige terreinen in naburig België en Duitsland, waar zinkplanten in de directe omgeving van de ertsmijnen op de storthopen van de ertswinning optimale omstandigheden vinden, neemt de zinkflora op Nederlands terrein slechts een marginale plaats in. De Nederlandse begroeiingen zijn Europees gezien dan ook niet van speciale betekenis door omvang of ligging. Daar staat tegenover dat sommige van de kenmerkende soorten, waaronder het zinkviooltje, een dermate klein areaal en een dusdanig gering aantal vindplaatsen bezitten, dat de enige Nederlandse locatie - in het Geuldal - van groot belang is. De soortensamenstelling wijkt hier sterk af van de locaties met zinkflora op voormalige mijnterreinen in naburig België en Duitsland. Vanwege de zeer ongunstige staat van instandhouding wordt voor het Geuldal (157) uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit nagestreefd.

***H6210 Kalkgraslanden**

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Kalkgraslanden komen in Europa wijd verbreid voor en hebben in Nederland wegens de geologische gesteldheid een geringe oppervlakte. Desondanks is het belang zeer groot. Grote betekenis moet worden gehecht aan de kleinschalige setting in het landschap met fijnkorrelige vegetatiecomplexen en aan de relatieve rijkdom aan orchideeën, waaraan bijzondere waarde wordt gehecht (prioritair habitatype). Ook wordt het relatieve belang van de kalkgraslanden in Nederland steeds groter omdat de biologische kwaliteit van deze graslanden in de ons omringende landen op veel plaatsen nog steeds achteruit gaat, terwijl de negatieve trend in ons land al zo'n twintig jaar geleden een halt toegeeroepen is. Momenteel is de staat van instandhouding matig ongunstig door een geringe oppervlakte en te lage kwaliteit. Het type is aangewezen voor een zestal gebieden in het heuvelland. In een gedeelte wordt uitbreiding nagestreefd op potentievolle locaties en in de meeste verbetering van de kwaliteit. Mogelijkheden tot herstel van grotere vegetatiecomplexen met kalkgrasland bestaan aan de noordrand van het plateau van Ubachsberg (Kunderberg 158), in het dal van de Sinselbeek tussen Wittem en Nijswiller, in het Gerendal, het Gulpdal, de omgeving van Fromberg (met de Wrakelberg) (alle behorend bij Geuldal 157), de St. Pietersberg (Sint Pietersberg & Jekerdal 159), de Bemelerberg en Schiepersberg (Bemelerberg & Schiepersberg 156) en op de Gulpenerberg.

***H6230 Heischrale graslanden**

Natura 2000 doel:

Verbetering verspreiding van goed ontwikkelde vormen, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit in alle landschappen waar het type voorkomt (hogere zandgronden, beekdalen, duinen en heuvelland).

Toelichting:

Heischrale graslanden komen in Europa wijd verspreid en over grote oppervlakten voor in gebergten, maar zijn in het laagland betrekkelijk zeldzaam en beperkt tot kleine oppervlakten. De heischrale graslanden in ons land hebben alle betrekking op de laaglandvorm van het habitatype, waarvoor

Nederland centraal in het areaal ligt. Deze laaglandvorm wordt in ons land naar verhouding in een betrekkelijk grote oppervlakte aangetroffen. In het Zuid-Limburgse heuvelland maken de heischrale graslanden onderdeel uit van kleinschalige mozaïeken met onder meer habitatype H6210 kalkgraslanden, die binnen Noordwest-Europa zeer zeldzaam zijn. Het relatief belang van heischrale graslanden is zeer groot. Op alle aspecten heeft het type echter een zeer ongunstig staat van instandhouding. Daarom wordt in veel van de gebieden waarvoor het is aangewezen uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit nagestreefd.

De gebieden in de Natura 2000 landschappen Hogere zandgronden, Beekdalen, Duinen en het Heuvelland zijn aangewezen wegens het zeer versnipperde voorkomen van heischrale graslanden en deels kleine oppervlakten van locaties. Aanmelding voor relatief veel gebieden is noodzakelijk voor het behoud van de grote ecologische variatie van dit habitatype. Behoud van de weinige goede voorbeelden van heischrale graslanden dient voorop te staan. Wat betreft de Natura 2000 landschappen Hogere zandgronden en Beekdalen is de inzet gericht op herstel van deze graslanden in de gradiënt van heide naar beekdalen. Hierbij kan het zijn dat de huidige (verarmde) voorbeelden van het habitatype *H6230 heischrale graslanden in een beekdal worden omgevormd naar habitatype H6410 blauwgraslanden, terwijl het type hoger in de gradiënt hersteld kan worden. Voor het heuvelland kan het type deel uitmaken van grotere vegetatiecomplexen met habitatype H6210 kalkgraslanden. In de duinen is uitbreiding van (vochtige) heischrale graslanden mogelijk aan de binnenduintrand en in duinvalleien. Het type heeft op leemrijke bodems de beste potenties die met natuurherstel kunnen worden benut.

H6410 Blauwgraslanden

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Blauwgrasland heeft een klein, Atlantisch areaal (van Noord-Frankrijk en Ierland tot Noord-Duitsland), waarin Nederland centraal gelegen is en het

merendeel van de oppervlakte bevat. Deze vegetaties vallen onder Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige of lemige bodem (Eu-Molinion) (H6410), maar hebben eigen soorten. Ons land is in de Atlantische regio dan ook van zeer groot Europees belang vanwege de afwijkende soortensamenstelling, de geografische ligging en de oppervlakte. Omdat de staat van instandhouding zeer ongunstig is, wordt in een groot deel van de gebieden waarvoor het habitatype is aangemeld, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit beoogd. Het habitatype H6410 blauwgraslanden was ooit een wijd verbreid graslandtype, met name in het laagveengebieden van Friesland, Utrecht en Zuid-Holland, maar kwam ook voor in komkleigebieden in het rivierengebied, kwelgebieden in beekdalen of in overgangen van zandgronden naar laagveen of hoogveen, in ontgonnen duinvalleien, de binnenduintrand en in laagten van heide terreinen. Het type is zeer gevarieerd door de zeer verschillende omstandigheden waarin het kan voorkomen. Herstel op grote schaal is niet mogelijk, in vrijwel alle aangewezen gebieden gaat het om zeer kleine oppervlakten. Door met de keuze van de gebieden rekening te houden met de landschappen wordt ook de grote ecologische variatie van het habitatype H6410 blauwgraslanden behouden.

De beste mogelijkheden voor uitbreiding (inclusief herstel) liggen in de Natura 2000 landschappen Beekdalen en Hogere zandgronden. Ze doen zich voor in de nabijheid van bestaand blauwgraslanden op locaties waar de basenvoorziening (kalk) op orde is en het aanwezige ijzer in de bodem zorgt voor vastlegging van fosfaat. Het kan gaan om zandgebieden met een leemhoudende bodem en met toestromend grondwater van lokale herkomst of om bestaande zeer sterke kwelgebieden. Het gebied Bennekomse Meent (65) voldoet het meest aan deze criteria. In het laagveengebied zal uitbreiding en verbetering van de kwaliteit moeilijker te realiseren zijn, maar omdat de soortensamenstelling hier anders is, is deze doelstelling tevens van belang. Hetzelfde geldt voor de duinen, waar de beste mogelijkheden voor realisering van deze doelstelling in de binnenduintrand liggen.

H6430 Ruigten en zomen

H6430 Subtype A: Ruigten en zomen (moerasspirea)

H6430 Subtype B: Ruigten en zomen (harige wilgenroosje)

H6430 Subtype C: Ruigten en zomen (droge bosranden)

Natura 2000 doel:

Subtype A, ruigten en zomen (moerasspirea): behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud kwaliteit.

Subtype B, ruigten en zomen (harige wilgenroosje): behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte, behoud kwaliteit en verbetering kwaliteit van de brakke varianten.

Subtype C, ruigten en zomen (droge bosranden): behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en uitbreiding kwaliteit.

Toelichting:

De natte strooiselruigten van brak milieu en zoetwatergetijde zijn sterk bedreigd (subtype B, ruigten en zomen (harig wilgenroosje)). Het vergroten van de zoutwaterinvloeden is van belang voor behoud van de resterende voorbeelden van deze begroeiingen en voor uitbreiding van oppervlakte en herstel van kwaliteit van gedegradeerde vormen. Kansen hiertoe liggen bij de Afsluitdijk (gradiënt Waddenzee-IJsselmeergebied), bij afgesloten zeearmen in het Deltagebied (met name Haringvliet (109)) en in Noord-Holland (meer zoutwaterinvloed via Noordzeekanaal). Voor de getijdenvariant is vooral het behoud van de Oude Maas als getijdenrivier met brede oeverlanden van vitaal belang, omdat deze zeldzame associatie hier het best ontwikkeld is. Goede kansen voor uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van subtype C, ruigten en zomen (droge bosranden), liggen respectievelijk in natuurontwikkelingsgebieden en op historische vindplaatsen langs de grote rivieren en Limburgse beken.

H6510 Glanshaver- en vossenstaarthooilanden

H6510 Subtype A: Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)

H6510 Subtype B: Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)

Natura 2000 doel:

Subtype A, glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver): behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte, verbetering kwaliteit

Subtype B, glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart): behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte, verbetering kwaliteit

Toelichting:

Goede voorbeelden van subtype A, glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver), komen voor op niet vergraven, hooggelegen uiterwaarden. Het subtype B, glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart), omvat kievitsbloemhooilanden en weidekervel graslanden. Herstel van de kievitsbloemhooilanden in Zuid-Holland is van groot belang vanwege behoud van de geografische spreiding van het type.

*H7110 Actieve hoogvenen

*H7110 Subtype A: Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)

*H7110 Subtype B: Actieve hoogvenen (heideveentjes)

Natura 2000 doel:

Subtype A, actieve hoogvenen (hoogveenlandschap): verbetering verspreiding, uitbreiding oppervlakte, verbetering kwaliteit. Dit type wordt hersteld door ontwikkeling vanuit habitatype H7120 herstellende hoogvenen.

Subtype B, actieve hoogvenen (heideveentjes): behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte, verbetering kwaliteit

Toelichting:

Uitbreiding van subtype A, actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) wordt gezocht in de bestaande hoogveengebieden en uitbreiding van subtype B, actieve hoogvenen (heideveentjes) op locaties met gedegradeerde vormen en door verdere verlanding van habitatype H3160 zure vennen. In diverse hoogveengebieden met habitatype H7120 herstellende hoogvenen, is het type complementair doel (voor wanneer op lange termijn ontwikkeling naar levend hoogveen optreed). Voor de langere termijn is het voor een goede staat van instandhouding van belang om de mogelijkheden voor ontwikkeling van levende hoogvenen in het Natura 2000 landschap Meren en Moerassen te onderzoeken.

H7120 Herstellende hoogvenen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit. Verbetering kwaliteit is veelal gericht op herstel van habitatype H7110_A actief hoogveen (hoogveenlandschap). Op termijn mag de oppervlakte herstellende hoogvenen dan ook afnemen ten gunste van actief hoogveen.

Toelichting:

De doelstellingen van dit type zijn vooral gericht op herstel van op landschapsschaal functionerende hoogvenen met daarin actieve kernen van habitatype H7110 actieve hoogvenen.

H7140 Overgangs- en trilvenen

H7140 Subtype A: Overgangs- en trilvenen (trilvenen)

H7140 Subtype B: Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)

Natura 2000 doel:

Subtype A, overgangs- en trilvenen (trilvenen): verbetering verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit

Subtype B, overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden): verbetering verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit

Toelichting:

Voor het behoud van trilvenen en veenmosrietlanden op langere termijn dienen jongere successiestadia hersteld te worden (in petgaten en aan luwe oevers) en is een adequaat beheer vereist, waarbij verbossing zoveel mogelijk wordt voorkomen. Kansen voor nieuwvorming van het habitatype H7140 overgangs- en trilvenen (en dus behoud op de lange termijn) liggen mogelijk in zeekeleigebieden, maar op welke locaties aan de vereisten voor het habitatype H7140 overgangs- en trilvenen wordt voldaan, dient nader onderzocht te worden. Kleinschaliger kan het type mogelijk ontstaan door successie in duinvalleien met rietland (o.a. Duinen Ameland (5), Duinen Schiermonnikoog (6)), in inlagen en kreken (Zeeland) en door herstel in beekdalen.

H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Het habitatype H7150 pioniervegetaties met snavelbiezen komt - in wisselende oppervlakte - voor op plagplekken in natte heide van habitatype H4010 vochtige heiden. Vernatting van vochtige heiden (door oppervlaktevergroting en kwaliteitsverbetering) kan ook leiden tot het ontstaan van meer natuurlijke situaties van habitatype H7150 pioniervegetaties met snavelbiezen. Herstel van pioniervegetaties met snavelbiezen kan worden gezocht in het herstel van slenken van het type van nature aanwezig is: Drents-Friese Wold & Leggelderveld (27), Dwingelderveld (30), Kampina & Oisterwijkse Vennen (133).

*H7210 Galigaanmoerassen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Locaties met nieuwe vestigingen van galigaanmoerassen dienen behouden te blijven voor duurzame bescherming op de langere termijn. Kwaliteitsverbetering van het type is kansrijk in het Natura 2000 landschap Meren en Moerassen in combinatie met habitatype H7140_A overgangs- en trilvenen (trilvenen), zoals in de Weerribben (34), Wieden (35) en in de duinen.

*H7220 Kalktufbronnen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting:

Het type komt van nature slechts met een zeer klein oppervlakte in ons land voor. De volgende gebieden zijn relevant: Bunde- en Elsloërbos (153) en Geuldal (157).

H7230 Kalkmoerassen

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Het habitatype H7230 kalkmoerassen is zeer zeldzaam en sterk bedreigd en wordt gekenmerkt door een zeer hoge soortenrijkdom. Het type verkeert in een zeer ongunstige staat van instandhouding, hierdoor zijn alle gebieden waar kalkmoerassen voorkomen belangrijk: Elperstroomgebied (28), Springendal (45), Lemselermaten (48), Boddenbroek (52), Stelkampsveld (60), Bennekomse Meent (65), Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid (70), Loevestein, Pompveld & Kornsche boezem (71), Geleenbeekdal (154) en Geuldal (157). De beste potenties voor ontwikkeling en uitbreiding liggen in de volgende Natura 2000 landschappen Beekdalen op locaties met toestroom van basenrijk grondwater, in het Heuvelland bij brongebieden en het riviereengebied op zeer kalkrijke zanden waar toestroom van grondwater door peilverschillen optreedt.

H9110 Veldbies-beukenbossen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Het voorkomen van het habitatype H9110 Veldbies-beukenbossen in Nederland is nagenoeg geheel beperkt tot het Geuldal (157). Het komt voor in de omgeving van Vaals op de vuursteenplateaus. Uitbreiding van oppervlak kan door geleidelijke omvorming van naaldbos.

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Beuken-eikenbossen met hulst komen in het Atlantische gebied wijd verspreid voor. Het gaat om vrij gesloten bossen op zure, maar niet al te arme en vaak lemige zandgronden. De kwaliteit van deze bossen is in Nederland matig ongunstig. Verbetering kwaliteit in de vorm van meer variatie in structuur (oude bomen en dik dood hout) en gevarieerde bosranden, is de belangrijkste opgave voor het habitatype H9120 beuken-eikenbossen met hulst. Goed ontwikkelde bossen van dit type in West-Europa zijn ouder en komen voor op een groter oppervlak dan in Nederland en hebben daarom een meer gevarieerde structuur. Juist variatie in leeftijd van bomen, aanwezigheid van open plekken, met de daarbij behorende verschillen in microklimaat, zijn van belang voor de biodiversiteit. De meeste voorbeelden in Nederland zijn vrij jonge bossen met bomen van dezelfde leeftijd waarin hulst zich net vestigt of geleidelijk uitbreidt. Met name de aanwezigheid van dikke oude bomen en dik dood hout met de daarbij behorende biodiversiteit (o.a. paddestoelen, mossen en insecten) ontbreekt. Verder ontwikkelen een aantal bossen zich thans naar gesloten bos met een dikke zure strooisellaag, waardoor de variatie in de ondergroei minder wordt. Belangrijkste gebieden zijn Veluwe (57), Sint Jansberg (142) en Geuldal (157). Nongerholt (22), Mantingerbos (31) zijn mooie maar vrij kleine voorbeelden van het type. Een groot deel van het (potentiele) areaal van het habitatype ligt buiten het Natura 2000 netwerk. Mogelijk ontwikkelen een deel van de bossen

in Drents-Friese Wold & Leggelderveld (27) en Dwingelderveld (30) zich op termijn in de richting van de habitatype.

H9160 Eiken-haagbeukenbossen

H9160 Subtype A: Eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden)

H9160 Subtype B: Eiken-haagbeukenbossen (heuvelland)

Opgave Natura 2000:

Subtype A, eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden): behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Subtype B, eiken-haagbeukenbossen (heuvelland): behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Uitbreiding van oppervlakte is van groot belang voor duurzame instandhouding van eiken-haagbeukenbossen in beekdalen (subtype A, eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden)). Voor de instandhouding van onder meer het orchideeënrijke type van het eiken-haagbeukenbos (subtype B, eiken-beukenbossen (heuvelland)), dat een open bodem en warme microklimaat vereist, vormt adequaat beheer een belangrijk punt van aandacht (zo nodig opnieuw invoeren van hakhoutcultuur). De belangrijkste bijdrage voor het realiseren van de doelstellingen van subtype B, eiken-beukenbossen (heuvelland), komen uit het Geuldal (157) en Savelsbos (160). Een deel van de kwaliteitsverbetering is een opgave voor gebieden buiten de Natura 2000 gebieden. Voor subtype A, eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden), spelen de gebieden Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (47), Landgoederen Oldenzaal (50) en Willinks Weust (62) een belangrijke rol.

H9190 Oude eikenbossen

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Oude eikenbossen kenmerken zich door hun open karakter waardoor veel licht op de bodem valt. Ze zijn vaak ontstaan door beweiding (met schapen, koeien of varkens) en het oogsten van geriefhout. Dergelijk beheer wordt nu niet meer gevoerd. Voor verbetering van de kwaliteit is ingrijpen in de bosstructuur gewenst, zodat er meer licht op de bodem valt. Deels is uitbreiding oppervlakte van kleine en geïsoleerd liggende eikenbossen op de Veluwe noodzakelijk. Gebieden die hierbij een belangrijke rol spelen zijn Havelte Oost (29), Mantingerbos (31), Veluwe (57) en Meinweg (149).

***H91D0 Hoogveenbossen**

Natura 2000 doel:

Behoud van verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Deze pionierbossen met berk kunnen in verschillende landschappen voorkomen. In Hoogvenen en Beekdalen (bovenlopen) komt het habitatype voor in delen waar toestroom van zuur water zeer groot is of waar de grondwaterstanden niet voortdurend hoog zijn. Daarnaast kan het bos op termijn ook ontstaan in grote laagveengebieden waar het regenwater niet weg kan en in een lens op het rijkere grondwater ligt. Het herstel van dit bostype is belangrijk voor behoud van bijzondere soorten. Kansrijke locaties liggen in de randzones van grote hoogvenen en op overgangen van hoogveen en natte heide naar beekdalen. Belangrijkste gebieden zijn Wieden (35), Buurserzand & Haaksbergerveen (53), Korenburgerveen (61), Naardermeer (mooiste voorbeeld) (94) en Roerdal (150).

***H91E0 Vochtige alluviale bossen**

*H91E0 Subtype A: Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen)

*H91E0 Subtype B: Vochtige alluviale bossen (Essen-Iepenbossen)

*H91E0 Subtype C: Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)

Natura 2000 doel:

Subtype A, vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen): behoud van verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit,

Subtype B, vochtige alluviale bossen (Essen-Iepenbossen): uitbreiding verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Subtype C, vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen): behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Subtype A, vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen), is landelijk niet bedreigd, maar de bijzondere vormen van het getijdengebied zijn sterk achteruitgegaan. Subtype B, vochtige alluviale bossen (essen-iepenbossen), is momenteel uiterst zeldzaam langs de rivieren. Subtype C, vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen), komt wijd verspreid voor, maar veelal in kleine oppervlakte en in gedegradeerde vormen. Voor subtype A, vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen), zijn o.a. de volgende gebieden relevant: Uiterwaarden IJssel (38), Gelderse Poort (67), Haringvliet (109), Hollands Diep (111), Biesbosch (112), en Grensmaas (152) vanwege geografische spreiding, voor subtype B, vochtige alluviale bossen (essen-iepenbossen), o.a.: Uiterwaarden IJssel (38), Kolland & Overlangbroek (81), Haringvliet (109), Biesbosch (112), en voor subtype C, vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen), o.a.: Drentsche Aa-gebied (25), Springendal & Dal van de Mosbeek (45), Landgoederen Oldenzaal (50), Bekendelle (63), Kampina & Oisterwijkse Vennen (133), Leudal (147), Swalmdal (148), Meinweg (149), Geuldal (157) en Geleenbeekdal (154).

H91F0 Droge hardhoutoibossen

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting:

Uitbreiding oppervlakte van habitattype H91F0 droge hardhoutoibossen op kansrijke locaties, bij voorkeur in de nabijheid van bestaande locaties en

aansluitend op bestaande bossen. Deels kan dit door omvorming van aangeplant bos op geschikte locaties. De beste kansen voor uitbreiding liggen in luwe delen van het rivierengebied, waar geen opstuwung van water plaatsvindt, zoals in de luwte van spoordijken en bruggen. Vanuit de standplaats bekeken liggen goede mogelijkheden voor uitbreiding op locaties waar de rivier een stuwwal aansnijdt, zoals in het IJsseldal (Uiterwaarden IJssel (38)), langs de Nederrijn (Uiterwaarden Neder-Rijn (66)) en langs de Overijsselse Vecht.

Bijlage 9.3.2: Natura 2000 doelen op landelijk niveau soorten

H1014 Nauwe korfslak

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting:

Huidig voorkomen van de nauwe korfslak is vrijwel beperkt tot ruigten en bossen in de duinen: Duinen Vlieland (3) en ten zuiden van de Hondsbossche Zeewering, van Zwin & Kievittepolder (123) tot Noordhollands Duinreservaat (87). Grote populaties in Kennemerland-Zuid (88) en Meijendel & Berkheide (97). Er is ook een populatie in Manteling van Walcheren (117). Buiten de duinen recent alleen bekend van Geleenbeekdal (154).

Op langere termijn is meer inzicht nodig in verspreiding, populatiedynamiek en ecologie van de soort om adequate bescherming mogelijk te maken. Mogelijk hebben verdroging en vermesting een rol gespeeld.

H1016 Zeggekorfslak

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting:

De zeggekorfslak komt voor in zeggenmoerassen in bron- en broekbos in Limburg: Roerdal (150), Swalmdal (148), Geleenbeekdal (154) en Sint Jansberg (142). Ook aangetroffen in zeggemoerassen elders in Nederland: Lemselermaten (48), Achter de Voort, Agelerbroek en Voltherbroek (47) en Leekstermeergebied (19).

Deze lokaal voorkomende soort heeft sterk te leiden gehad van o.a. verdroging. Uitbreiding van bestaande populaties is gewenst en kan gecombineerd worden met herstel van habitattypen H91EO_C vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen).

H101X Platte schijfhoren

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting:

Waarschijnlijk kwam deze zoetwaterslak vroeger met name voor in veel gebieden van het Natura 2000 landschap Meren en Moerassen. Mogelijk heeft verslechtering van de waterkwaliteit een rol gespeeld. Tegenwoordig zijn grote populaties te vinden in laagveenplassen: Weerribben (34), Wieden (35), Naardermeer (94), Oostelijke Vechtplassen (95) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103).

Op langere termijn is meer inzicht nodig in verspreiding, populatiedynamiek en ecologie van de soort om adequate bescherming mogelijk te maken.

H1037 Gaffellibel

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

De gaffellibel was in Nederland uitgestorven. De soort heeft zich weer gevestigd in het Roerdal (150), enkele exemplaren zijn recent waargenomen in het Geleenbeekdal (154), waar echter geen populatie aangetoond is.

Uitbreiding van één naar zes beeksystemen is noodzakelijk voor een duurzame landelijke populatie van minimaal 600 - 900 volwassen individuen. Deze ambitie is haalbaar vanwege geplande beekherstelprojecten in combinatie met het goede verspreidingsvermogen van de soort (zodat de soort zich daadwerkelijk zal vestigen op plekken waar de omstandigheden goed zijn geworden). De staat van instandhouding van de soort is zeer ongunstig gescoord, het toekomstperspectief is als gunstig ingeschat. Voor een aantal gebieden zijn voor deze soort complementaire doelen toegevoegd.

H1042 Gevlekte witsnuitlibel

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

In West-Europa is de gevlekte witsnuitlibel zeldzaam - ook in Nederland, maar hier leven enkele grote stabiele populaties in de laagveenmoerassen van Noordwest-Overijssel: Wieden (35) en Weerribben (34). Elders in West-Europa ontbreken dergelijke populaties vrijwel geheel, wat Nederland een internationale verantwoordelijkheid geeft. De soort is ook aangemeld voor onder meer Lonnekermeer (51), Noordhollands Duinreservaat (87), Oostelijke Vechtplassen (95), Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136),
Uitbreiding naar uiteindelijk 25 leefgebieden, verspreid over het laagveengebied, de hogere zandgronden en de duinen, is noodzakelijk voor een landelijk duurzame populatie. In de leefgebieden dienen in totaal minimaal 25.000 volwassen individuen voor te komen. Toename is ambitieus, maar wel gebaseerd op de laagveenherstelprojecten die reeds in gang zijn gezet, naast de in de toekomst voorziene verdere verbetering van vennen en duinplassen. Deze libel is zich recent qua verspreiding wat aan het herstellen, dus de ambitie heeft met name betrekking op toename van de aantallen. Huidige staat van instandhouding is zeer ongunstig, het toekomstperspectief is als matig ongunstig ingeschat. Voor een aantal gebieden zijn voor deze soort complementaire doelen geformuleerd.

H1059 Pimpernelblauwtje

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

Uitbreiding naar 25 leefgebieden is noodzakelijk voor een landelijk duurzame populatie. In de leefgebieden dienen in totaal minimaal 10.000 volwassen individuen voor te komen. Na herintroductie is deze dagvlinder ernstig bedreigd gebleven. De enige populatie komt voor (na herintroductie) in het gebied Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132). De soort stelt vrij hoge eisen aan de kwaliteit, maar geringe eisen aan het oppervlak van het leefgebied. Kansen voor terugkeer zijn er met name in Midden-Limburg.

H1060 Grote vuurvlieder

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

De grote vuurvlieder is recent beperkt tot drie Natura 2000 gebieden. Verreweg de grootste populatie in Weerribben (34); kleinere populaties in Wieden (35) en Rottige Meenthe en Brandemeer (18).
Uitbreiding naar 5 leefgebieden is noodzakelijk voor een landelijk duurzame populatie. In de leefgebieden dienen in totaal minimaal 1.000 tot 5.000 volwassen individuen voor te komen. Deze soort komt in Nederland voor met een ondersoort die alleen uit ons land bekend is. De grote vuurvlieder komt voor in het Overijssels-Friese Laagveengebied, waarbij herstel van de soort o.a. kan worden bereikt in combinatie met herstel van het habitatype H7140_B overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden).

H1061 Donker pimperlblauwtje

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

De soort was in Nederland uitgestorven, maar komt na herintroductie weer voor in Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132) en heeft zich recent gevestigd in Roerdal (150).

Uitbreiding naar 5 leefgebieden is noodzakelijk voor een landelijk duurzame populatie. In de leefgebieden dienen in totaal minimaal 5.000 volwassen individuen voor te komen. Na herintroductie is deze dagvlinder ernstig bedreigd gebleven. Kansen voor verdere terugkeer zijn er met name in Midden-Limburg. Thans is de soort in een zeer ongunstige staat van instandhouding, het toekomstperspectief is als matig ongunstig beoordeeld. Rekening moet worden gehouden met de nomadische leefwijze van de soort.

***H1078 Spaanse vlag**

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting:

Deze nachtvlinder komt voor in Bunder- en Elslöerbos (153), Brunsummerheide (155), Geuldal (157), Sint Pietersberg & Jekerdal (159) en Savelsbos (160), De soort breidt zich gestaag uit in Zuid-Limburg. De staat van instandhouding is op alle aspecten gunstig gescoord.

H1082 Gestreepte waterroofkever

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

De gestreepte waterroofkever komt hoofdzakelijk voor in laagveengebieden: Deelen (14), Weerribben (34), Wieden (35), Naardermeer (95), Oostelijke Vechtplassen (95) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103), Ook aangemeld voor Kampina & Oisterwijkse Vennen (133).

Deze soort is door verslechtering van de waterkwaliteit duidelijk afgenomen in het Laagveengebied en vrijwel verdwenen uit vennen. Herstel kan o.a. worden gecombineerd met de opgaven voor de habitattypen H3130 zwakgebufferde vennen en H3150 meren met krabbenscheer en fonteinkruiden.

H1083 Vliegend hert

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting

De grootste populaties van het vliegend hert komen voor in Geuldal (157) en Veluwe (57). Verder Springendal & Dal van de Mosbeek (45), Sint Jansberg (142), Geleenbeekdal (154), Savelsbos (160) en Noorbemden & Hoogbos (161). Mogelijkheden voor herstel zijn vooral voorhanden in die gebieden waar tot voor kort nog grotere populaties voorkwamen, zoals op de West-Veluwe en de Sint-Jansberg. Buiten het Natura 2000 netwerk zijn er herstelmogelijkheden op de Utrechtse Heuvelrug.

H1095 Zeeprik

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

Nederlandse kustwateren zijn een belangrijk verblijfgebied van volwassen zeeprikken en tevens een belangrijk doortrekgebied voor de Rijn- en Maaspopulaties van de zeeprik. In Nederland ligt in de eerste plaats een opgave in het beter passeerbaar maken van de barrières naar de grote rivieren vanuit zee, met name in het Haringvliet. Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied is vooral van toepassing op het Natura 2000 landschap Rivierengebied.

De grote rivieren zijn een belangrijk opgroeigebied voor zeepriklarven (geboren in het buitenland), met name in het stroomgebied van de Rijn. Dit opgroeigebied kan uitgebreid worden door de aanleg van nevengeulen. De enige bekende Nederlandse paaiplaats bevindt zich in het Roerdal (150). Aangezien de potenties van andere Nederlandse beken en rivieren als paaiplaats onduidelijk zijn, wordt uitbreiding van het aantal paaiende populaties niet als doel gesteld.

H1096 Beekprik

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

De beekprik komt voor in een aantal beken en kleine rivieren in het zuiden en oosten: o.a. Springeldal & Dal van de Mosbeek (45), Veluwe (57), Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux (136), Meinweg (149) en Roerdal (150) en Geuldal (157).

Het valt te overwegen en te onderzoeken of herintroductie van beekprikken op historische vindplaatsen een optie is, indien herstelde beektrajecten onbereikbaar zijn, zoals op de Noordwest-Veluwe en de Zuid-Veluwe.

H1099 Rivierprik

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding paaiplaatsen, uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

Nederlandse kustwateren zijn een belangrijk verblijfgebied van volwassen rivierprikken. En tevens belangrijke doortrekgebieden voor de Rijn-, Maas- en Scheldepopulaties van de rivierprik. In Nederland ligt in de eerste plaats een opgave in het beter passeerbaar maken van de barrières naar de grote rivieren vanuit zee, met name in het Haringvliet (109). Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied is vooral van toepassing op het Natura 2000 landschap Rivierengebied.

De grote rivieren zijn een belangrijk opgroeigebied voor rivierpriklarven, die geboren zijn in het buitenland, in de stroomgebieden van Rijn en Maas. Dit opgroeigebied kan uitgebreid worden door de aanleg van nevengeulen. De enige bekende Nederlandse paaiplaatsen bevinden zich het Drentsche Aagebied (25) en Roerdal (150). Meer rivieren en beken lijken potentieel geschikt als paaiplaats.

H1102 Elft

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

De elft paait niet in Nederland, maar hoger stroomopwaarts: Nederland is de toegangspoort tot de paaiplaatsen in het stroomgebied van de Rijn. Tot voor kort werd de Rijnpopulatie als uitgestorven beschouwd. Er zijn echter concrete aanwijzingen dat de soort nog in klein aantal in de Boven-Rijn (D) paait. Het Nederlandse benedenrivierengebied was een belangrijk opgroeigebied van jonge elften, afkomstig uit Duitsland: Haringvliet (109), Biesbosch (112).
Uitbreiding verspreiding betreft met name het voormalige opgroeigebied in de Benedenrivieren. De soort kan meeliften met de maatregelen die genomen worden om de trekroutes van zalm (gehele stroomgebied) en fint (in benedenlopen) te herstellen. De huidige populatie is nog heel klein.

H1103 Fint

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding paaiplaatsen, behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

Het Nederlandse benedenrivierengebied was een belangrijk paai- en opgroeigebied van de fint.
Nederlandse wateren zijn belangrijke doortrekgebieden voor finten die (potentieel) paaien in het Duitse deel van de Eems en het Belgische deel van de Schelde. Hier bestaat een grensoverschrijdende opgave.
Uitbreiding verspreiding en verbetering kwaliteit leefgebied betreft met name paaiplaatsen.
Om op termijn een paaiopulatie van de fint terug te krijgen in de Nederlandse wateren is getij-invoed in de benedenrivieren noodzakelijk en dient het oorspronkelijke paai- en opgroei habitat, het zoetwatergetijdengebied, beter bereikbaar te worden vanuit zee, met name via het Haringvliet.

H1106 Zalm

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

De zalm paait niet in Nederland, maar hoger stroomopwaarts. Nederland vormt de toegangspoort tot de paaiplaatsen in het stroomgebied van de Rijn en Maas. Nederlandse wateren zijn belangrijke doortrekgebieden voor de Rijn- en Maaspopulaties van de zalm.
In Nederland ligt in de eerste plaats een opgave in het beter passeerbaar maken van de barrières naar de grote rivieren vanuit zee, met name in het Haringvliet.

H1134 Bittervoorn

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting:

Het zwaartepunt van de verspreiding ligt bij laagveenplassen: Weerribben (34), Wieden (35), Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (92), Oostelijke Vechtplassen (95) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103).
Het streven is om de grote populaties van de bittervoorn in kernleefgebieden binnen het Natura 2000 netwerk te consolideren. Buiten het Natura 2000 netwerk kan eventueel een uitbreiding van de populatie plaatsvinden.

H1145 Grote modderkruiper

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

Grote populaties van de grote modderkruiper komen voor in Buurserzand & Haaksbergerveen (53), Zouweboezem (105), Loevestein, Pompveld en Kornsche Boezem (71), Weerribben (34) en Wieden (35).

In het Natura 2000 landschap Rivierengebied is het van belang dat meer leefgebied komt in de vorm van jonge verlandingsstadia in laagdynamische situaties (kleiputten, overstromingsvlaktes). In beekdalen is herstel van de natuurlijke loop van belang voor de soort; met name oude, afgesneden meanders kunnen een geschikt leefgebied vormen. In het Natura 2000 landschap Meren en Moerassen: laagveengebied is het van belang dat de ontwikkeling van verlandingsvegetatie gestimuleerd wordt. Voor de ontwikkeling van de populatie is het belangrijk dat in het polderlandschap een meer adequaat (ecologisch) slootbeheer wordt uitgevoerd. Het gaat in dit laatste geval veelal om leefgebied dat buiten het Natura 2000 netwerk ligt.

H1149 Kleine modderkruiper

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting:

Grote populaties van de kleine modderkruiper komen voor in Veluwerandmeren (76), Zwarte Meer (74), Loevestein, Pompveld en Kornsche Boezem (71), Weerribben (34) en Wieden (35).

Het streven is om het (algemeen) voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te consolideren. Het is met name van belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied (rivierengebied, Biesbosch, veenweidegebied Zuid-Holland/Utrecht, Noordwest-Overijssel, Noord-Holland, Overijsselse

Vechtdal en beekdalen van Noord-Limburg e.o.) in hoge aantallen en wijd verspreid te behouden.

H1163 Rivierdonderpad

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied in de grote wateren en uitbreiding en verbetering kwaliteit leefgebied in de beken.

Toelichting:

Het bedreigde oecotype van beken komt voor in Dinkelland (49), Veluwe. (57), Swalmdal (148), Roerdal (150) en Geuldal (157).

De grootste opgave voor de rivierdonderpad zit in het (verder) herstel van natuurlijke beeksystemen. Herstel van de soort in beken is van belang voor de instandhouding van het verspreidingsgebied, maar niet voor de populatieomvang (hoogstens 10% zit in beken). De grote populaties in grote wateren betreffen mogelijk een ander type rivierdonderpad, dat ontstaan is door hybridisatie.

H1166 Kamsalamander

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

Grote populaties van de kamsalamander komen voor in Gelderse Poort (67), Meinweg (149), Landgoederen Oldenzaal (50), Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen (131).

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied geldt vooral in die regio's waar de soort een negatieve trend vertoont, zoals in Noord-Brabant en Limburg, en in gebieden waar de soort geen levensvatbare populatie vormt, met name buiten Natura 2000.

H1193 Geelbuikvuurpad

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

De grootste populatie van de geelbuikvuurpad zit in Bemelerberg en Schiepersberg, met name deelgebied Groeve 't Rooth. Verder nog aanwezig in Geuldal (deelgebieden Gerendal en Wahlwiller).

Gestreefd wordt naar een duurzaam netwerk aan leefgebieden op landschapsschaal, waarbinnen levensvatbare populaties zich kunnen ontwikkelen. Op korte termijn ontwikkelen van een vijftal populaties geelbuikvuurpad in de gebieden Geuldal en Bemelerberg & Schiepersberg. Op de langere termijn ook in het gebied Savelsbos.

H1318 Meervleermuis

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting:

Belangrijke (zomer)gebieden zijn Wieden (35), Weerribben (34), Wormer- & Jisperveld & Kalverpolder (90), Nieuwkoopse plassen & De Haeck (103) en Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (10). Belangrijkste overwinteringsplaatsen zijn bunkers in Meijndel en Berkheide (97) en Veluwe (57). Een groot deel van het leefgebied (met name dat in de zomer) ligt buiten Natura 2000. De huidige zomerpopulatie omvat 10.000 - 15.000 individuen.

H1321 Ingekorven vleermuis

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting:

De enige twee kraamkolonies bevinden zich in Abdij Lilbosch en voormalig klooster Mariahoop (151). De soort overwintert in mergelgroeven in Zuid-Limburg: Bemelerberg & Schiepersberg (156), Geuldal (157), Sint Pietersberg en Jekerdal (159) en Savelsbos (160). Een groot deel van het leefgebied (met name het foerageergebied) ligt buiten Natura 2000. De huidige zomerpopulatie omvat 250 - 500 individuen.

H1324 Vale vleermuis

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

Belangrijke overwinteringsgebieden zijn: Geuldal (157) en Savelsbos (160). Voor een duurzame instandhouding is het van groot belang dat de kwaliteit van de winterverblijfplaatsen in de mergelgroeven in Zuid-Limburg verbeterd worden. Er zijn geen zomerleefgebieden voor de vale vleermuis aangemeld

H1337 Bever

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit van het leefgebied.

Toelichting:

De bever was in Nederland uitgestorven, in het begin van de negentiende eeuw. De soort is geherintroduceerd in Biesbosch (112) en Gelderse Poort (67). Uit Dierenpark Lelystad ontsnapte exemplaren hebben een populatie gevestigd in Flevoland, buiten Natura 2000. In het stroomgebied van de Maas (grotendeels buiten Natura 2000) bevinden zich hier en daar bevers, die afstammen van de geherintroduceerde populatie in de Eifel (D) en van recente herintroducties in Limburg.

Doelstelling is het realiseren van een duurzame populatie van de soort die verspreid voorkomt over (minimaal) het gehele Rivierengebied en in contact staat met de populatie in Flevoland (aldaar buiten Natura 2000). In eerste instantie zou langs de Waal voldoende ooibos aanwezig moeten zijn op regelmatige afstand, met het oog op verbinding van de populaties in de Gelderse Poort (67) en de Biesbosch (112).

Vanwege de succesvolle herintroductie zouden verdere herintroducties in andere kansrijke gebieden overwogen moeten worden. Van 2002-2004 is een herintroductieproject in het zuidelijke stroomdal van de Maas in uitvoering. Het doel is hier om een populatie Elbebevers te laten ontstaan in aansluiting op de bevers in het rivierengebied. Deze populatie zou tevens een buffer kunnen vormen tegen de opdringende bevers van Poolse en gemengde origine uit Duitsland en België.

***H1340 Noordse woelmuis**

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

De noordse woelmuis komt in Nederland in vijf onderling geïsoleerde deelgebieden met metapopulaties voor: Texel, Friesland, Noord-Holland boven het Noordzeekanaal, Utrecht - Zuid-Holland en het Deltagebied. De Friese populatie strekte zich tot enkele decennia geleden uit tot in Noordwest-Overijssel, maar daar is de soort inmiddels verdwenen.

In Friesland is Oudegaasterbrekken, Fluessen en ongeveer (10) het belangrijkste. Zeer belangrijk is Duinen en Lage Land Texel (2). In Noord-Holland boven het Noorzeekanaal zijn, Eilandspolder (89), Wormer- en Jisperveld (90), Polder Westzaan (91) en Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske (92) belangrijk. In Utrecht - Zuid-Holland: Oostelijke Vechtplassen (95) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103). In het Deltagebied: Haringvliet (109), Krammer-Volkerak (114) en Grevelingen (115). Nederland heeft een grote internationale verantwoordelijkheid voor het behoud van deze alleen in ons land voorkomende ondersoort. De regio

Friesland-Overijssel heeft een hoge prioriteit, omdat de noordse woelmuis hier de grootste achteruitgang laat zien. Het herstel van de dynamiek in het waterpeil binnen leefgebieden en het in verbinding brengen en uitbreiden van de verschillende leefgebieden binnen de vijf deelgebieden is noodzakelijk voor een duurzaam herstel. Verder speelt aanpassing van het beheer waar dit nodig is (conform het beschermingsplan noordse woelmuis 2004-2008).

H1351 Bruinvis

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, omvang en behoud kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting:

De bruinvis was uit de Nederlandse kustwateren zo goed als verdwenen. Sinds een jaar of tien is duidelijk sprake van beginnend herstel in Noordzeekustzone (7), met name in de winter.

H1364 Grijs zeehond

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting:

De grijze zeehond was in Nederland uitgestorven, maar heeft zich enkele decennia geleden weer gevestigd. Voortplanting vindt momenteel plaats in Waddenzee (1), met name op de Richel. Noordzeekustzone (7) is een belangrijk foerageergebied, met name in de winter.

De soort neemt nog steeds toe. Voldoende rust (ook op geschikte plekken voor jongen) is van groot belang.

H1365 Gewone zeehond

Natura 2000 doel:

Behoud verspreiding, uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve uitbreiding populatie.

Toelichting:

Verreweg belangrijkste gebied is Waddenzee (1). Noordzeekustzone (7) is een belangrijk foerageergebied, met name in de winter. De soort was verdwenen uit het Deltagebied, maar keert daar nu weer terug in Voordelta (113), Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saefthinghe (122).

Na de recente afname neemt de populatie weer sterk toe, maar de vroegere omvang is nog niet bereikt. Vooral in de Delta is nog enig verder herstel gewenst voor een lokale duurzame populatie.

H1387 Tonghaarmuts

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

Afgezien van incidentele waarnemingen komt de tonghaarmuts alleen nog maar voor in Biesbosch (112).

Bij vestiging van de tonghaarmuts in andere gebieden zal het terreinbeheer ook aldaar gericht worden op uitbreiding. Meer kennis van de ecologie van de soort is gewenst om in het beheer van bossen optimaal rekening te kunnen houden met geschikte plekken voor deze soort. Nederland heeft een grote internationale verantwoordelijkheid voor het behoud van deze mossoort.

H1393 Geel schorpioenmos

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

De laatste groeiplaats bevindt zich in de Meppelerdieplanden in het Natura 2000 gebied Wieden (35). Bij vestiging van het geel schorpioenmos in andere gebieden zal het terreinbeheer ook aldaar gericht worden op uitbreiding.

H1614 Kruipend moerasscherm

Natura 2000 doel:

Uitbreiding verspreiding, omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.

Toelichting:

Duurzame populaties komen alleen voor in Zeeuws-Vlaanderen: Grootte Gat (124), Canisvlietse Kreek (125), Vogelkreek (126).

Bij spontane vestiging van het kruipend moerasscherm in andere gebieden, met name in Oost-Nederland, zal het terreinbeheer ook aldaar gericht worden op uitbreiding. Dit is van belang vanwege geografische spreiding van de soort. Nederland heeft een grote internationale verantwoordelijkheid voor het behoud van deze plant.

H1831 Drijvende waterweegbree

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.

Toelichting:

Belangrijke populaties in Kempenland-West (135), Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek (132), Maasduinen (145), Sarsven en De Banen (146).

Hoewel de landelijke staat van instandhouding matig ongunstig is, is gekozen voor behoud, omdat er nog steeds veel groeiplaatsen zijn én onvoldoende duidelijk is hoe de soort hersteld zou kunnen worden. De soort zal mogelijk wel profiteren van het herstel van beken en van habitatype H3130 zwakgebufferde vennen. Nederland heeft een grote internationale verantwoordelijkheid voor het behoud van deze plant.

H1903 Groenknolorchis

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie

Toelichting:

Belangrijke populaties komen voor in Duinen Schiermonnikoog (6), Wieden (35), Weerribben (34), Voornes Duin (100) en Grevelingen (115).

Herstel van deze soort verloopt parallel aan het herstel van habitattypen vochtige duinvalleien H2190 en overgangs- en trilvenen H7140, waarbij er vooral aandacht moet zijn voor het herstel van populaties in de Hollandse vastelandsduinen en in de laagveengebieden.

Bijlage 9.3.3: Natura 2000 doelen op landelijk niveau broedvogels

A004 Dodaars

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 2.000 paren.

Toelichting:

Zowel in Europa als in Nederland is de dodaars een wijd verspreide soort. Met 3% van de EU-populatie is het relatief belang van de Nederlandse populatie groot. Het afgelopen decennium is de situatie voor de dodaars ten goede gekeerd en de soort verkeert nu in een gunstige staat van instandhouding. Hooguit één derde van de populatie komt voor in Natura 2000 gebieden. Belangrijke gebieden zijn in verschillende landschappen te vinden: meren en moerassen (Oostvaardersplassen (78)), hogere zandgronden (Dwingelderveld (30), Maasduinen (145)), hoogvenen (Grote Peel (140)) en rivierenland (Gelderse Poort (67)).

A008 Geoorde Fuut

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 400 paren (20 sleutelpopulaties van ten minste 20 paren).

Toelichting:

Het voorkomen is in Oost-Europa wijd verbreid, maar in West-Europa sterk verbrokken. Nederland is voor West-Europa een belangrijk gebied. Met bijna 5% van de EU-populatie is het relatief belang van de Nederlandse populatie zeer groot. De geoorde fuut is de afgelopen 30 jaar in aantal en verspreiding sterk toegenomen en verkeert in een gunstige staat van instandhouding. Tweederde van de populatie broedt in Natura 2000 gebieden. Belangrijkste

gebieden liggen op de hogere zandgronden (Brabantse Wal (128),

Dwingelderveld (30) en in de hoogvenen (Bargerveen (33), Grote Peel (140)).

A017 Aalscholver

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van het actuele nationale populatieniveau van ten minste 20.000 paren verdeeld over ten minste 20 kolonies van ten minste 100 paren.

Toelichting:

De in bomen broedende ondersoort van de aalscholver *Phalacrocorax carbo sinensis* komt verspreid over Europa voor met een duidelijk zwaartepunt in het Noordwest-Europese laagland; met name Denemarken en Nederland. Het relatief belang van Nederland is dan ook zeer groot (13% van de EU-populatie). De aalscholver is in aantal en verspreiding sterk toegenomen en verkeert in een gunstige staat van instandhouding. Uit oogpunt van risicospreiding is het bij deze, vaak in grote kolonies broedende, soort van belang dat een flink aantal kolonies wordt behouden. Het overgrote deel van de kolonies bevindt zich in Nederland in Natura 2000 gebieden (90%). De grootste kolonies (meer dan 1.000 paren) bevinden zich in het Natura 2000 landschap Meren en Moerassen (Oostvaardersplassen (78), IJsselmeer (72), Lepelaarplassen (79), Naardermeer (94), Wieden (35) en Alde Feanen (13)). In gebieden in de kustzone (Noordzee, Waddenzee en Delta en de duinen) hebben zich recentelijk ook flinke aantallen (meer dan 500 paren) gevestigd (Duinen Vlieland (3), Zwanenwater & Pettemerduinen (85), Veerse Meer (119)) en kolonies van maximaal enkele 100-den paren zijn te vinden in het Natura 2000 landschap Rivierengebied (Biesbosch (112), Uiterwaarden IJssel (38), Gelderse Poort (67)).

A021 Roerdomp

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding tot een populatieniveau van ten minste 400 paren.

Toelichting:

In Oost-Europa is de roerdomp een wijd verbreide soort, maar in West-Europa is het voorkomen schaars en lokaal. De betekenis van Nederland voor West-Europa is dan ook groot; het relatief belang voor de EU is met 3% groot. Zowel aantal als verspreiding van de roerdomp zijn gehalveerd. In recente jaren is er sprake van enig herstel; de soort verkeert in een zeer ongunstige staat van instandhouding, zowel wat betreft verspreiding, populatie, leefgebied als toekomst. Het gestelde doel is conform het bestaande beleid geformuleerd in het beschermingsplan moerasvogels. Om de streefwaarde van 400 te halen is een toename van minstens 25% noodzakelijk, waarvan een deel moet worden gerealiseerd in de niet voor de soort aangewezen Natura 2000 gebieden. Derhalve is een complementair doel voor de roerdomp geformuleerd voor de meest perspectiefrijke van deze gebieden. Ook buiten het Natura 2000 netwerk zal een deel van de roerdompen onderdak moeten vinden (maximaal 25%) en dient aandacht te worden besteed aan de voedselsituatie. Dit is mogelijk gezien de plannen voor natuurontwikkeling.

Momenteel broedt tweederde in Natura 2000 gebieden, met name in meren en moerassen (o.a. Oostvaardersplassen (78), Wieden (35), IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (92) Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder (90), Lauwersmeer (8)). In het Natura 2000 landschap (Gelderse Poort (67)) en de duinen (Duinen en Lage Land Texel) broedt een klein, maar wezenlijk, aantal paren.

A022 Woudaap

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied. Gestreefd wordt naar herstel van een populatieniveau van ten minste 200 paren verdeeld over ten minste 5 sleutelpopulaties van ten minste 20 paren (ten minste 100 paren).

Toelichting:

In Zuid- en Oost-Europa is de woudaap een wijd verspreide broedvogel. Nederland vormt in West-Europa een noordelijke voorpost. Aantal en verspreiding zijn sterk afgenomen, overeenkomende met een zeer ongunstige staat van instandhouding, zowel wat betreft verspreiding, populatie, leefgebied als toekomst. Gezien de belangrijke functie van Nederland als noordelijkste uitloper van het broedgebied in Europa is in het herstelplan moerasvogels een aanzienlijke herstelopgave geformuleerd. Daarvan zal een deel moeten worden gerealiseerd in de niet voor de soort aangewezen Natura 2000 gebieden. Derhalve is een complementair doel voor de woudaap geformuleerd voor de meest perspectiefrijke van deze gebieden. Ook als deze doelen worden gerealiseerd kan nog niet van een werkelijk duurzame populatie worden gesproken.

Tweederde van de paren wordt aangetroffen in Natura 2000 gebieden. Alleen in Oostelijke Vechtplassen (95) broeden jaarlijks meerdere paren.

A027 Grote zilverreiger

Opgave Natura 2000:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud bestaande kolonies en eventuele nieuw-vestigingen.

Toelichting:

Van oudsher een broedvogel in Zuidoost-Europa. In recente jaren heeft een areaaluitbreiding naar West-Europa plaatsgevonden. Recent ook als broedvogel in Nederland gevestigd en sterk in aantal toenemend. Met 1% van de EU-populatie is het relatief belang groot. De staat van instandhouding wordt dan ook als gunstig ingeschat. Het voorkomen in Nederland is van extra belang omdat het een geïsoleerde, noordelijke voorpost in het verspreidingsgebied in

Europa betreft. Vrijwel alle paren broeden in één kolonie in de Oostvaardersplassen (78) (Meren en Moerassen).

A029 Purperreiger

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 600 paren verdeel over ten minste 10 kolonies van ten minste 60 paren.

Toelichting:

De purperreiger is een wijd verspreide broedvogel in Zuid- en Zuidoost-Europa. De Nederlandse populatie vormt een eenzame voorpost in Noordwest-Europa. Met ruim 5 van de EU-populatie is het relatief belang zeer groot. Hoewel de verspreiding in Nederland nauwelijks is ingekrompen (beoordeling: gunstig) is het aantal paren sterk afgenomen. Recent is enig herstel opgetreden. De staat van instandhouding wordt beoordeeld als zeer ongunstig voor populatie en matig ongunstig voor leefgebied en toekomst. Gezien de uiterst belangrijke functie van Nederland als noordelijkste uitloper van het broedgebied in Europa dient een veilige marge ingebouwd te worden in het voor Nederland na te streven populatieniveau. Het gestelde doel volgt het beschermingsplan moerasvogels dat ook uit gaat van een gewenst aantal van ten minste 600 paren verdeeld over ten minste 10 kolonies van ten minste 60 paren. Alle kolonies bevinden zich in Natura 2000 gebieden in Meren en Moerassen (o.a. Wieden (35), Naardermeer (94), Oostelijke Vechtplassen (95), Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103), Boezems Kinderdijk (106)), en Rivierengebied (Zouweboezem(105)).

A034 Lepelaar

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van een populatie van ten minste 1.000 paren verdeeld over ten minste 20 kolonies van ten minste 40 paren.

Toelichting:

In het erratische verspreidingsbeeld over met name Zuidwest- en Zuidoost-Europa vormt Nederland een uitzonderlijke voorpost in Noordwest-Europa. Ruim een kwart van de EU-populatie broedt in Nederland en het relatief belang is dan ook zeer groot. In recente jaren is het aantal kolonies en het aantal paren zeer sterk toegenomen. De lepelaar verkeert dan ook in een gunstige staat van instandhouding. Gezien de belangrijke functie van Nederland als noordelijkste uitloper van het broedgebied in Europa met een belangrijk deel van de Europese populatie binnen onze landsgrenzen dient een veilige marge ingebouwd te worden in het voor Nederland na te streven populatieniveau. Het gestelde doel volgt het beschermingsplan moerasvogels dat eveneens uit gaat van een gewenst aantal van ten minste 1.000 paren met een goede ruimtelijke verdeling. De kolonies bevinden zich vooral in het kustgebied (Waddenzee (1), Duinen Vlieland (3), Duinen en Lage Land Texel (2), Zwanenwater & Petteerderduinen (85)) en de in het Natura 2000 landschap Meren en Moerassen (Oostvaardersplassen (78), Lepelaarplassen (79)). Recent neemt ook het aantal paren in de Delta toe.

A063 Eider

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 8.000 paren.

Toelichting:

Als kustbroedvogel van Noordwest-Europa bereikt de eider in Nederland de zuidelijke grens van haar verspreiding. Ten zuiden van het Waddengebied

broeden nauwelijks nog eiders. Met 1,5% van de EU-populatie is het relatief belang van Nederland groot. Het belang van de broedpopulatie in Nederland ligt er tevens in dat ze is gelegen aan de zuidelijke grens van het broedareaal in Europa. Het leefgebied en de populatie worden als zeer ongunstig beoordeeld, waarmee de staat van instandhouding als geheel ook als zeer ongunstig wordt ingeschat. Gezien het populatieniveau rond de eeuwwisseling (8000-10000 paren) in relatie tot de signaal functie voor de kwaliteit van het leefgebied is het behoud van een aantal paren van ten minste 8.000 na te streven, zijnde de ondergrens van de range in de afgelopen 10 jaren. Vrijwel alle eiders broeden binnen de grenzen van Natura 2000 gebieden in het waddengebied (Waddenzee (1) Duinen en Lage Land Texel (2), Duinen Vlieland (3), Duinen Ameland (5) en Duinen Schiermonnikoog (6)).

A072 Wespandief

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 400 paren (20 sleutelpopulaties van ten minste 20 paren).

Toelichting

Wijd verspreide broedvogel over het vaste land van Europa. Verspreiding in Nederland lijkt duidelijk toegenomen, maar van de aantallen is dat onzeker. De soort verkeert in een gunstige staat van instandhouding. Slechts een kwart van de Nederlandse populatie broedt in Natura 2000 gebieden op de hogere zandgronden met als verreweg het belangrijkste gebied de Veluwe (57).

A081 Bruine kiekendief

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van ten minste 1.300 paren.

Toelichting:

Wijd verspreide broedvogel over het vaste land van Europa, met de grootste aantallen vooral in Oost-Europa. Nederland vormt een bolwerk in West-Europa en met 4% van de EU-populatie is het relatief belang groot. Het aantal en de verspreiding zijn sterk toegenomen hetgeen resulteert in een gunstige staat van instandhouding. Gezien de belangrijke functie van Nederland als noordwestelijk bolwerk in het broedgebied in Europa dient een veilige marge ingebouwd te worden in het voor Nederland na te streven populatieniveau. Het gestelde doel betreft behoud van het huidige niveau. Ongeveer de helft van de paren broedt in Natura 2000 gebieden met name in de duinen (Duinen en Lage Land Texel (2), Duinen Terschelling (4), Duinen Ameland (5), Duinen Schiermonnikoog (6)), Meren en Moerassen (Lauwersmeer (8), IJsselmeer (72), Oostvaardersplassen (78)), en Rivierengebied (Biesbosch (112)). Ook de Delta herbergt een flinke populatie (Haringvliet (109), Grevelingen (115) en Westerschelde & Saeftinghe (122)).

A082 Blauwe kiekendief

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 250 paren.

Toelichting:

De Europese verspreiding is nogal versnipperd met een noordelijke populatie (van Schotland via Scandinavië naar Rusland) en een Midden-Europese populatie van Noord-Spanje en Frankrijk naar Oost-Europa). De Nederlandse populatie ligt relatief geïsoleerd tussen deze twee verspreidingsgebieden; het relatief belang met ruim 0,5% van de EU-populatie is groot.

Areaal en aantal zijn sterk afgenomen en de soort verkeert dan ook in een zeer ongunstige staat van instandhouding voor verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. In lijn met het beschermingsplan moerasvogels streven naar het herstel van ten minste 5 sleutelpopulaties van ten minste 20-40 paren, met een nationale populatie van ten minste 250 paren. Op korte termijn geldt behoud populatie Waddeneilanden en op lange termijn

populatieherstel in moerasgebieden van laag-Nederland. Vrijwel alle paren broeden in Natura 2000 gebieden van de duinen (Duinen en Lage Land Texel (2), Duinen Vlieland (3), Duinen Terschelling (4), Duinen Ameland (5), Duinen Schiermonnikoog (6)), Op het vaste land zijn alleen het Lauwersmeer (8) en de Oostvaardersplassen (78) regelmatig bezet.

De Oostvaardersplassen (78) vormen voor populatie herstel in moerasgebieden van laag-Nederland een belangrijke voorpost.

A084 Grauwe kiekendief

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van ten minste 3 sleutelpopulaties (Flevoland, Lauwersmeer (8) en Noordoost-Groningen) met een totale populatieomvang van ten minste 60 paren.

Toelichting:

De grauwe kiekendief heeft een relatief zuidelijke verspreiding in Europa, waarbinnen Nederland aansluit op de populatie van het Noordwest-Europese laagland van Nederland, Noordwest-Duitsland en Denemarken. Na een zeer sterke afname in aantallen en areaal is in Nederland recent weer een lichte toename opgetreden. Toch is nog sprake van een zeer ongunstige staat van instandhouding voor verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Het, conform het beschermingsplan grauwe kiekendief, voor de grauwe kiekendief nagestreefde doel (meer dan 3 sleutelpopulaties en meer dan 60 paren) staat evenwel nog niet garant voor een duurzame populatie. Slechts een klein deel (ca. 10%) broedt in Natura 2000 gebieden (Lauwersmeer (8)).

A107 Korhoen

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van ten minste 1 sleutelpopulaties van ten minste 40 hanen op de Sallandse Heuvelrug.

Toelichting:

In Europa komt de korhoen nu vooral voor in Schotland, Scandinavië, Oost-Europa en de Alpen. De populatie van de heidevelden van het Noordwest-Europese laagland, waarvan de Nederlandse deel uitmaakt, is vrijwel uitgestorven. De korhoen is in Nederland zeer sterk afgenomen en verkeert in een zeer ongunstige staat van instandhouding voor verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Momenteel komt zij slechts in één gebied voor: de Sallandse Heuvelrug (42) (Natura 2000 landschap Hogere zandgronden). Om de soort op de lange termijn voor Nederland duurzaam te behouden, kan niet alleen worden volstaan met verbetering van het leefgebied op de Sallandse Heuvelrug (meer fijnmazige structuur in heidevelden, meer rust, meer adequaat voedselaanbod). Voor het duurzaam behoud zijn meerdere meta populaties nodig (mede ter voorkoming van genetische erosie). Op termijn wordt gestreefd naar 5 sleutelpopulaties van tenminste 50 hanen (nationale populatie ten minste 250 hanen).

A119 Porseleinhoen

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 400 paren.

Toelichting:

Nederland vormt een belangrijke voorpost in Noordwest-Europa binnen het erratische verspreidingsbeeld in Europa, waarbinnen het zwaartepunt duidelijk op Oost-Europa ligt. Met 2% van de EU-populatie is het relatief belang groot. Hoewel het broedareaal in Nederland is verruimd zijn de aantallen sterk verminderd. De staat van instandhouding is zeer ongunstig. Er is sprake van een zeer ongunstige staat van instandhouding voor populatie, leefgebied en toekomst worden als matig ongunstig ingeschat. De soort is vooral aangewezen op uitgestrekte laagveenmoerassen en overstromingsgebieden, waar in de zomermaanden plas-dras situaties ontstaan. Met name het rivierengebied vervult in topjaren een essentiële rol. Er wordt gestreefd naar optimalisatie van de omstandigheden in de gebieden waar de soort voorkomt, zodat de maxima meer regel dan uitzondering worden. Het gestelde doel volgt het

beschermingsplan moerasvogels en gaat uit van 5 sleutelgebieden met een populatie van 40-80 paren en ten minste 400 paren. De soort komt jaarlijks in sterk wissellende aantallen voor. Het doel is geformuleerd voor jaren dat de omstandigheden in het leefgebied gunstig zijn. Ongeveer driekwart van de porseleinhoenders broedt in Natura 2000 gebieden; vooral in Natura 2000 landschap Meren en Moerassen (Wieden (35), Oostvaardersplassen (78), Lauwersmeer (8)) en Rivierengebied(Uiterwaarden IJssel (38), Uiterwaarden Neder-Rijn (66)) en sommige hoogvenen (Fochteloërveen (23), Bargerveen(33)).

A122 Kwartelkoning

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van 20 sleutelpopulaties met een totaal aantal paren van ten minste 400.

Toelichting:

Het verspreidingsgebied van de kwartelkoning ligt als een brede band over Midden-Europa, van Ierland en Schotland tot in Rusland. Verreweg de meeste broeden in Oost-Europa. Na een aanvankelijke sterke afname in Nederland is het voorkomen in recente jaren sterk toegenomen. Vooralsnog wordt de staat van instandhouding als matig ongunstig beoordeeld met verspreiding en populatie gunstig en leefgebied en toekomst als matig ongunstig. Op landelijk niveau kan worden volstaan met behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied voor het behoud van de huidige populatie. Met name langs de grote rivieren is uitbreiding van het leefgebied mogelijk. Slecht één derde broedt in Natura 2000 gebieden en daar ligt het zwaartepunt in het rivierenland (Uiterwaarden IJssel (38), Uiterwaarden Neder-Rijn (66), Gelderse Poort (67) en Uiterwaarden Waal (68)).

A132 Kluut

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 8.000 paren.

Toelichting:

Verspreid langs de kusten van West- en Midderraan Europa broeden kluten met een kleine enclave in het binnenland van de Balkan. Bijna een kwart van de EU-populatie broedt in Nederland en daarmee is de populatie van zeer groot belang. Na een sterke toename nemen de aantallen recent af. Hoewel verspreiding en populatie nog gunstig worden ingeschat worden leefgebied en toekomst daarom als matig ongunstig beschouwd, resulterende in een matig ongunstige staat van instandhouding. Gezien de zeer grote betekenis van Nederland voor Europa als broedgebied dient de nationale populatieomvang gehandhaafd te worden op ten minste het basisniveau van de afgelopen decennia van 8.000 paren. Driekwart broedt in Natura 2000 gebieden, met de hoofdmoot in het Waddengebied (Waddenzee (1)) en de Delta (Krammer-Volkerrak (114), Haringvliet (109), Oosterschelde (118), Grevelingen (115), Westerschelde & Saeftinghe (122)).

A137 Bontbekplevier

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 400 paren verdeeld over ten minste 10 sleutelpopulaties van ten minste 20 paren.

Toelichting:

De bontbekplevier broedt vooral langs de kusten van Noordwest- en Noord Europa en in het noorden van Scandinavië. Langs de Atlantische kust van Frankrijk bevinden zich de zuidelijkste broedplaatsen, waarbij het doorgaans om een gering aantal paren gaat. De Nederlandse populatie is dan ook aantalsmatig de belangrijkste zuidelijke voorpost langs de kust van het

Noordwest-Europese vasteland. Met circa 1% van de EU-populatie is het relatief belang ook groot. De aantallen zijn in Nederland duidelijk afgenomen (zeer ongunstig) en leefgebied en toekomst worden matig ongunstig ingeschat, resulterende in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Als doel wordt het huidige populatieniveau aangehouden dat afdoende is voor een duurzame populatie. Ca. 60% broedt in Natura 2000 gebieden, vooral het kustgebied is van groot belang (Waddenzee (1), Noordzeekustzone (7), Grevelingen (115) en Oosterschelde (118)).

A138 Strandplevier

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van herstel populatie van ten minste 400 paren verdeeld over ten minste 10 sleutelpopulaties van ten minste 20 paren (Delta en Waddengebied).

Toelichting:

Verspreid langs de kusten van West- en Midderraan Europa broeden strandplevieren met een kleine enclave in het binnenland van de Balkan. Met 2% van de EU-populatie is het relatief belang groot. Het Nederlandse broedgebied is tevens een belangrijk onderdeel van het Europese areaal. De strandplevier bereikt in het Waddengebied haar noordelijke verspreidingsgrens in Europa. In Nederland zijn areaal en aantallen zeer sterk afgenomen. Er is sprake van een zeer ongunstige staat van instandhouding voor alle facetten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. De hoeveelheid potentieel biotoop reflecteert zich in het populatieniveau halverwege de 70-er jaren van 900 paren. Een duurzame populatie zou ten minste 400 paren moeten omvatten; gezien de ligging aan de rand van het areaal is in de doelstelling een veiligheidsmarge ingebouwd. Driekwart broedt in Natura 2000 gebieden; vooral in de Delta (Krammer-Volkerrak (114)), Westerschelde & Saeftinghe (122), Haringvliet (109)) en in gering aantal in de Waddenzee (1).

A151 Kemphaan

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie van ten minste 1.000 hennen verdeeld over ten minste 10 sleutelpopulaties.

Toelichting:

In Europa is de kemphaan tegenwoordig vooral broedvogel in Scandinavië en Noordoost-Europa. De aantallen aan de zuidwest grens van het areaal, het Noordwest-Europese laagland, zijn sterk afgenomen. Ook in Nederland is het aantal broedvogels zeer sterk afgenomen, gepaard gaande met een sterke inkrimping van het areaal. De staat van instandhouding is zeer ongunstig voor alle facetten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Van oudsher vormt Nederland de kern van het broedgebied van de kemphaan als weidevogel in Europa. Halverwege de 70-er jaren waren er nog 1500 hennen en begin 80-er jaren nog ruim 1000. Een herstel tot dit niveau is wenselijk vanuit de optiek van behoud van de populatie ten tijde van de aanmelding. Slechts een kwart broedt binnen Natura 2000 gebieden, vooral in meren en moerassen (Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder (90), Lauwersmeer (8) en Sneekermeergebied (12)).

A153 Watersnip

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie van 4.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties.

Toelichting:

De watersnip is een wijd verspreide broedvogel in Midden- en Noord-Europa. Aantallen en areaal zijn in Nederland zeer sterk afgenomen. De toestand is zeer ongunstig voor verspreiding, populatie en toekomst en matig ongunstig voor leefgebied, resulterend in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Begin 80-er jaren nog 4500 paren. Een herstel tot dicht bij dit niveau is wenselijk vanuit de optiek van behoud van de populatie ten tijde van de

aanmelding. Slechts éénderde broedt in Natura 2000 gebieden, vooral in de Natura 2000 landschappen Meren en Moerassen (Weerrribben (34), Wieden (35), Ilperveld e.a.) en Hoogvenen (Bargerveen (33)).

A176 Zwartkopmeeuw

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied en behoud van ten minste 10 kolonies van ten minste 20 paren met een totaal van ten minste 500 paren.

Toelichting:

Tot recent was het voorkomen beperkt tot het Mediterrane deel van Europa. De laatste decennia heeft een aanzienlijke areaaluitbreiding plaatsgevonden langs de Atlantische kust waarbij ook Nederland werd bereikt. Qua aantallen vormt Nederland een belangrijke voorpost. Met ca 10% van de EU-populatie is het relatief belang zeer groot. De zwartkopmeeuw bereikt in Nederland zijn noordelijke verspreidingsgrens; het voorkomen vormt daarmee een belangrijke uitloper van het Europese areaal.

De soort broedt in een beperkt aantal grotere en een groot aantal kleinere kolonies. Gezien de snelle populatie toename wordt de staat van instandhouding als gunstig beoordeeld. Er is echter slechts een beperkt aantal kolonies van enige omvang in het deltagebied. Daarbuiten vindt broeden verspreid over heel Nederland plaats in zeer geringe aantallen. Het beperkte aantal grotere kolonies, die daarbij ook nog een weinig stabiele bezetting kennen, maakt de populatie kwetsbaar. Van een duurzame populatie is dan ook vooralsnog geen sprake. Meer dan 80% broedt in Natura 2000 gebieden, vooral in de Delta (Krammer-Volkerak (114), Haringvliet (109), Westerschelde & Saeftinghe (122)).

A183 Kleine mantelmeeuw

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van 90.000 paren.

Toelichting:

In Europa strekt het broedgebied zich uit langs de Atlantische kust van Noordwest-Spanje tot aan Noord-Noorwegen en langs de Oostzee en het binnenland van Finland. Eenderde van de EU-populatie broedt langs de Nederlandse kusten, waarmee het relatief belang zeer groot is. De kleine mantelmeeuw is in Nederland sterk toegenomen en verkeert in een gunstige staat van instandhouding. Gezien het grote belang voor Europa wordt behoud van het huidige populatieniveau nagestreefd. Ruim de helft van de paren broedt in Natura 2000 gebieden; vooral in het Waddengebied (Waddenzee (1), Duinen en Lage Land van Texel (2) en Duinen Vlieland (3)).

A191 Grote stern

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 25.000 paren.

Toelichting:

Grote sterns broeden verspreid langs de kusten van Europa, noordelijk tot Estland. Ruim een kwart van de populatie van de EU broedt in Nederland, waarmee het relatief belang zeer groot is. Na een sterke terugval in Nederland tengevolge van landbouwgif in de 60-er jaren vindt momenteel een voortdurend herstel plaats leidend tot een aantal van ruim 16.000 paren in 2004. De populatie lag in het eerste deel van de vorige eeuw op een niveau van 30.000 paren op grond waarvan een verdergaand herstel verwacht mag worden. Het aantal permanente broedplaatsen is echter zeer gering. De staat van instandhouding is nog zeer ongunstig; verspreiding matig en populatie zeer ongunstig. Door de gestage toename zijn leefgebied en toekomst op gunstig

ingeschat. Alle kolonies bevinden zich in Natura 2000 gebieden in het Waddengebied (Waddenzee (1)) en de Delta (Westerschelde & Saeftinghe (122), Oosterschelde (118) en Haringvliet (109))

A193 Visdief

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 20.000 paren.

Toelichting:

De visdief broedt verspreid over het grootste deel van Europa waarbij de aantallen van zuid naar noord toenemen. De dichtheid in Nederland is zeer aanzienlijk, typerend voor de delta van de grote rivieren, waardoor zich ook het hoge aandeel van de EU-populatie dat in Nederland broedt laat verklaren: 12%, waarmee het relatief belang zeer groot is. Na een sterke terugval tengevolge van landbouwgif in de 60-er jaren vindt momenteel een voortdurend herstel plaats, al lijkt dit momenteel te stagneren. Het areaal is daarbij echter achter gebleven. De staat van instandhouding wordt als matig ongunstig beoordeeld voor verspreiding, populatie en leefgebied, maar de toekomst wordt als gunstig beoordeeld. De populatie lag in het eerste deel van de vorige eeuw op een niveau van 30.000 paren op grond waarvan een verdergaand herstel verwacht mag worden.

Ruim 80% broedt in Natura 2000 gebieden; vooral in het Waddengebied (Waddenzee (1)), de Delta (Haringvliet (109), Westerschelde & Saeftinghe (122), Oosterschelde (118)) en het IJsselmeergebied met de randmeren (IJsselmeer (72), Markermeer & IJmeer (73), Eemmeer & Gooimeer Zuidoever (77)).

A194 Noordse stern

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 2.000 paren.

Toelichting:

Noordse sterns broeden langs de kusten van Noordwest-Europa en in Noord-Scandinavië. De Nederlandse broedplaatsen vormen de zuidgrens van de verspreiding in Europa en dragen daarmee in belangrijke mate bij aan het Europese broedareaal; met 1% van de EU-populatie is het relatief belang groot. Een grote terugval in de 60-er jaren, zoals bij de andere sterns, lijkt bij de noordse stern niet te zijn opgetreden. De aantallen zijn licht toegenomen en het areaal van de noordse stern is hooguit licht ingekrompen op basis waarvan de staat van instandhouding als gunstig wordt beoordeeld. Handhaven van de huidige situatie lijkt het meest reëel, waarbij de duurzaamheid van de populatie door het zeer geringe aantal grotere kolonies altijd twijfelachtig zal blijven. Vrijwel alle kolonies liggen in Natura 2000 gebieden met het overgrote deel in het Waddengebied (Waddenzee (1)).

A195 Dwergstern

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 800 paren.

Toelichting:

De dwergstern is in Europa broedvogel langs de kusten en langs grote rivieren in Oost-, Midden en Zuid-Europa. Het relatief belang van de Nederlandse populatie is in EU- verband met ca 2% groot. Na een sterke terugval tengevolge van landbouwgif in de 60-er jaren is een beperkt herstel opgetreden tot 555 paren in 2004. Het areaal blijft daar echter sterk bij achter. De staat van instandhouding wordt voor verspreiding en populatie als zeer ongunstig beoordeeld. Gezien het lichte herstel worden leefgebied en toekomst op matig ongunstig ingeschat. De populatie lag in het eerste deel van

de vorige eeuw op een niveau van 800-900 paren op grond waarvan een verdergaand herstel mag worden nagestreefd, waarbij de duurzaamheid van de populatie door het zeer geringe aantal grotere kolonies twijfelachtig zal blijven. Alle kolonies bevinden zich in Natura 2000 gebieden; vooral in de Delta (Haringvliet (109), Grevelingen (115), Oosterschelde (118) en Westerschelde & Scaftinghe (122)) en het Waddengebied (Waddenzee (1)).

A197 Zwarte stern

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 2.000 paren verdeeld over ten minste 15 sleutelpopulaties van ten minste 60 paren.

Toelichting:

Het broedgebied in Nederland vormt een voorpost van een uitgestrekt verspreidingsgebied in Oost-Europa. Binnen de EU is Nederland echter een belangrijk broedgebied (relatief belang zeer groot met een kleine 10%). Zowel aantal als areaal is in Nederland sterk afgenomen en de staat van instandhouding is dan ook zeer ongunstig voor verspreiding en populatie. Voor leefgebied en toekomst wordt deze als matig ongunstig ingeschat. Het gestelde doel volgt het beschermingsplan moerasvogels met een populatie van ten minste 2.000 paren verdeeld over 15 kernen van tenminste 60 paren. Vrijwel alle kolonies bevinden zich in Natura 2000 gebieden verspreid over Meren en Moerassen (Wieden (35), Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103), Deelen (14), Oostelijke Vechtplassen (95), Rivierengebied (Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (36), Uiterwaarden IJssel (38), Gelderse Poort (67), en Zouweboezem (105)). Kleine kolonies bevinden zich in de landschappen Hogere zandgronden en Hoogvenen.

A222 Velduil

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van ten minste 5 sleutelpopulaties van ten minste 20 paren (nationale populatie van ten minste 100 paren).

Toelichting:

De velduil is broedvogel over vrijwel geheel Europa met een duidelijk zwaartpunt in Noord-Europa (Scandinavië). Van oorsprong was het Noordwest-Europese laagland goed bezet. Nederland vormt hierbinnen een belangrijk broedgebied al is het relatief belang afgenomen tot <0,5% van de EU-populatie. Op korte termijn geldt behoud van de populatie op de Waddeneilanden, op lange termijn populatieherstel in moeras- en veengebieden. Aantallen en areaal zijn in Nederland zeer sterk afgenomen en de staat van instandhouding is zeer ongunstig voor alle aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Van oorsprong is de soort een gewone broedvogel in moerassen en venen op het Nederlandse vaste land; momenteel vrijwel uitsluitend op de Waddeneilanden. Voor het duurzaam voortbestaan van de Nederlandse populatie is een herstel van het oorspronkelijke areaal noodzakelijk. 90% van de paren broedt in Natura 2000 gebieden; vooral in de duinen (Duinen en Lage Land Texel (2), Duinen Terschelling (4), Duinen Ameland(5))

A224 Nachtzwaluw

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 800 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelgebieden verspreid over het Natura 2000 landschap Hogere zandgronden.

Toelichting:

De nachtzwaluw broedt over heel Europa met uitzondering van het uiterste noorden. De Nederlandse populatie neemt sinds begin jaren negentig weer toe; het verspreidingsareaal is sinds de jaren zeventig echter sterk gekrompen.

Doordat enkele gebieden, zoals Harskampse Zand en de Zuidoost-Veluwe, 10-15% van de landelijke populatie herbergen, is de soort kwetsbaar. De staat van instandhouding wordt als matig ongunstig beoordeeld voor verspreiding, leefgebied en toekomst en als gunstig voor de populatie. Doel op de lange termijn: herstel van de ruime verspreiding op de hogere zandgronden. Ruim driekwart broedt in Natura 2000 gebieden; met name op de hogere zandgronden (Sallandse Heuvelrug (42), Veluwe (57) meer dan 50% en Brabantse Wal (128)).

A229 IJsvogel

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 200 paren (binnen een termijn van 5 jaren na strenge winters), verdeeld over ten minste 5 sleutelpopulaties.

Toelichting:

De ijsvogel komt wijd verspreid over heel Europa met uitzondering van Scandinavië en Noord-Rusland. De Nederlandse populatie neemt gestaag toe, maar blijft erg gevoelig voor strenge winters. Staat van instandhouding echter gunstig. Op de lange termijn wordt ernaar gestreefd om via beekherstel (remeandering) een vitale populatie te bewerkstelligen die ook na strenge winters van redelijke omvang blijft (ten minste 200 paren). Minder dan een kwart broedt in Natura 2000 gebieden, waarbij het Rivierengebied eruit springt (Biesbosch (112), Gelderse Poort (67)).

A233 Draaihals

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie van ten minste 200 paren verdeeld over 5 sleutelpopulaties.

Toelichting:

Op het vaste land van Europa is de draaihals overal broedvogel, waarbinnen het Noordwest-Europese laagland het dunst bezet is. Inmiddels in Nederland vrijwel teruggedrongen tot enkele locaties op de Veluwe. Staat van instandhouding is zeer ongunstig voor alle aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Uitbreiding van de bezettingsgraad door meer adequaat beheer (kernopgave 6.08 structuurrijke droge heiden) op de Veluwe (57) is noodzakelijk voor een meer gunstige staat van instandhouding. Naast enkele sleutelpopulaties op de Veluwe is een herstel van sleutelpopulaties elders op de hoge zandgronden voor het duurzaam voortbestaan van de Nederlandse populatie essentieel. Het overgrote deel broedt in Natura 2000 gebieden die onderdeel uitmaken van het Natura 2000 landschap Hogere zandgronden (Veluwe).

A236 Zwarte specht

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 800 paren.

Toelichting:

De zwarte specht is broedvogel op het vaste land van Europa, met uitzondering van grote delen van het Mediterrane gebied. Met ruim 0,5% van de EU-populatie is het relatief belang groot. In Nederland zijn de populatie en het areaal min of meer constant. De staat van instandhouding is gunstig voor alle aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Door geringe dispersie is met name de geïsoleerde populaties in de duinen kwetsbaar, o.a. voor predatie. Ongeveer eenderde broedt binnen Natura 2000 gebieden, met name op de Hogere zandgronden (Veluwe (57) circa 40%).

A246 Boomleeuwerik

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 5.000 paren.

Toelichting:

De boomleeuwerik is broedvogel in heel Europa van Zuid-Scandinavië en Zuid-Engeland tot aan de Middellandse Zee. In Nederland is de populatie sterk afgenomen, door afname van het heideareaal ten gevolge van ontginningen aan het begin van de vorige eeuw, maar sedert de 80-er jaren weer sterk toegenomen, waardoor de huidige staat van instandhouding als gunstig wordt beoordeeld voor alle aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Behoud van het huidige niveau is ten doel gesteld al waren de aantallen begin vorige eeuw ongetwijfeld vele malen hoger. Ongeveer de helft broedt in Natura 2000 gebieden verspreid over de Hogere zandgronden (Veluwe (57) 40%) en de duinen (vooral Hollandse duinen).

A249 Oeverzwaluw

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie met het niveau van de ondergrens van de afgelopen decennia van 20.000 paren.

Toelichting

De oeverzwaluw broedt in heel Europa met uitzondering van IJsland. Het relatief belang is groot (2% van de EU-populatie). Vooral na de 80-er jaren in Nederland weer wat toegenomen in aantallen al is het areaal daar bij achter gebleven; staat van instandhouding wordt echter als gunstig beoordeeld voor alle aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Het nagestreefde niveau komt overeen met dat aan het begin van de 70-er jaren en het huidige niveau. Minder dan een kwart broedt in Natura 2000 gebieden. Dit

is vooral afhankelijk van het "toevallig" ter beschikking staan van geschikte nestwanden.

A255 Duinpieper

Natura 2000 doel:

Herstel omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van ten minste 5 sleutelpopulaties met een totaal aantal van ten minste 100 paren.

Toelichting:

Over het gehele vaste land van Europa is de duinpieper broedvogel met verreweg de meeste paren in Spanje. Op veel plaatsen zijn aantallen sterk afnemend. Aantal en areaal zijn in Nederland eveneens sterk afgenomen; mogelijk zelfs als broedvogel verdwenen. Staat van instandhouding is zeer ongunstig voor alle aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. De soort is een karakteristieke broedvogel van stuifduinen in het binnenland (in het (verre) verleden ook langs de Hollandse kust), waarvan in het begin van de 80-er jaren nog ruim 100 paren voorkwamen. Herstel van stuifzanden kan misschien weer voor een herstel van de populatie zorgen. De Veluwe (57) is daarbij het belangrijkste doelgebied, waarbinnen deelpopulaties als afzonderlijke sleutelpopulaties kunnen worden beschouwd. Op termijn zou hervestiging elders op de hogere zandgronden aan de duurzaamheid van de populatie bij kunnen dragen. Momenteel is de soort mogelijk alleen nog broedend in Natura 2000 gebied Veluwe (57).

A272 Blauwborst

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van ten minste 5 sleutelpopulaties met een totaal van 6.500 paren.

Toelichting:

De witgesterde ondersoort van de blauwborst (*Luscinia svecica cyaneola*), waartoe ook de Nederlandse blauwborsten behoren, broedt in een relatief smalle band van Nederland naar Rusland. Van deze ondersoort van de blauwborst bevat Nederland een aanzienlijk deel van de totale populatie (ten minste 10%). Het broedgebied in Nederland, en in mindere mate België en Noord-Frankrijk, vormt een relatief geïsoleerde voorpost in dit Europese areaal. Na een sterke terugval halverwege de vorige eeuw in Nederland, zijn aantallen en areaal enorm toegenomen waarmee de staat van instandhouding als gunstig kan worden beoordeeld voor alle aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Conform het beschermingsplan moerasvogels wordt ten doel gesteld het behoud van het huidige populatieniveau, hetgeen duidelijk hoger ligt dan het gewenste basisoniveau uit populatie-ecologische optiek: 6.500 paren met ten minste 5 sleutelpopulaties. Het lage aantal noodzakelijke sleutelpopulaties heeft te maken met de sterke mate van concentratie in enkele grotere moerasgebieden van Nederland (Lauwersmeer (8), Oostvaardersplassen (78) en Biesbosch (112)), Meer dan de helft van de populatie broedt in Natura 2000 gebieden verspreid over rivierenland (Biesbosch meer dan 20%), Delta (Haringvliet (109), Westerschelde & Saeftinghe (122)), Hoogvenen (Deurnsche Peel & Mariapeel (139)) en Meren en Moerassen (Oostvaardersplassen (78)).

A275 Paapje

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 2.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties van ten minste 100 paren.

Toelichting:

Het paapje is een wijd verspreide broedvogel over heel Europa met uitzondering van het zuidelijk deel van het Iberisch Schiereiland. Aantallen en areaal zijn in Nederland zeer sterk afgenomen en de staat van instandhouding is dan ook zeer ongunstig voor alle aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Met uitzondering van de Oostvaardersplassen (78)

bevinden alle Natura 2000 gebieden met ten minste 1% van de broedpopulatie zich momenteel in Noordoost-Nederland. Herstel van een duurzame populatie (20 sleutelpopulaties van tenminste 100 paren) kan dan ook alleen worden bereikt als het oorspronkelijke areaal weer wordt herbezet. Slecht ruim een kwart broedt in Natura 2000 gebieden; vooral in Hoogvenen (Fochtelooërveen (23), Bargerveen (33)) en op de Hogere zandgronden (Drents-Friese Wold & Leggelderveld (27)). De duinen, van oudsher een belangrijk broedgebied, zijn vrijwel verlaten.

A276 Roodborsttapuit

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van een populatie van ten minste 6.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties van tenminste 100 paren.

Toelichting:

De roodborsttapuit broedt vooral in de zuidelijke helft van Europa, waarbij Nederland aan de noordgrens van het areaal is gelegen. Het ten doel gestelde aantal betreft huidige populatieniveau. Na een aanvankelijke afname is in recente jaren weer een sterk herstel opgetreden; de staat van instandhouding is gunstig voor alle aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Het Nederlandse areaal ligt aan de noordrand van het verspreidingsgebied in West-Europa en vormt daarmee een belangrijke uitloper van het Europese areaal. Daarom wordt behoud op het huidige, hoge, niveau nagestreefd. Eenderde van de paren broedt in Natura 2000 gebieden, vooral op de hogere zandgronden (Veluwe (57) meer dan 10%, Drents-Friese Wold & Leggelderveld (27) en in de Hoogvenen (Bargerveen (33), Dwingelderveld (30), Grootte Peel (140)).

A277 Tapuit

Opgave Natura 2000:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 2.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties van tenminste 100 paren.

Toelichting:

De tapuit is een wijd verspreide broedvogel over heel Europa. Aantallen en areaal in Nederland zijn zeer sterk afgenomen en de staat van instandhouding is dan ook zeer ongunstig voor alle aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. Herstel van een duurzame populatie (20 sleutelpopulaties van ten minste 100 paren) ligt nog binnen handbereik gezien het niveau van 1980 en het niveau in de periode 1999-2003, maar kan alleen worden bereikt als een belangrijk deel van het oorspronkelijke areaal weer wordt herbezet. Tweederde broedt in Natura 2000 gebieden waarbij met name de hogere zandgronden (Drents-Friese Wold & Leggelderveld (27), Veluwe (57),) en de duinen (Duinen Terschelling (4), Duinen van Ameland 5), van groot belang zijn.

A292 Snor

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 5 sleutelpopulaties van 100-400 paren met in totaal ten minste 2.000 paren.

Toelichting:

De snor is broedvogel van het vaste land van Europa, noordelijk tot Estland. Het zwaartepunt ligt in Oost-Europa en door de teruggang van de aantallen in Noordwest-Europa vormt de Nederlandse populatie een belangrijke westelijke, en enigszins geïsoleerde, voorpost. Met 3% van de EU-populatie is het relatief belang groot. De aantallen in Nederland, maar vooral de omvang van het areaal, zijn afgenomen en resulteren in een zeer ongunstige staat van instandhouding

voor de aspecten verspreiding, leefgebied en toekomst. Het aspect populatie is voorlopig nog als gunstig beoordeeld. Het gestelde doel is conform het herstelplan moerasvogels. Ruim 80% broedt in Natura 200 gebieden in Meren en Moerassen (Oostvaardersplassen (78) meer dan 25%, Wieden (34) en Weerribben (35)) en Rivierengebied (Biesbosch (112) 10%).

A295 Rietzanger

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 20.000 paren.

Toelichting:

De rietzanger is een wijd verspreide broedvogel in Europa met uitzondering van de Mediterrane landen. De grote Nederlandse populatie omvat ca 1% van de EU-populatie en is relatief van groot belang. Na een aanvankelijk sterke teruggang in de populatie en het areaal heeft een sterk herstel plaatsgevonden. Daarbij zijn de aantallen weer aanzienlijk, maar is het oorspronkelijke areaal nog lang niet herbezet. De staat van instandhouding is dan ook matig ongunstig voor verspreiding en gunstig voor de aspecten populatie, leefgebied en toekomst. Het niveau van 20.000 paren betreft de ondergrens van de actuele populatie en komt overeen met het populatieniveau begin 80-er jaren. Enige teruggang van de populatie door vermindering van de verruiging van rietlanden ten behoeve van andere rietvogels kan worden getolereerd. Krap de helft broedt in Natura 2000 gebieden, met de grootste aantallen in meren en moerassen (Wieden, Lauwersmeer (8), Weerribben (35), Alde Faenen (13) en Oostvaardersplassen (78)).

A298 Grote karekiet

Natura 2000 doel:

Uitbreiding en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie met 5 sleutelpopulaties van 40-80 paren en een landelijk niveau van ten minste 500 paren.

Toelichting:

De grote karekiet is een wijd verspreide broedvogel van Zuid-Scandinavië tot de Middellandse Zee. De Nederlandse populatie vormt een voorpost in het Noordwest-Europese laagland. In Nederland al decennia lang sterk afnemend in aantal en areaal; staat van instandhouding is zeer ongunstig voor alle aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst. In de 50-er jaren nog 5000 paren. In overeenstemming met het beschermingsplan moerasvogels wordt een herstel voorgesteld naar 500 paren. In hoeverre hiermee een duurzaam populatieniveau wordt bereikt is onzeker. Driekwart van de vogels broedt in Natura 2000 gebieden van meren en moerassen met een zwaartepunt in het Vechtplassengebied (Oostelijke Vechtplassen (95), Naardermeer (94)), de Oostelijke Randmeren (Ketelmeer & Vossemeer (75), Zwarte Meer (74) en Veluwerandmeren (76)) en de Wieden (34) en Weerribben (35). In het Rivierengebied vrijwel verdwenen (belangrijkste overgebleven gebied Gelderse Poort (67)).

A338 Grauwe klauwier

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van 250 paren.

Toelichting:

Op het vaste land van Europa is de grauwe klauwier een wijd verspreide broedvogel die alleen ontbreekt op het grootste deel van het Iberisch Schiereiland en het Noordelijk deel van Scandinavië en Rusland. Gelet op de populatie-ontwikkeling sinds begin jaren tachtig, zou herstel zich moeten

richten op een landelijk minimum-aantal van 250-300 broedparen en hervestiging in broedgebieden die de afgelopen 10-20 jaar zijn verlaten. Dankzij een sterke toename in één gebied (Bargerveen (33)) is de landelijke populatie relatief stabiel, maar in het eerste deel van de vorige eeuw was de soort vele malen talrijker dan tegenwoordig. Het areaal is wel duidelijk afgenomen en de zeer beperkte verspreiding maakt de staat van instandhouding zeer ongunstig voor alle aspecten: verspreiding, populatie, leefgebied en toekomst.

Het is de vraag of het Natura 2000 doel een realistische opgave is gezien de algehele inkrimping van het West-Europese areaal en het toekomstperspectief voor de broedpopulatie in het Bargerveen (33), dat nu ruim de helft van de landelijke populatie herbergt, maar waar het aantal paren in recente jaren weer duidelijk af is genomen.

Bijlage 9.3.4: Natura 2000 doelen op landelijk niveau niet-broedvogels

A001 Roodkeelduiker

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied.

Toelichting:

De toekomst van deze soort is onzeker gezien de afnemende internationale populatie en gevoeligheid voor veranderingen in voedselbeschikbaarheid. Recent is het aantal mogelijk toegenomen door verslechtering van het buitenlands leefgebied. De soort is moeilijk te monitoren, de rol van Nederland voor de internationale populatie onduidelijk. De roodkeelduiker is uitsluitend zeevogel, alleen aangewezen in de Noordzeekustzone (7) en de Voordelta (113). Omdat de matige staat van instandhouding alleen is gebaseerd op de toekomstverwachting is behoud voldoende.

A002 Parelduiker

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied.

Toelichting:

De toekomst van deze soort is onzeker gezien de afnemende internationale populatie en gevoeligheid voor veranderingen in voedselbeschikbaarheid. De soort is moeilijk te monitoren (daarom geen drempelwaarde), werkelijke aantallen, trend en rol van Nederland voor de internationale populatie zijn onduidelijk. De parelduiker is uitsluitend zeevogel, alleen aangewezen in de Noordzeekustzone (7). Omdat de matige staat van instandhouding alleen is gebaseerd op de toekomstverwachting is behoud voldoende.

A004 Dodaars

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 560 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Aantallen vertonen meerjarige fluctuaties in relatie tot strenge winters. Slechts een beperkt deel van de Nederlandse vogels verblijft binnen het Natura 2000 netwerk. De dodaars is alleen aangewezen in Grevelingen (115), Oosterschelde (118) en Veerse Meer (119), waarbij het laatstgenoemde gebied gemiddeld ruim twee keer zoveel vogels herbergt als de andere twee. De draagkrachtschatting is berekend over 1980-2003, een lange periode vanwege sterke fluctuaties.

A005 Fuut

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 10.900 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname als gevolg van herstel van zout-zoet overgangen is aanvaardbaar.

Toelichting:

De populatie is de laatste tien jaar afgenomen maar niet voldoende voor een matig ongunstige staat van instandhouding. De afname volgt op een toename rond 1990 door ontwikkelingen in de Grevelingen (115) en gerelateerd aan verzoeting van het Krammer-Volkerak (114) en herstel van de ecosystemen van de randmeren. Wel is tegenwoordig in één van de belangrijkste regio's (IJsselmeergebied) de kwaliteit van het leefgebied verslechterd (slechte spieringstand en verstoring van ruiconcentraties in IJsselmeer (72) en Markermeer & IJmeer (73)). Er is geen herstelopgave van toepassing vanwege slechte stuurbaarheid van vermoedelijke oorzaken. De draagkrachtschatting is

berekend over de periode 1996-2003, (deze periode omvat niet de ongunstige periode in de randmeren en de pionierseffecten in de Delta (o.a. Krammer-Volkerak). Bij herstel van zoet-zout overgangen (m.n. Krammer-Volkerak) kunnen de landelijke aantallen met enkele procenten dalen. De gebieden van de grootste betekenis zijn IJsselmeer (72), Grevelingen (115) en Krammer-Volkerak (114)

A007 Kuifduiker

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 45 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De aantallen vertonen een sterke, doorgaande toename. De draagkrachtschatting is derhalve gebaseerd op de periode 1999-2003. De soort is afhankelijk van een relatief klein aantal gebieden, overwegend in zoute gebieden, alleen aangewezen in Voordelta (113), Krammer-Volkerak (114), Grevelingen (115) en Oosterschelde (118). Veruit de grootst bekende aantallen in de Grevelingen (115)

A008 Geoorde fuut

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1640 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De aantallen vertonen een sterke, doorgaande toename. De draagkrachtschatting is derhalve gebaseerd op de periode 1999-2003. De Nederlandse populatie is kwetsbaar omdat een zeer groot deel afhankelijk is van slechts één gebied, de Grevelingen (115). De trend is daarmee in hoge mate afhankelijk van het beheer in dit gebied. Verder is de soort alleen aangewezen

in het Markiezaat (127), maar daar zijn de aantallen veel lager. Omdat de matige staat van instandhouding alleen is gebaseerd op de toekomstverwachting is behoud voldoende.

A017 Aalscholver

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 24.500 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (15-25%). In de jaren tachtig is de populatie toegenomen door herstel van lage aantallen, door vervolging en verontreiniging, in de jaren negentig vervolgens stabiel. Een zeer recente toename is waarschijnlijk gekoppeld aan veranderingen in telbaarheid, door verschuivingen in de verspreiding over broedkolonies in het IJsselmeergebied (door nieuwe kolonies direct aan water worden meer vogels als "niet broedvogel" meegeteld; toename is niet zichtbaar in het totaal aantal broedparen). Omdat deze situatie voorlopig zal voortduren is de draagkrachtschatting gebaseerd op de periode 1999-2003. Belangrijkste gebieden zijn IJsselmeer (72) Waddenzee (1) en Markermeer & IJmeer (73).

A026 Kleine zilverreiger

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 140 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De aantallen vertonen een sterke, doorgaande toename. De draagkrachtschatting is derhalve gebaseerd op de periode 1999-2003. Het verloop van de aantallen is sterk gerelateerd aan dat van de Nederlandse

broedpopulatie. De soort is sterk geconcentreerd in het deltagebied, de belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn Grevelingen (115), Westerschelde & Saeftinghe (122) en Oosterschelde (118).

A027 Grote zilverreiger

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 80 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De aantallen vertonen een sterke, doorgaande toename. De draagkrachtschatting is derhalve gebaseerd op de periode 1999-2003. Het verloop van de aantallen is sterk gerelateerd aan dat van de Nederlandse broedpopulatie, die hier een geïsoleerde noordelijke voorpost in het verspreidingsgebied bezet. Het belang van afzonderlijke gebieden verschuift door snelle populatiegroei. De Oostvaardersplassen (78) fungeren als centraal brongebied voor zowel nieuwe broedplaatsen als concentraties elders buiten het broedseizoen (slaapplaatsen randmeren e.d.).

A034 Lepelaar

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1225 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De aantallen vertonen een sterke, doorgaande toename. De draagkrachtschatting is derhalve gebaseerd op de periode 1999-2003. Het verloop van de aantallen is sterk gerelateerd aan dat van de Nederlandse broedpopulatie, die hier een noordelijke uitloper in het verspreidingsgebied bezet. Er is een zeer grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het zeer grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt

(50-75%). Belangrijkste gebieden zijn Waddenzee (1), Haringvliet (109), Oostvaardersplassen (78), Lauwersmeer (8) en Grevelingen.

A037 Kleine zwaan

Opgave Natura 2000:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4820 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De populatie is in de jaren tachtig flink toegenomen, maar de laatste tien jaar weer afgenomen. Voor 1990 was de toestand van het leefgebied in een aantal waterplantengebieden onvoldoende. De recente afname is verbonden aan een afname op internationaal niveau en mogelijk aan enkele andere slecht stuurbare factoren (successie vegetatie, concurrentie andere watervogels). De draagkrachtschatting is derhalve gebaseerd op de periode 1990-2003. Omdat het leefgebied voor niet-broedvogels nog grotendeels gunstig is worden geen herstelopgaven geformuleerd. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). Belangrijkste gebieden zijn Arkemheen, Lauwersmeer (8), Uiterwaarden IJssel (38), Veluwerandmeren en Uiterwaarden Waal.

A038 Wilde zwaan

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 360 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Voor 1984 was er sprake van relatief lage aantallen, daarna sterke fluctuaties in relatie tot strenge winters, maar geen duidelijke trend. De draagkrachtschatting is berekend over 1984-2003. Omdat de matige staat van

instandhouding alleen is gebaseerd op de toekomstverwachting is behoud voldoende. Belangrijkste gebieden zijn resp. Uiterwaarden IJssel (38), Oostvaardersplassen (78) en Lauwersmeer (8).

A039 Taigarietgans

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 650 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Er waren relatief hoge aantallen in de jaren zeventig en tachtig, daarna veel lagere aantallen, maar met een nieuwe positieve tendens. Aantalsveranderingen hangen samen met veranderingen in trekpatronen en verspreiding op internationale schaal. Daarnaast spelen determinatieproblemen (gelijkenis met de algemenere toendrarietgans). De relatief hoge aantallen uit de jaren tachtig zijn daarom buiten beschouwing gelaten bij de draagkrachtschatting, en op grond van de recente toename is de berekening gebaseerd op de periode 1999-2003. Slechts een klein deel van de Nederlandse vogels foerageert binnen het Natura 2000 netwerk. Aanwijzing binnen het Natura 2000 netwerk betreft slaappleatsen in drie veengebieden, in volgorde van afnemende aantallen Bargerveen (33), Grootte Peel (140) en Kampina & Oisterwijkse Vennen (133).

A039 Toendrarietgans

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 34.100 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Er waren relatief hoge aantallen in de jaren zeventig en tachtig, rond 1990 lagere aantallen, vervolgens weer toename. Aantalsveranderingen hangen samen

met veranderingen in trekpatronen en verspreiding op internationale schaal. De relatief hoge aantallen uit de jaren tachtig zijn daarom buiten beschouwing gelaten bij de draagkrachtschatting, en op grond van de recente toename is de berekening gebaseerd op de periode 1999-2003. Slechts een klein deel van de Nederlandse vogels foerageert binnen het Natura 2000 netwerk. Grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). Aanwijzing binnen het Natura 2000 netwerk betreft vooral slaappleatsen. De belangrijkste gebieden zijn resp. Waddenzee (1), IJsselmeer (72), Bargerveen (33), Fochtloërveen (23) en Grootte Peel (140).

A040 Klein rietgans

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 8000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Er was sprake van relatief hoge aantallen in de jaren tachtig, daarna lagere aantallen, met recent weer een toename. Aantalsveranderingen (recente toename) hangen samen met veranderingen in trekpatronen en verspreiding op internationale schaal. De relatief hoge aantallen uit de jaren tachtig zijn daarom buiten beschouwing gelaten bij de draagkrachtschatting, en op grond van de recente toename is de berekening gebaseerd op de periode 1999-2003. Er is een zeer grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het zeer grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (75-100%). Daarbij heeft de soort een zeer beperkte verspreiding binnen Nederland (ZW-Friesland) en is dus kwetsbaar voor veranderingen in de kwaliteit leefgebied in deze regio. Aanwijzing binnen het Natura 2000 netwerk betreft vooral slaappleatsen. De belangrijkste gebieden zijn resp. Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. (10), IJsselmeer (72) en Witte en Zwarte Brekken (11).

A041 Kolgans

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 218.300 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname veroorzaakt door extensivering van landgebruik (o.a. door natuurontwikkeling) is aanvaardbaar.

Toelichting:

De aantallen vertonen een doorgaande toename. De draagkrachtschatting is derhalve gebaseerd op de periode 1999-2003. De draagkracht wordt echter mogelijk verhoogd door intensieve landbouw en bemesting. Er is een zeer grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het zeer grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (50-75%). Slechts een beperkt deel van de Nederlandse vogels foerageert binnen het Natura 2000 netwerk. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Uiterwaarden IJssel (38), Gelderse Poort (67), Uiterwaarden Waal (68), Van Oordt's Mersken (15) en Ijsselmeer (72). Als slaappleaats is daarnaast het Sneekermeergebied (12) van grote betekenis.

A042 Dwerggans

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 100 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting:

Het gaat om vogels uit een herintroductieprogramma in Zweden, die bijna allemaal in Nederland overwinteren (dus zeer grote internationale verantwoordelijkheid). Dit programma lijkt succesvol en de aantallen in Nederland zijn sterk toegenomen, de draagkrachtschatting is derhalve gebaseerd op de periode 1999-2003. De vogels komen naar Nederland met redelijk goede jongenpercentages, zodat de perspectieven vooralsnog goed zijn. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp.

Lauwersmeer (8), Haringvliet (109) en Oudeland van Strijen (110) belangrijkste Nederlandse pleisterplaats, de Anjumerkolken, maken gebruik van de Lauwersmeer (8) om te slapen en te drinken.

A043 Grauwe gans

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 86.300 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname veroorzaakt door extensivering van landgebruik (o.a. door natuurontwikkeling) is aanvaardbaar.

Toelichting:

De aantallen vertonen een doorgaande toename. De draagkrachtschatting is derhalve gebaseerd op de periode 1999-2003. De draagkracht is echter mogelijk verhoogd door intensieve landbouw en bemesting. Er is een zeer grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het zeer grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (50-75%). De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Westerschelde & Saefthinghe (122), Waddenzee (1), Haringvliet (109) en Oostvaardersplassen (78) (zeer belangrijk ruigebied met internationale aantrekkingskracht). Als slaappleaats zijn m.n. ook Hollands Diep (111) en Krammer-Volkerak (114) belangrijk.

A045 Brandgans

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 140.900 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname veroorzaakt door extensivering van landgebruik (o.a. door natuurontwikkeling) is aanvaardbaar.

Toelichting:

De aantallen vertonen een doorgaande toename. De draagkrachtschatting is derhalve gebaseerd op de periode 1999-2003. De draagkracht is echter mogelijk verhoogd door intensieve landbouw en bemesting. Er is een zeer grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het zeer grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (75-100%). De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Waddenzee (1) en Haringvliet (109). Als slaapplaats is m.n. ook het Sneekermeergebied (12) van groot belang, en in iets mindere mate resp. Van Oordt's Mersken (15), Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o (10), IJsselmeer (72) en Lauwersmeer (8).

A046 Rotgans

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 36.500 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

In de jaren tachtig is de populatie toegenomen, sinds midden jaren negentig is er een negatieve tendens. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). De draagkrachtschatting is berekend over 1988-2003, met min of meer stabiele (licht afnemende) aantallen na een periode van toename. Omdat de matige staat van instandhouding alleen is gebaseerd op de toekomstverwachting is behoud voldoende. Veruit het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), tweede gebied is de Oosterschelde (118), op nog eens enige afstand volgt de Grevelingen (115).

A048 Bergeend

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 48.900 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De populatie was lange tijd stabiel maar recent toegenomen, zowel in de Waddenzee (1) als in de delta. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). De draagkrachtschatting is berekend over 1998-2003, met min of meer stabiele aantallen na een periode van toename. Veruit het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), daarna resp. Westerschelde & Saefthinghe (122), Oosterschelde (118) en Krammer-Volkerak (114).

A050 Smient

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 258.200 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname veroorzaakt door extensivering van landgebruik (o.a. door natuurontwikkeling) is aanvaardbaar.

Toelichting:

Aantallen zijn toegenomen in de jaren tachtig, daarna fluctuerend. Er is een zeer grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het zeer grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (50-75%). De draagkracht is echter mogelijk verhoogd door intensieve landbouw en bemesting; drempelwaarde daarom relatief laag gekozen. De draagkrachtschatting is berekend over 1990-2003, met min of meer stabiele aantallen na een periode van toename. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Waddenzee (1), Westerschelde & Saefthinghe (122), Markermeer & IJmeer (73), Zeevang (93) en IJsselmeer (72).

A051 Krakeend

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 10.200 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname als gevolg van herstel van zout-zoet overgangen is aanvaardbaar.

Toelichting:

De aantallen vertonen een doorgaande toename. De draagkrachtschatting is derhalve gebaseerd op de periode 1999-2003. Bij herstel van zoet-zout overgangen (m.n. Krammer-Volkerak (114)) kunnen de landelijke aantallen met enkele procenten dalen. Er is een zeer grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het zeer grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (50-75%). De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Biesbosch (112), Lauwersmeer (8) en Haringvliet (109).

A052 Wintertaling

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 21.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Er is sprake van een aantalsverloop met meerjarige fluctuaties in relatie tot strenge winters, maar met een negatieve trend op lange termijn, die bij voortzetting resulteert in ongunstige staat van instandhouding. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). De draagkrachtschatting is berekend over 1980-2003, een lange periode vanwege sterke fluctuaties. Omdat de matige staat van instandhouding alleen is gebaseerd op een afname die niet leidt tot een waarde van minder dan 75% van de draagkrachtindicatie, is behoud voldoende. De belangrijkste gebieden

binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Waddenzee (1), Lauwersmeer (8) en Oostvaardersplassen (78).

A053 Wilde eend

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 128.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Aantallen zijn min of meer stabiel, met enige fluctuatie. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (15-25%). De draagkrachtschatting is berekend over 1980-2003, een lange periode vanwege de fluctuaties. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Waddenzee (1), Westerschelde & Saeftinghe (122), Haringvliet (109), Oosterschelde (118) en Krammer-Volkerak (114).

A054 Pijlstaart

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 7850 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Er is recent sprake van een positieve trend die alleen betrekking heeft op de zoute wateren en waarvan de voortzetting onzeker is gezien internationale afname. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). De draagkrachtschatting is berekend over 1980-2003, een lange periode vanwege de fluctuaties. Omdat de matige staat van instandhouding alleen is gebaseerd op de toekomstverwachting is behoud voldoende. De belangrijkste gebieden

binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Waddenzee (1), Westerschelde & Saeftinghe (122), Oosterschelde (118) en Lauwersmeer (8).

A056 Slobeend

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 5750 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname als gevolg van herstel van zout-zoet overgangen is aanvaardbaar.

Toelichting:

Aantallen vertonen meerjarige fluctuaties, onder meer in relatie tot strenge winters. er is een zeer grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het zeer grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (50-75%). Bij herstel van zoet-zout overgangen (m.n. Krammer-Volkerak (114)) kunnen de landelijke aantallen met enkele procenten dalen. De draagkrachtschatting is berekend over 1980-2003, een lange periode vanwege sterke fluctuaties. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Oostvaardersplassen (78), Oosterschelde (118), Waddenzee (1), Krammer-Volkerak (114) en Lauwersmeer (8).

A058 Krooneend

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 40 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De aantallen vertonen een doorgaande toename. De draagkrachtschatting is derhalve gebaseerd op de periode 1999-2003. Het verloop van de aantallen is sterk gerelateerd aan dat van de Nederlandse broedpopulatie, die hier een noordelijke uitloper in het verspreidingsgebied bezet. Omdat de matige staat van instandhouding alleen is gebaseerd op de toekomstverwachting is behoud

voldoende. De soort is alleen aangewezen in Markermeer & IJmeer (73) en Veluwerandmeren (76), de twee belangrijkste concentratiegebieden buiten de broedgebieden in de Vechtplassen.

A059 Tafeleend

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 20.900 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Structurele afname in combinatie met een verandering in verspreiding, m.n. van het rivierengebied naar de randmeren. Lokale afname in samenhang met gebiedseigen processen is alleen aanwijsbaar in Markermeer en IJmeer, maar vanwege slecht stuurbare oorzaken en enige compensatie door toename in de randmeren is er geen herstelopgave van toepassing. Bij herstel van zoet-zout overgangen (o.a. deltagebied) is aanvullende afname te verwachten. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (15-25%). De draagkrachtschatting is berekend over 1993-2003 (periode na de afname van de driehoeksmossel in het Markermeer & IJmeer (73)). De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn momenteel resp. Veluwerandmeren (76), Markermeer & IJmeer (73) en Eemmeer & Gooimeer Zuidoever (77)

A061 Kuifeend

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 75.700 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname als gevolg van herstel van zout-zoet overgangen is aanvaardbaar.

Toelichting:

Aantallen min of meer stabiel, iets hoge in het begin van de jaren negentig. Bij herstel van zoet-zout overgangen (m.n. Krammer-Volkerak (114)) kunnen de landelijke aantallen met enkele procenten dalen. Grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (15-25%). De draagkrachtschatting is berekend over 1980-2003, een lange periode vanwege sterke fluctuaties. Omdat de matige staat van instandhouding alleen is gebaseerd op de toekomstverwachting is behoud voldoende. Belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk resp. Markermeer & IJmeer (73), IJsselmeer (72), Veluwerandmeren (76), Ketelmeer & Vossemeer (75) en Krammer-Volkerak (114).

A062 Topper

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie variërend van 25.000 - 45.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Er was sprake van verhoogde aantallen getelde vogels rond 1990 en daarna een afname tot lagere aantallen dan in de jaren tachtig. De soort is moeilijk te monitoren door voorkomen op zee en omdat veranderingen in verspreiding de telbaarheid beïnvloeden. Er is een ongunstige staat van instandhouding als gevolg van afname in de zoute wateren die mogelijk met aanbod van schelpdieren te maken heeft. De landelijke herstelopgave is daarom alleen op gebiedsniveau toegepast in de Waddenzee (1). Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). De draagkrachtschatting is berekend over 1980-1985, de periode vóór toename en relatie tot verschuiving van Waddenzee (1) naar IJsselmeer (72). Zowel op zoete als zoute wateren, belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk resp. IJsselmeer (72) en Waddenzee (1).

A063 Eider

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie variërend van 115.000 - 140.000 vogels (januari-aantallen).

Toelichting:

Er zijn onvoldoende gegevens uit de jaren tachtig, maar recent is er sprake van een negatieve tendens. Deze vertoont veel overeenkomsten met de trend van de broedvogels, die significant negatief is. De huidige herstelopgave komt voort uit de verminderde kwaliteit leefgebied in de vorm van verlaagd voedselaanbod (m.n. schelpdieren). Op gebiedsniveau is alleen een herstelopgave van toepassing in het belangrijkste gebied, de Waddenzee (1). De draagkrachtschatting die is berekend over 1980-1996, de periode voor afname is gecorrigeerd op basis van de thans de te maken inschatting van de toekomstige draagkracht Behalve in de Waddenzee (1) alleen aangewezen in de Noordzeekustzone (7) en, met aanzienlijk lagere aantallen, in de Voordelta (113).

A065 Zwarte zee-eend

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 68.500 vogels (januari-aantallen).

Toelichting:

Aantallen getelde vogels fluctueren sterk. De soort is moeilijk te monitoren door voorkomen op zee. De zwarte zee-eend is gevoelig voor veranderingen in aanbod van m.n. schelpdieren. De populatie is mogelijk afgenomen, maar dit is niet zichtbaar in beschikbare gegevens vanaf 1986. De landelijke herstelopgave (matig ongunstige staat van instandhouding leefgebied) wordt daarom niet in de gebieden doorgevoerd. De draagkrachtschatting is berekend over 1986-2003, de gehele beschikbare periode, wegens de grote fluctuaties.

De soort is alleen aangewezen in Noordzeekustzone (7), en met veel lagere aantallen in de Voordelta (113).

A067 Brilduiker

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4380 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname als gevolg van herstel van zout-zoet overgangen is aanvaardbaar.

Toelichting:

De populatie is iets toegenomen in de jaren tachtig, o.a. in relatie tot verzoeting van het Krammer-Volkerak (114). Bij herstel van zoet-zout overgangen kunnen de landelijke aantallen dan ook met enkele procenten dalen. De draagkrachtschatting is berekend over 1980-2003. Belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Oosterschelde (118), Krammer-Volkerak (114) en Grevelingen (115).

A068 Nonnetje

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 690 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De afnemende tendens op lange termijn is niet significant door grote fluctuaties. De internationale trend is echter positief en de Nederlandse afname is mogelijk een gevolg van klimaatgebonden verschuivingen van de overwinteringsgebieden. Wel is in de belangrijkste regio (IJsselmeergebied) de kwaliteit van het leefgebied verslechterd (slechte spieringstand in IJsselmeer (72) en Markermeer & IJmeer (73)). De toekomst is onzeker in verband met voortgaande klimaatontwikkelingen. Concentratie van deze soort in het IJsselmeergebied maakt de toekomst nog onzekerder gezien ontwikkelingen in de visstand. Er is een grote internationale

verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (15-25%). Er is geen herstelopgave van toepassing vanwege slechte stuurbaarheid van vermoedelijke oorzaken. De draagkrachtschatting is berekend over 1997-2003, periode na afname spiering in Markermeer & IJmeer (73). Belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk momenteel resp. IJsselmeer (72), Markermeer & IJmeer (73), Veluwerandmeren (76), Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o (10) en Alde Feanen (13).

A069 Middelste zaagbek

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 3310 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Aantallen zijn tot midden jaren negentig toegenomen, daarna fluctuerend. De Nederlandse populatie is kwetsbaar omdat een zeer groot deel afhankelijk is van slechts één gebied, een zeer groot deel verblijft op de Grevelingen. De trend is daarmee in hoge mate afhankelijk van het beheer in dit gebied. De draagkrachtschatting is berekend over 1992-2003, met min of meer stabiele aantallen na een periode van toename. Na de Grevelingen (114) zijn de belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk resp. Oosterschelde (118) en Veerse Meer (119).

A070 Grote zaagbek

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1800 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De Nederlandse populatie laat een doorgaande afname zien en is inmiddels meer dan gehalveerd. In (verreweg) de belangrijkste regio, het IJsselmeergebied, is de kwaliteit van het leefgebied verslechterd (slechte spieringstand in IJsselmeer (72) en Markermeer & IJmeer (73)) en dit is waarschijnlijk niet alleen het gevolg van klimaatontwikkelingen. De toekomst is des te meer onzeker in verband met voortgaande klimaatontwikkelingen en door de sterke concentratie van deze soort in het IJsselmeergebied. Er is geen herstelopgave van toepassing vanwege slechte stuurbaarheid van vermoedelijke oorzaken. De draagkrachtschatting is berekend over 1993-2003, periode na afname spiering in IJsselmeer (72). Veruit het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is het IJsselmeer (72), daarna volgen resp. Ketelmeer & Vossemeer (77) en Waddenzee (1).

A075 Zeearend

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 7 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting:

De Nederlandse populatie fluctueert sterk, met een enigszins positieve tendens. De draagkrachtschatting is gebaseerd op een schatting van recente seizoensmaxima voor geheel Nederland. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Oostvaardersplassen (78), Waddenzee (1) en Biesbosch (112).

A094 Visarend

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 110 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting:

De Nederlandse populatie is sinds 1988 toegenomen. De draagkrachtschatting is gebaseerd op een schatting van recente seizoensmaxima voor geheel Nederland. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Biesbosch, Haringvliet (109) en Ketelmeer & Vossemeer (77).

A103 Slechtvalk

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 180 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting:

De Nederlandse populatie is sinds 1988 toegenomen. De draagkrachtschatting is gebaseerd op een schatting van recente seizoensmaxima voor geheel Nederland. Verreweg het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), daarna volgen resp. Haringvliet (109) en Westerschelde & Saeftinghe (122).

A125 Meerkoet

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 89.700 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname als gevolg van herstel van zout-zoet overgangen is aanvaardbaar.

Toelichting:

De aantallen vertonen meerjarige fluctuaties, deels in relatie tot strenge winters. Een relatief groot aandeel van de vogels verblijft buiten het Natura 2000 netwerk. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). De draagkrachtschatting is berekend over 1980-2003. Omdat de matige

staat van instandhouding alleen is gebaseerd op de populatie, is behoud voldoende. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Veluwerandmeren, Markermeer & IJmeer (73), Veerse Meer, IJsselmeer (72) en Uiterwaarden IJssel (38).

A127 Kraanvogel

Natura 2000 doel:
Uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 350 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting:
Er is sprake van een negatieve aantalstendens die door fluctuaties niet significant is. Over langere termijn zal de populatie mogelijk in aantal toegenomen met de groeiende omvang van de internationale populatie. Van de traditionele vaste pleisterplaatsen heeft echter een groot deel zijn geschiktheid verloren en het verblijf is tegenwoordig meer versnipperd en kortstondiger. De gebieden die in het Natura 2000 netwerk voor de Kraanvogel zijn aangewezen hebben die geschiktheid nog wel, zodat hier is volstaan met behoudopgaven. De draagkrachtschatting is gebaseerd op een schatting van recente seizoensmaxima voor geheel Nederland. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn momenteel resp. Grootte Peel (140), Deurnsche Peel & Mariapeel (139) en Engbertdijksvenen (40).

A130 Scholekster

Natura 2000 doel:
Uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie variërend van 185.000 tot 220.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:
In Nederland is de populatie fors afgenomen (bij een internationale toename) in relatie tot verminderde voedselbeschikbaarheid in de intergetijdegebieden

(schelpdieren). Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). Omdat de mogelijkheden voor herstel in de delta beperkt zijn (m.n. zandhonger Oosterschelde (118)) en het relatief grote belang van de Waddenzee (1), is alleen voor dit laatste gebied een herstelopgave geformuleerd. De draagkrachtschatting die is berekend over 1980-1995, de periode voor afname is gecorrigeerd op basis van de thans te maken inschatting van de toekomstige draagkracht. Verreweg het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), gevolgd door resp. Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122).

A132 Kluut

Natura 2000 doel:
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 9510 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname als gevolg van herstel van zout-zoet overgangen is aanvaardbaar.

Toelichting:
Aantallen zijn min of meer stabiel, iets hoger rond eind jaren tachtig. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (15-25%). De draagkrachtschatting is berekend over 1980-2003. Omdat de matige staat van instandhouding alleen is gebaseerd op de toekomstverwachting is behoud voldoende. Bij herstel van zoet-zout overgangen (m.n. Krammer-Volkerak (114)) kunnen de landelijke aantallen met enkele procenten dalen. Verreweg het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), gevolgd door resp. Oosterschelde (118), Westerschelde & Saeftinghe (122) en Krammer-Volkerak (11).

A137 Bontbekplevier

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2260 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Sinds midden jaren negentig is er sprake van hogere aantallen. Dit is mogelijk deels verbonden met de ontwikkelingen die de afname van schelpdiereters heeft veroorzaakt, zodat de Bontbekplevier bij herstel van dat habitat mogelijk weer afneemt. De draagkrachtschatting is daarom berekend over 1980-1995, omdat de toename daarna mogelijk te niet wordt gedaan bij herstel van het leefgebied voor schelpdiereters. De Nederlandse vogels behoren tot twee afzonderlijke ondersoorten die door verschillen in de timing van de doortrek deels afzonderlijk zijn te monitoren. Het bovengenoemde doel geldt voor beide ondersoorten. Verreweg het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), gevolgd door resp. Westerschelde & Saeftinghe (122) en Oosterschelde (118).

A138 Strandplevier

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 180 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Zowel in Nederland als elders neemt de populatie-omvang af. In Nederland is die afname zeer sterk, in samenhang met de afname van de broedvogelpopulatie. De oorzaken liggen waarschijnlijk meer in afname van de geschiktheid van de broedgebieden dan in die van de foerageergebieden buiten het broedseizoen. Omdat het leefgebied voor niet-broedvogels nog grotendeels gunstig is worden op gebiedsniveau behoudsopgaven voor het leefgebied geformuleerd. De draagkrachtschatting is berekend over 1989-2003, de periode na de belangrijkste afname. De soort is alleen aangewezen in

Westerschelde & Saeftinghe (122), Oosterschelde (118) en Grevelingen (115), in volgorde van afnemende aantallen. De herstelopgave is geformuleerd in alle drie deze gebieden.

A140 Goudplevier

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 32.300 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Verslechtering van de kwaliteit van het leefgebied is niet zichtbaar in de trend. Binnen de telgebieden (en het Natura 2000 netwerk) is sprake van toename, maar dit betreft minder dan de helft van de Nederlandse vogels en is een gevolg van verschuivingen in de ligging van de pleisterplaatsen. Incidentele tellingen buiten het monitoringsnetwerk suggereren dat de kwaliteit van het leefgebied buiten het Natura 2000 netwerk is afgenomen. Herstelopgaven binnen het netwerk zijn in dit licht niet geformuleerd. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). De draagkrachtschatting is berekend over 1997-2003, na min of meer stabiele periode na toename in de jaren negentig. Verreweg het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), gevolgd door resp. Grevelingen (115), Oosterschelde (118), Haringvliet (109) en Westerschelde & Saeftinghe (122).

A141 Zilverplevier

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 27.600 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname ten behoeve van herstel van het leefgebied voor schelpdiereters is aanvaardbaar.

Toelichting:

De soort is sterk geconcentreerd in de Waddenzee (1) en is daar rond 1990 in aantal toegenomen. De relatief hoge aantallen na 1995, hoewel gemiddeld niet hoger dan de aantallen van 1989-95, zijn mogelijk verbonden met de ontwikkelingen die afname van schelpdiereters heeft veroorzaakt, zodat de Zilverplevier bij herstel van het betreffende habitat mogelijk iets afneemt. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). De draagkrachtschatting is berekend over de periode 1989-2003, na een plotselinge toename aan het eind van de jaren tachtig. Verreweg het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), daarna volgen resp. de Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saefthinghe (122).

A142 Kievit

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 75.500 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Hoewel landelijk stabiel, is de populatie recent sterk afgenomen in het rivierengebied. De toekomst is onzeker door de afnemende internationale populatie en de mogelijk ongunstige ontwikkelingen in de kwaliteit van de broedgebieden in het buitenland. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (15-25%). De draagkrachtschatting is berekend over de periode 1980-2003. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Waddenzee (1), Oosterschelde (118), Westerschelde & Saefthinghe (122), Haringvliet (109), Sneekermeergebied (12) en Uiterwaarden IJssel (38).

A143 Kanoet

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie variërend van 50.000 - 70.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Er is een onzekere toekomst vanwege de afnemende internationale populatie. Hoewel de aantallen nog niet lager zijn dan die van de jaren tachtig, zou de recente afname in het Waddengebied door kunnen zetten. Deze afname is verbonden aan veranderingen in de bodemstructuur door schelpdiervisserij, en de verminderde beschikbaarheid van bepaalde schelpdieren als gevolg daarvan. De Nederlandse vogels behoren tot twee afzonderlijke ondersoorten die door verschillen in de timing van de doortrek deels afzonderlijk zijn te monitoren. Het bovengenoemde doel geldt voor beide ondersoorten, die vergelijkbare trends vertonen. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid voor de meest talrijke ondersoort *C. c. islandica* vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (15-25%). Omdat de afname sterk is geconcentreerd in de Waddenzee (1) en omdat mogelijkheden voor uitbreiding in de delta beperkt zijn (m.n. zandhonger Oosterschelde (118)), is alleen voor de Waddenzee (1) een herstelopgave geformuleerd. De draagkrachtschatting die is berekend over de periode 1988-2000, is gecorrigeerd op basis van de thans te maken inschatting van de toekomstige draagkracht. Verreweg het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), gevolgd door resp. Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saefthinghe (122).

A144 Drieteenstrandloper

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4310 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Er is een onzekere toekomst als gevolg van toenemende verstoring van de pleisterplaatsen en foerageergebieden (m.n. stranden), maar de internationale populatie is voornamelijk stabiel en de Nederlandse vertoont recent een doorgaande toename. Daarom is geen herstelopgave van toepassing voor het leefgebied. De toename is mogelijk deels verbonden met de ontwikkelingen die afname van schelpdiereters heeft veroorzaakt, zodat de drieteenstrandloper bij herstel van dat habitat mogelijk weer afneemt. Omdat veel drieteenstrandlopers echter buiten de schelpdierbanken op stranden foerageren is voor de draagkrachtschatting gekozen voor het gemiddelde over de hele periode 1980-2003. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. Waddenzee (1), Noordzeekustzone (7) en Westerschelde & Saeftinghe (122).

A147 Krombekstrandloper

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 340 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De soort is moeilijk te monitoren vanwege lage aantallen in combinatie met gelijkenis met de veel talrijkere bonte strandloper (A149). In verband daarmee zijn er grote fluctuaties en is er geen duidelijke trend. De draagkrachtschatting is berekend over de periode 1980-2002, een uitzonderlijk hoog aantal in 2003 is niet meegenomen. De soort is alleen aangewezen voor de Waddenzee (1).

A149 Bonte strandloper

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 187.300 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De soort is sterk geconcentreerd in het Waddengebied, en is daar recent in aantal toegenomen. Dit is mogelijk deels verbonden met dezelfde ontwikkelingen die de afname van schelpdiereters heeft veroorzaakt, zodat de bonte strandloper bij herstel van het betreffende habitat mogelijk weer afneemt. In de jaren tachtig waren de aantallen tijdelijk verlaagd. De draagkrachtschatting is daarom berekend over de periode 1989-1995. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). Verreweg het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), daarna volgen resp. de Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122).

A151 Kemphaan

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 39.500 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting:

Aantallen vertonen een negatieve tendens maar deze is niet significant door grote fluctuaties en de beperkte beschikbaarheid van slaapplaatsen. De toekomst is onzeker gezien afnemende internationale populatie en het minder geschikt worden van broedgebieden in binnen- en buitenland. De soort is moeilijk te monitoren; slechts een beperkt deel van de vogels foerageert binnen de Natura 2000 en monitoringsgebieden, hoewel de slaapplaatsen wel in deze gebieden geconcentreerd liggen. In verband daarmee is de populatie slechts gedeeltelijk stuurbaar door maatregelen binnen het Natura 2000 netwerk. De draagkrachtschatting is berekend over seizoensmaxima uit de periode 1994-2003. Voor 1994 zijn dergelijke schattingen niet beschikbaar. De belangrijkste concentratiegebieden (slaapplaatsen) binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. IJsselmeer (72), Witten en Zwarte Brekken (11) en Sneekermeergebied (12).

A156 Grutto

Natura 2000 doel:

Uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 6000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Aantallen liggen sinds 1985 op een hoger niveau dan daarvoor. De recente negatieve tendens is niet significant door fluctuaties. Een relatief groot aandeel van de Nederlandse vogels verblijft echter buiten de monitoringsgebieden. De broedvogeltrend is negatief en de broedvogels vormen een zeer groot deel van het niet-broedvogelbestand in Nederland. Mede in verband met de zeer grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het zeer grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (75-100%) in combinatie met de internationale afname is een herstelopgave geformuleerd. De Natura 2000 gebieden zijn van bijzondere betekenis als slaappleatsen. De oorzaken van de afname moet echter in de eerste plaats worden gezocht in de kwaliteit van de broedgebieden (grotendeels buiten het N200-netwerk). Voor niet-broedvogels zijn daarom slechts behoudopgaven geformuleerd. De draagkrachtschatting is berekend over de periode 1985-2003. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. de Waddenzee (1) en de Uiterwaarden IJssel (38). Als slaappleats zijn bovendien resp. IJsselmeer (72), Lauwersmeer (8), Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder (90) en Haringvliet (109) van belang.

A157 Rosse grutto

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 39.500 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De soort is sterk geconcentreerd in de Waddenzee (1) en daar sinds 1990 (maar vooral na 1995) toegenomen. Dit is mogelijk verbonden met dezelfde

ontwikkelingen die afname van schelpdiereters heeft veroorzaakt, zodat de rosse grutto bij herstel van het betreffende habitat mogelijk weer afneemt. De draagkrachtschatting is daarom berekend over de periode 1980-1995. De Nederlandse vogels behoren tot twee afzonderlijke ondersoorten die door verschillen in de timing van de doortrek deels afzonderlijk zijn te monitoren. Het bovengenoemde doel geldt voor beide ondersoorten. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid voor de ondersoort *L. l. taimyrensis* vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%) en een zeer grote internationale verantwoordelijkheid voor de ondersoort *L. l. lapponica* (75-100%). Verreweg het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), daarna volgen resp. de Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122).

A160 Wulp

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 101.100 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

De soort is sterk geconcentreerd in de Waddenzee (1) en daar rond 1990 toegenomen. Het is onduidelijk of dit is verbonden met dezelfde ontwikkelingen die de afname van schelpdiereters heeft veroorzaakt, omdat de Wulp een brede voedselkeuze heeft die ook schelpdieren omvat. De draagkrachtschatting is daarom toch gebaseerd op de periode 1991-2003. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (25-50%). Verreweg het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), daarna volgen resp. de Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122).

A161 Zwarte ruiter

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2040 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Landelijke aantallen zijn min of meer stabiel. De draagkrachtschatting is daarom gebaseerd op de gehele periode 1980-2003. In de Waddenzee (1) laten de aantallen recent een negatieve tendens zien maar deze is niet significant. Het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), daarna volgen resp. Oosterschelde (118), Westerschelde & Saeftinghe (122) en Lauwersmeer (8).

A162 Tureluur

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 18.480 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Aantallen fluctueren, zijn recent hoog, maar niet buiten de amplitude op lange termijn. De draagkrachtschatting is daarom gebaseerd op de gehele periode 1980-2003. De Nederlandse vogels behoren tot twee afzonderlijke ondersoorten die door verschillen in timing van de doortrek deels afzonderlijk zijn te monitoren. Het bovengenoemde doel geldt voor beide ondersoorten samen. Er is een grote internationale verantwoordelijkheid voor de ondersoort T. t. totanus vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (15-25%) en een iets grotere internationale verantwoordelijkheid voor de ondersoort T. t. robusta (25-50%). De toekomst is enigszins onzeker gezien de internationale afname. Verreweg het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), daarna volgen resp. de Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122).

A164 Groenpootruiter

Natura 2000 doel:

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2210 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

Aantallen zijn begin jaren negentig toegenomen, daarna is er sprake van sterke fluctuaties zonder duidelijke trend. De draagkrachtschatting is gebaseerd op de period 1991-2003. Verreweg het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), daarna volgen resp. Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122). Dit zijn tevens de enige gebieden die voor deze soort zijn aangewezen.

A169 Steenloper

Opgave Natura 2000:

Uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie variërend van 3.500 - 4.500 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting:

In Nederland is sprake van een doorgaande afname in aantallen en een versterkte afname rond midden jaren negentig in de Waddenzee (1) (bij een internationaal stabiele of toenemende populatie), in relatie tot verminderde voedselbeschikbaarheid in de intergetijdegebieden (schelpdieren). Omdat de mogelijkheden voor herstel in de delta beperkt zijn (m.n. zandhonger Oosterschelde (118)) en het relatief grote belang van de Waddenzee (1), is alleen voor dit laatste gebied een herstelopgave geformuleerd. De Nederlandse vogels behoren tot twee afzonderlijke populaties die door verschillen in timing van de doortrek deels afzonderlijk zijn te monitoren. Het bovengenoemde doel geldt in het bijzonder voor de meest talrijke populatie, vogels die afkomstig zijn uit broedgebieden in NO-Canada en Groenland. De draagkrachtschatting die is berekend over 1980-1995, de periode voor afname., is gecorrigeerd op basis van de thans te maken inschatting van de

toekomstige draagkracht. Het belangrijkste gebied binnen het Natura 2000 netwerk is de Waddenzee (1), daarna volgen resp. Oosterschelde (118), Westerschelde & Saefthinghe (122) en Noordzeekustzone (7).

A177 Dwergmeeuw

Natura 2000 doel:
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied.

Toelichting:
Door voorkomen op open water (IJsselmeer (72), Noordzee) is de soort slecht te monitoren. Het landelijk verloop van de getelde aantallen suggereert een afname, in hoge mate gestuurd door de situatie in het IJsselmeergebied. De fluctuaties zijn echter groot. Sterke concentratie van deze soort in het IJsselmeergebied maakt de toekomst onzeker gezien ontwikkelingen in de visstand (afname spiering, mogelijk klimaatgerelateerd). Er is een grote internationale verantwoordelijkheid vanwege het grote aandeel van de internationale populatie dat Nederland herbergt (15-25%). De internationale trend is onduidelijk door gebrekkige gegevens, maar vermindering van kwaliteit van oostelijk gelegen broedgebieden is mogelijk eveneens van betekenis. Er is geen herstelopgave van toepassing vanwege de slechte stuurbaarheid van vermoedelijke oorzaken. Daarnaast zijn de Noordzeekustzone (7) en de Voordelta (113) voor deze soort aangewezen, maar de gegevens zijn niet toereikend om het relatieve belang van de gebieden onderling aan te geven.

A190 Reuzenster

Natura 2000 doel:
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 100 vogels (seizoensmaximum).
Toelichting:
De tendens van toename is niet significant door fluctuaties gerelateerd aan de lage aantallen. Het populatieverloop is sterk afhankelijk van ontwikkelingen in

de Scandinavische broedgebieden. De draagkrachtschatting is gebaseerd op een schatting van recente seizoensmaxima voor geheel Nederland. De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. IJsselmeer (72), Ketelmeer & Vossemeer (75) (en Lauwersmeer (8)). Dit zijn tevens de enige gebieden die voor deze soort zijn aangewezen.

A197 Zwarte stern

Natura 2000 doel:
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 49.700 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting:
Aantallen fluctueren sterk, maar zijn niettemin duidelijk fors afgenomen. Door voorkomen op open water (IJsselmeer (72), Noordzee) slecht te monitoren, maar incidentele tellingen op slaappleatsen bevestigen de forse afname. Sterke concentratie van deze soort in het IJsselmeergebied maakt de toekomst onzeker gezien ontwikkelingen in de visstand (afname spiering, mogelijk klimaatgerelateerd). De internationale trend is eveneens negatief, vermindering van kwaliteit van oostelijk gelegen broedgebieden is mogelijk een belangrijke factor. Geen herstelopgave vanwege slechte stuurbaarheid van vermoedelijke oorzaken. De draagkrachtschatting is gebaseerd op de periode 1993-2003, de periode na afname van de spiering in het IJsselmeer (72). De belangrijkste gebieden binnen het Natura 2000 netwerk zijn resp. het IJsselmeer (72) in samenhang met een slaappleats in het Balgzand (Waddenzee (1)) en het Markermeer & IJmeer (73). Verder is alleen het Zwarte Meer (74) voor deze soort aangewezen.

Bijlage 9.4: Natura 2000 Landschappen

Inhoud

Bijlage 9.4.1: Gebieden toebedeeld aan Natura 2000 Landschappen

Bijlage 9.4.2: Overzicht habitattypen en soorten per Natura 2000 landschap

Bijlage 9.4.1: Gebieden toebedeeld aan Natura 2000 landschappen

nr	Gebiedsnaam	Habitattypen/soorten: [X = toegeedeeld aan dit landschap, + = tevens relevant]							
		Noordzee, Waddenzee en Delta	Duinen	Meren en Moerassen	Rivieren- gebied	Beekdalen	Hogere zandgronden	Hoogvenen	Heuvelland
1	Waddenzee	X	+						
2	Duinen en Lage Land Texel	+	X	+					
3	Duinen Vlieland	+	X						
4	Duinen Terschelling	+	X						
5	Duinen Ameland		X						
6	Duinen Schiermonnikoog	+	X						
7	Noordzeekustzone	X	+						
8	Lauwersmeer			X					
9	Groote Wielen			X			+		
10	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving			X					
11	Witte en Zwarte Brekken			X					
12	Sneekermeergebied			X					
13	Alde Feanen			X					
14	Deelen			X					
15	Van Oordt's Mersken					X	+		
16	Wijnjeterper Schar					X	+		
17	Bakkeveense Duinen						X		
18	Rottige Meenthe & Brandemeer			X					
19	Leekstermeergebied			X					
20	Zuidlaardermeergebied			X					
21	Lieftingsbroek					+	X		
22	Norgerholt						X		
23	Fochteloërveen						+	X	
24	Witterveld						+	X	
25	Drentsche Aa-gebied					X	X		
26	Drouwenezand						X		
27	Drents-Friese Wold & Leggelderveld						X		
28	Elperstroomgebied					X			
29	Havelte-Oost						X		

nr	Gebiedsnaam	Habitattypen/soorten: [X = toegeedeeld aan dit landschap, + = tevens relevant]							Heuvelland
		Noordzee, Waddenzee en Delta	Duinen	Meren en Moerassen	Rivieren- gebied	Beekdalen	Hogere zandgronden	Hoogvenen	
30	Dwingelderveld						X		
31	Mantingerbos						X		
32	Mantingerzand						X		
33	Bargerveen						+	X	
34	Weerribben			X					
35	Wieden			X					
36	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht			+	X				
37	Olde Maten & Veerslootlanden			X					
38	Uiterwaarden IJssel				X				
39	Vecht- en Beneden-Reggegebied				X	+	X		
40	Engbertsdijkvenen						+	X	
41	Boetelerveld					+	X		
42	Sallandse Heuvelrug						X		
43	Wierdense Veld						+	X	
44	Borkeld						X		
45	Springendal & Dal van de Mosbeek					X	+		
46	Bergvennen & Brecklenkampse Veld						X		
47	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek					X	+		
48	Lemselermaten					X	+		
49	Dinkelland				+	X	+		
50	Landgoederen Oldenzaal						X		
51	Lonnekermeer					+	X		
52	Boddenbroek					X	+		
53	Buurserzand & Haaksbergerveen						X	X	
54	Witte Veen						+	X	
55	Aamsveen						+	X	
56	Arkemheen			X					
57	Veluwe					+	X		
58	Landgoederen Brummen					X	+		
59	Teeselinkven						X		
60	Stelkampsveld					X	+		

nr	Gebiedsnaam	Habitattypen/soorten: [X = toegeedeeld aan dit landschap, + = tevens relevant]							Heuvelland
		Noordzee, Waddenzee en Delta	Duinen	Meren en Moerassen	Rivieren- gebied	Beekdalen	Hogere zandgronden	Hoogvenen	
61	Korenburgerveen					+	+	X	
62	Willinks Weust					+	X		
63	Bekendelle					X			
64	Wooldse Veen							X	
65	Bennekomse Meent					X			
66	Uiterwaarden Neder-Rijn				X				
67	Gelderse Poort			+	X				
68	Uiterwaarden Waal				X				
69	Bruuk					X			
70	Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid				X				
71	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem			+	X				
72	IJsselmeer			X					
73	Markermeer & IJmeer			X					
74	Zwarte Meer			X					
75	Ketelmeer & Vossemeer			X					
76	Veluwerandmeren			X					
77	Eemmeer & Gooimeer Zuidoever			X					
78	Oostvaardersplassen			X					
79	Lepelaarplassen			X					
80	Groot Zandbrink					X	+		
81	Kolland & Overlangbroek				X				
82	Uiterwaarden Lek				X				
83	Botshol			X					
84	Duinen Den Helder - Callantsoog		X						
85	Zwanenwater & Pettemerduinen		X						
86	Schoorlse Duinen		X						
87	Noordhollands Duinreservaat		X						
88	Kennemerland-Zuid		X						
89	Eilandspolder			X					
90	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder			X					
91	Polder Westzaan			X					

nr	Gebiedsnaam	Habitattypen/soorten: [X = toegedeeld aan dit landschap, + = tevens relevant]							Heuvelland
		Noordzee, Waddenzee en Delta	Duinen	Meren en Moerassen	Rivieren-gebied	Beekdalen	Hogere zandgronden	Hoogvenen	
92	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske			X					
93	Zeevang			X					
94	Naardermeer			X					
95	Oostelijke Vechtplassen			X					
96	Coepelduynen		X						
97	Meijndel & Berkheide		X						
98	Westduinpark & Wapendal		X						
99	Solleveld		X						
100	Voornes Duin		X						
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	+	X						
102	De Wilck			X					
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck			X					
104	Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein			X					
105	Zouweboezem			+	X				
106	Boezems Kinderdijk			X					
107	Donkse Laagten			X					
108	Oude Maas				X				
109	Haringvliet	X		+	+				
110	Oudeland van Strijen			X					
111	Hollands Diep			+	X				
112	Biesbosch				X				
113	Voordelta	X							
114	Krammer-Volkerak	X		+					
115	Grevelingen	X	+						
116	Kop van Schouwen		X						
117	Manteling van Walcheren		X						
118	Oosterschelde	X		+					
119	Veerse Meer	X		+					
120	Zoommeer	X		+					
121	Yerseke en Kapelse Moer	X							
122	Westerschelde & Saeftinghe	X	+						

nr	Gebiedsnaam	Habitattypen/soorten: [X = toegeedeeld aan dit landschap, + = tevens relevant]							Heuvelland
		Noordzee, Waddenzee en Delta	Duinen	Meren en Moerassen	Rivieren- gebied	Beekdalen	Hogere zandgronden	Hoogvenen	
123	Zwin & Kievittepolder	X	+						
124	Groote Gat	X							
125	Canisvlietse Kreek	X							
126	Vogelkreek	X							
127	Markiezaat	X		+					
128	Brabantse Wal						X		
129	Ulvenhoutse Bos					X			
130	Langstraat			+		X			
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen					+	X		
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek			+		X			
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen					+	X		
134	Regte Heide & Riels Laag						X		
135	Kempeland-West					+	X		
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux					+	X		
137	Strabrechtse Heide & Beuven					+	X		
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven						X		
139	Deurnsche Peel & Mariapeel						+	X	
140	Groote Peel						+	X	
141	Oeffelter Meent				X				
142	Sint Jansberg					+	X		
143	Zeldersche Driessen				X				
144	Boschhuizerbergen						X		
145	Maasduinen				+	+	X		
146	Sarsven en De Banen						X		
147	Leudal					X			
148	Swalmdal				+	X			
149	Meinweg					+	X		
150	Roerdal				+	X			
151	Abdij Lilbosch & voormalig Klooster Mariahoop						X		
152	Grensmaas				X				
153	Bunder- en Elsloërbos					+			X

nr	Gebiedsnaam	Habitattypen/soorten: [X = toegeedeeld aan dit landschap, + = tevens relevant]							Heuvelland
		Noordzee, Waddenzee en Delta	Duinen	Meren en Moerassen	Rivieren- gebied	Beekdalen	Hogere zandgronden	Hoogvenen	
154	Geleenbeekdal					+			X
155	Brunssummerheide						X		
156	Bemelerberg & Schiepersberg								X
157	Geuldal					+			X
158	Kunderberg								X
159	Sint Pietersberg & Jekerdal					+			X
160	Savelsbos								X
161	Noorbeenden & Hoogbos					+			X
162	Abtskolk en De Putte			X					

Bijlage 9.4.2: Overzicht habitattypen en soorten per Natura 2000 landschap

Natura 2000 landschap Noordzee, Waddenzee en Delta

Habitattypen	H1110_A permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied); H1110_B permanent overstroomde zandbanken (Noordzee-kustzone); H1130 estuaria; H1140_A slik- en zandplaten (getijdengebied); H1140_B slik- en zandplaten (Noordzee-kustzone); H1160 grote baaien; H1310_A zilte pionierbegroeiingen (zeekraal); H1310_B zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur); H1320 slijkgrasvelden; H1330_A schorren en zilte graslanden (buitendijks); H1330_B schorren en zilte graslanden (binnendijks); H2110 embryonale duinen; *H2130_A grijze duinen (kalkrijk); H2170 kruipwilgstruwelen; H2190_B vochtige duinvalleien (kalkrijk); H6430_B ruigten en zomen (harig wilgenroosje); H7140_B overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden).
Soorten	H1014 nauwe korfslak; H1095 zeeprrik; H1099 rivierprrik; H1102 elft; H1103 fint; H1106 zalm; *H1340 noordse woelmuis; H1351 bruinvis; H1364 grijze zeehond; H1365 gewone zeehond; H1614 kruipend moerasscherm; H1903 groenknolorchis.
Vogelsoorten	A001 roodkeelduiker (n); A002 parelduiker (n); A004 dodaars (n); A005 fuut (n); A007 kuifduiker (n); A008 geoorde fuut (n); A017 aalscholver (n); A026 kleine zilverreiger (n); A034 lepelaar (n); A040 kleine rietgans (n); A041 kolgans (n); A043 grauwe gans (n); A045 brandgans (n); A046 rotgans (n); A048 bergeend (n); A050 smient (n); A051 krakeend (n); A052 wintertaling (n); A053 wilde eend (n); A054 pijlstaart (n); A056 slobbeend (n); A061 Kuifeend (n); A062 topper (n); A063 eider (n); A065 zwarte zee-eend (n); A067 brilduiker (n); A069 middelste zaagbek (n); A075 zeearend (n); A081 bruine kiekendief (b); A094 visarend (n); A103 slechtvalk (n); A125 meerkoet (n); A130 scholekster (n); A132 kluut (b+n); A137 bontbekplevier (b+n); A138 strandplevier (b+n); A140 goudplevier (n); A141 zilverplevier (n); A142 Kievit (n); A143 kanoet (n); A144 drieteenstrandloper (n); A147 krombekstrandloper (n); A149 bonte strandloper (n); A151 kempfaan (n); A157 rosse grutto (n); A160 wulp (n); A161 zwarte ruiter (n); A162 tureluur (n); A164 groenpootruiter (n); A169 steenloper (n); A176 zwartkopmeeuw (b); A183 kleine mantelmeeuw (b); A191 grote stern (b); A193 visdief (b); A194 noordse stern (b); A195 dwergstern (b).

Natura 2000 landschap Duinen

Habitattypen:	H2110 embryonale duinen; H2120 witte duinen; *H2130_A grijze duinen (kalkrijk); *H2130_B grijze duinen (kalkarm); *H2130_C grijze duinen (heischraal); *H2140_A duinheiden met kraaihei (vochtig); *H2140_B duinheiden met kraaihei (droog); *H2150 duinheiden met struikhei; H2160 duindoornstruwelen; H2170 kruipwilgstruwelen; H2180_A duinbossen (droog); H2180_B duinbossen (vochtig); H2180_C duinbossen (binnenduinrand); H2190_A vochtige duinvalleien (open water); H2190_B vochtige duinvalleien (kalkrijk); H2190_C vochtige duinvalleien (ontkalkt); H2190_D vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten); H3260_A bBeken en rivieren met waterplanten (waterranonkels); *H6230 heischrale graslanden; H6410 bouwgraslanden.
Soorten:	H1014 nauwe korfslak; H1318 meervleermuis; *H1340 noordse woelmuis; H1831 drijvende waterweegbree; H1903 groenknolorchis.
Vogelsoorten:	A017 aalscholver (b+n); A021 roerdomp (b); A034 Ilepelaar (b); A052 wintertaling (n); A054 pijlstaart (n); A056 slobbeend (n); A063 eider (b); A081 bruine kiekendief (b); A082 blauwe kiekendief (b); A084 grauwe kiekendief (b); A119 porseleinhoen (b); A132 kluut (b); A137 bontbekplevier (b+n); A138 strandplevier (b); A183 kleine mantelmeeuw; A195 dwergstern (b); A222 velduil (b); A275 paapje (b); A276 roodborsttapuit (b); A277 tapuit (b); A295 rietzanger (b); A338 grauwe klauwier (b).

Natura 2000 landschap Rivierengebied

Habitattypen:	H3150 meren met krabbenscheer en fonteinkruiden; H3260_B beken en rivieren met waterplanten (grote fonteinkruiden); H3270 slikgige rivieroeveren; *H6120 stroomdalgraslanden; H6410 blauwgraslanden; H6430_A ruigten en zomen (moeraspirea); H6430_B ruigten en zomen (harig wilgenroosje); H6430_C ruigten en zomen (droge bosranden); H6510_A glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver); H6510_B glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart); *H91E0_A vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen); *H91E0_B vochtige alluviale bossen (essen-iepenbossen); H91F0 droge hardhoutoibossen.
Soorten:	H1095 zeeprik; H1099 rivierprik; H1102 elft; H1103 fint; H1106 zalm; H1134 bittervoorn; H1145 grote modderkruiper; H1149 kleine modderkruiper; H1163 rivierdonderpad; H1166 kamsalamander; H1318 meervleermuis; H1337 bever; *H1340 noordse woelmuis; H1387 tonghaarmuts.
Vogelsoorten:	A004 dodaars (b); A005 fuut (n); A017 aalscholver (b+n); A021 roerdomp (b); A022 woudaap (b); A027 grote zilverreiger (b+n); A029 purperreiger (b); A034 Ilepelaar (b+n); A037 kleine zwaan (n); A038 wilde zwaan (n); A039 taigarietgans (n); A039 toendrarietgans; A041 kolgans (n); A043 grauwe gans (n); A045 brandgans (n); A050 smient (n); A051 krakeend (n); A052 wintertaling (n); A053 wilde eend (n); A054 pijlstaart (n); A056 slobbeend (n); A059 tafeleend (n); A061 kuifeend (n); A068 nonnetje (n); A070 grote zaagbek (n); A075 zeearend (n); A081 bruine kiekendief (b); A094 visarend (n); A103 slechtvalk (n); A119 porseleinhoen (b); A122 kwartelkoning (b); A125 meerkoet (n); A142 Kievit (n); A156 grutto (n); A160 wulp (n); A190 reuzenstern (n); A197 zwarte stern (b); A229 ijsvogel (b); A272 blauwborst (b); A292 snor (b); A298 grote karekiet (b).

Natura 2000 landschap Meren en Moerassen

Habitattypen:	H3140 kanswierwateren; H3150 meren met krabbenscheer en fonteinkruiden; H4010_B vochtige heiden (laagveengebied); H6410 blauwgraslanden; H6430_B ruigten en zomen (harig wilgenroosje); H6510_B glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart); H7110_A actieve hoogvenen (hoogveenlandschap); H7140_A overgangs- en trilvenen (trilvenen); H7140_B overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden); *H7210 galigaanmoerassen; *H91D0 hoogveenbossen.
Soorten:	H101X platte schijfhoren; H1042 gevlekte witsnuitlibel; H1060 grote vuurvlinder; H1082 gestreepte waterroofkever; H1095 zee prik; H1099 rivierprik; H1134 bittervoorn; H1145 grote modderkruiper; H1149 kleine modderkruiper; H1163 rivierdonderpad; H1166 kamsalamander; H1318 meervleermuis; *H1340 noordse woelmuis; H1393 geel schorpioenmos; H1903 groenknolorchis.
Vogelsoorten:	A004 dodaars (b); A005 fuut(n); A017 aalscholver (b+n); A021 roerdomp (b); A022 woudaap (b); A027 grote zilverreiger (b+n); A029 purperreiger (b); A034 lepelaar (b+n); A037 kleine zwaan (n); A038 wilde zwaan (n); A039 taigarietgans (n); A039 toendrarietgans (n); A040 kleine rietgans (n); A041 kolgans (n); A043 grauwe gans (n); A045 brandgans (n); A046 rotgans (n); A048 bergeend (n); A050 smient (n); A051 krakeend (n); A052 wintertaling (n); A053 wilde eend (n); A054 pijlstaart (n); A056 slobbeend (n); A058 krooneend (n); A059 tafeleend (n); A061 kuifeend (n); A062 topper (n); A067 brilduiker (n); A068 nonnetje (n); A069 middelste zaagbek (n); A070 grote zaagbek (n); A075 zeearend (n); A081 bruine kiekendief (b); A082 blauwe kiekendief (b); A084 grauwe kiekendief (b); A094 visarend (n); A119 porseleinhoen (b); A122 kwartelkoning (b); A125 meerkoet (n); A140 goudplevier (n); A142 Kievit (n); A151 kemphaan (b+n); A153 watersnip (n); A156 grutto (n); A177 dwergmeeuw (n); A190 reuzenstern (n); A193 visdief (b); A197 zwarte stern (b+n); A272 blauwborst (b); A292 snor (b); A295 rietzanger (b); A298 grote karekiet (b).

Natura 2000 landschap Beekdalen

Habitattypen:	H3260_A beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels); H3260_B beken en rivieren met waterplanten (grote fonteinkruiden); H4010_A vochtige heiden (hogere zandgronden); *H6120 stroomdalgraslanden; *H6230 heischrale graslanden; H6410 blauwgraslanden; H6430_A ruigten en zomen (moerasspirea); H7140_A overgangs- en trilvenen (trilvenen); H7230 kalkmoerassen; H9160_A eikenhaagbeukenbossen (hogere zandgronden); *H91E0_B vochtige alluviale bossen (essen-iepenbossen); *H91E0_C vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen).
Soorten:	H1016 zeggekorfslak; H1037 gaffellibel; H1059 pimperlblauwtje; H1060 grote vuurvlinder; H1061 donker pimperlblauwtje; H1083 vliegend hert; H1096 beekprik; H1099 rivierprik; H1134 bittervoorn; H1145 grote modderkruiper; H1149 kleine modderkruiper; H1163 rivierdonderpad; H1166 kamsalamander; H1831 drijvende waterweegbree.
Vogelsoorten:	A041 kolgans (n); A045 brandgans (n); A050 smient (n); A151 kemphaan (b); A153 watersnip (b); A156 grutto (n); A275 paapje (b), A338 grauwe Klauwier (b)

Natura 2000 landschap Hogere zandgronden

Habitattypen:	H2310 stuifzandheiden met struikhei; H2320 binnenlandse kraaiheibegroeiingen; H2330 zandverstuivingen; H3110 zeer zwakgebufferde vennen; H3130 zwakgebufferde vennen; H3160 zure vennen; H4010_A vochtige heiden (hogere zandgronden); H4030 droge heiden; H5130 jeneverbesstruwelen; *H6230 heischrale graslanden; H6410 blauwgraslanden; H7110_B actieve hoogvenen (heideveentjes); H7150 pioniervegetaties met snavelbiezen; H9120 beuken-eikenbossen met hulst; H9160_A eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden); H9190 oude eikenbossen; *H91D0 hoogveenbossen.
Soorten:	H1042 gevlekte witsnuitlibel; H1083 vliegend hert; H1096 beekprik; H1163 rivierdonderpad; H1166 kamsalamander); H1318 meervleermuis; H1321 ingekorven vleermuis; H1831 drijvende waterweegbree.
Vogelsoorten:	A004 dodaars (b); A008 geoorde fuut (b); A039 taigarietgans (n); A072 wespandief (b); A107 korhoen (b); A127 kraanvogel (n); A224 nachtzwaluw (b); A229 ijsvogel (b); A233 draaihals (b); A236 zwarte specht (b); A246 boomleeuwerik (b); A255 duinpieper (b); A275 paapje (b); A276 roodborsttapuit (b); A277 tapuit (b); A338 grauwe klauwier (b).

Natura 2000 landschap Hoogvenen

Habitattypen:	H3160 zure vennen; H4010_A vochtige heiden (hogere zandgronden); H4030 droge Heiden; *H6230 heischrale graslanden; H6410 blauwgraslanden; *H7110_A actieve hoogvenen (hoogveenlandschap); H7110_B actieve hoogvenen (heideveentjes); H7120 herstellende hoogvenen; H7140_A overgangs- en trilvenen (trilvenen); *H7210 galigaanmoerassen; H7230 kalkmoerassen; *H91D0 hoogveenbossen.
Soorten:	H1145 grote modderkruiper; H1166 kamsalamander.
Vogelsoorten:	A004 dodaars (b); A008 geoorde fuut (b); A039 taigarietgans (n); A039 toendrarietgans (n); A082 blauwe kiekendief (b); A119 porseleinhoen (b); A127 kraanvogel (n); A153 watersnip (b); A222 velduil (b); A272 blauwborst (b); A275 paapje (b); A276 roodborsttapuit (b); A277 tapuit (b); A338 grauwe klauwier (b).

Natura 2000 landschap Heuvelland

Habitattypen:	H3260_A beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels); *H6110 pionierbegroeiingen op rotsbodem; *H6130 zinkweiden; *H6210 kalkgraslanden; *H6230 heischrale graslanden; H6430_C ruigten en zomen (droge bosranden); H6510_A glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver); *H7220 kalktufbronnen; H7230 kalkmoerassen; H9110 veldbies-beukenbossen; H9120 beuken-eikenbossen met hulst; H9160_B eiken-haagbeukenbossen (heuvelland); *H91E0_C vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen).
Soorten:	H1014 nauwe korfslak; H1016 zeggekorfslak; H1037 gaffellibel; *H1078 spaanse vlag; H1083 vliegend hert; H1096 beekprik; H1163 rivierdonderpad; H1193 geelbuikvuurpad; H1318 meervleermuis; H1321 ingekorven vleermuis; H1324 vale vleermuis.

Bijlage 9.5: Begrenzingswijzigingen Natura 2000 gebieden

In deze bijlage zijn opgenomen de gebieden waarvoor de begrenzing wordt bijgesteld t.b.v. duurzame instandhouding van habitattypen en soorten waarvoor Nederland verantwoordelijk is. Het betreft alleen wijzigingen buiten de huidige buitengrens van een Natura 2000 gebied.

2. Duinen en Lage land van Texel

Dit betreft het gebied rond het beschermd natuurmonument Hanenplas ten zuidwesten van De Cocksdorp, waarvan een geïsoleerd gelegen deel buiten de huidige Natura 2000 begrenzing valt. Dit is ondervangen door het gehele natuurmonument binnen de Natura 2000 begrenzing te brengen inclusief aangrenzende SBB-gronden (rekening houdende met aanleg golfbaan). Deze aanpassing leidt niet alleen tot een logischer begrenzing, maar biedt ook uitbreidingskansen voor de habitattypen *H2130 grijze duinen en H2190 vochtige duinvalleien. Verder kan hiermee de verder te ontwikkelen gradiënt van droog, brak en nat binnen het Natura 2000 gebied worden gebracht.

13. Alde Feanen

Hiervoor geldt een uitbreiding voor natuurontwikkeling ten behoeve van instandhouding en herstel van de noordse woelmuis (tevens gunstig voor water- en moerasvogels) in het kader van Europees LIFE-project. Dit betreft nieuwe natuur die inmiddels is verworven door It Fryske Gea (ca. 70 ha).

25. Drentsche Aa-gebied

Hiervoor geldt een uitbreiding ten behoeve van verbetering van de interne samenhang en hydrologisch herstel van het gebied (o.a. aanvulling met ontbrekende schakel van het beekdal van het Rolderdiep tussen Rolde en Anderen).

27. Drents-Friese Wold & Leggelderveld

Hiervoor geldt een uitbreiding met onder meer het zuidelijk deel van het Doldersumse Veld (eigendom Drents Landschap), waar de habitattypen H4010 droge heide en *H6230 heischrale graslanden worden ontwikkeld, en het noordelijk deel van het Dal van de Vledder Aa (grotendeels verworven nieuwe natuur) dat van belang is voor het habitatype *H6230 heischrale graslanden.

28. Elperstroomgebied

Hiervoor geldt een uitbreiding ten behoeve van instandhouding en herstel van de habitattypen H7230 kalkmoerassen en *H6230 heischrale graslanden inclusief de gradiëntreeks in het beekdal. Dit betreft SBB-gronden (o.a. Boswachterij Schoonloo) en deels verworven nieuwe natuur.

30. Dwingelderveld

Hiervoor geldt een uitbreiding met Kloosterveld en Anserveld (eigendom Natuurmonumenten) ten behoeve van instandhouding van het gebied en een meer logische begrenzing.

45. Springendal en Dal van de Mosbeek

Hiervoor geldt een uitbreiding ten behoeve van instandhouding en herstel van de habitattypen H7230 kalkmoerassen, *H6230 heischrale graslanden, *H91E0 vochtige alluviale bossen en voor de soorten vliegend hert (H1083) en beekprik (H1096). Dit betreft ruimere begrenzing rond de Mosbeek op de Manderesch (nieuwe natuur), meer robuuste begrenzing rond de beekloop van Hazelbekke (deels Natuurmonumenten) en verkleining en uitbreiding van het deelgebied van de Zuidelijke Vasserheide en ten noordoosten van Nutter (meer logische begrenzing). Ten behoeve van het vliegend hert zijn een aantal aangrenzende eikenwallen en eikenbosjes toegevoegd, die een essentieel element van het leefgebied van deze soort zijn.

49. Dinkelland

Voor het Dinkelland geldt een inkrimping met Singraven (244 ha), gelet op de beperkte kwaliteit van de aanwezige habitattypen (H91E0 vochtige alluviale bossen, H9160 eiken-haagbeukenbossen). Laatstgenoemde komt beter ontwikkeld voor langs de Snoeyinksbeek, zie onder Landgoederen Oldenzaal) en de geïsoleerde ligging ten opzichte van het hoofdgebied. Enige uitbreiding ten behoeve van instandhouding en herstel van de habitatype H3130 zwak gebufferde vennen. H6410 blauwgraslanden en *H6230 heischrale graslanden en verbetering interne samenhang. Dit betreft nieuwe natuur (deels al

verworven) rond Stroothuizen, Punthuizen en het Beuninger Achterveld. Tevens geldt een uitbreiding met het beschermd natuurmonument Snoeyinksbeek (ten oosten van het Smoddebos, aansluitend op Landgoederen Oldenzaal (50)) en aangrenzende gronden deels eigendom van Natuurmonumenten met vergelijkbare natuurwaarden als Dinkel. Totale oppervlakte van dit Natura 2000 gebied wordt kleiner.

50. Landgoederen Oldenzaal

Hiervoor geldt een uitbreiding met omgeving Snoeyinksbeek incl. Losserhof en Smoddebos. Het betreft twee locaties van het slechts in kleine oppervlaktes voorkomende eiken-haagbeukenbossen (hogere zandgronden) (H9160_A). Het Smoddebos is zelfs één van de best ontwikkelde voorbeelden van het betreffende habitatype. Door een omissie is het in 2003 buiten de begrenzing gebleven. Losserhof is onderdeel van het beschermd natuurmonument Snoeyinksbeek.

57. Veluwe

Hiervoor geldt een uitbreiding met gronden in eigendom van natuurbeschermingsorganisaties.

65. Bennekomse Meent

Hiervoor geldt een uitbreiding met het beschermde natuurmonument Hel & Blauwe Hel onder Veenendaal.

70. Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid

Hiervoor geldt een uitbreiding langs de Diefdijk met eigendommen van het Zuid-Hollands Landschap ten behoeve van de kamsalamander (H1166). Langs de Linge verkleining Natura 2000 gebied.

71. Loevestein, Kornsche Boezem en Pompveld

Hiervoor geldt een uitbreiding ten behoeve van herstel van het habitatype H6510 glanshaver- en vossenstaarthooilanden in de uiterwaarden ten westen van Brakel aansluitend op het reeds aangemelde gebied. Dit betreft nieuwe natuur en voor een klein deel SBB-gronden.

87. Noordhollands Duinreservaat

Hiervoor geldt een uitbreiding met Dorpsduinen en Vuurbaaksduin ten zuiden van reeds begrensd gebied. De Dorpsduinen liggen ten westen van de bebouwing van Wijk aan Zee en zuidelijk daarvan het Vuurbaaksduin (beide deels PWN-eigendom) met goed ontwikkelde voorkomens van het habitatype *H2130 grijze duinen, hetgeen bij de aanmelding over het hoofd is gezien. De Dorpsduinen zijn een typisch 'zeedorpenlandschap' met kenmerkende soorten van het verbond van droge, kalrijke duingraslanden (Polygalo-Koelerion) zoals hondskruid, nachtsilene en bitterkruid.

109. Haringvliet

Hiervoor geldt een uitbreiding met Plangebied Zuiderdiep waar getijdennatuur zal worden gerealiseerd, hetgeen onder meer uitbreiding van het leefgebied van de noordse woelmuis met zich mee zal brengen.

110. Hollands Diep

Hiervoor geldt een uitbreiding met de polder 'Oostersche Bekade Gorzen' (grenzend aan het beschermd natuurmonument Oostersche Slobbegorzen) dat een prioritair project is in het kader van 'Deltanatuur'. Dit gebied is recentelijk verworven en biedt ontwikkelingskansen voor het habitatype *H91E0_A vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen) en de noordse woelmuis (*H1340).

118. Oosterschelde

Hiervoor geldt een uitbreiding met resterende delen van het Plangebied Tureluur op Schouwen-Duiveland ten behoeve onder meer instandhouding en herstel van leefgebied van de noordse woelmuis en kweldervegetaties. Dit gebied is inmiddels ook van groot belang geworden voor broedende en pleisterende watervogels (hoogwatervluchtplaats en voedselgebied). Het betreft uitsluitend door Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten reeds verworven gronden.

122. Westerschelde & Saeftinghe

Hiervoor geldt een uitbreiding met binnendijs gelegen gronden ten behoeve van kweldervegetaties en broedende en pleisterende watervogels (hoogwatervluchtplaats en voedselgebied). Het betreft alleen door

natuurbeschermingsorganisaties verworven gronden. Tevens worden de vaargeulen en het mondingsgebied van de Westerschelde aan het Vogelrichtlijngebied toegevoegd, zodat de begrenzing van het Habitatrichtlijngebied en het Vogelrichtlijngebied gelijk worden.

132. Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek

Een relatief grote oppervlakte cultuurgronden die niet van directe betekenis worden geacht voor de instandhouding van het gebied, zijn buiten de begrenzing van het gebied gebracht (o.a. tussen Moerputten en Drongelens Kanaal, tussen Moerputtenweg en A59). Dit geldt echter niet voor de bermen van wegen en sloten ten zuiden van de Moerputten die behoren tot het leefgebied van het donker pimperlblauwtje (H1061). Tevens geldt een uitbreiding ten behoeve van deze soort ten zuiden van Nieuwkuijk en met oevers en bermen langs het Drongelens Kanaal.

133. Kampina en Oisterwijksche Vennen

Hiervoor geldt een uitbreiding met het Banisveld (ten zuidwesten van Lennisheuvel) ten behoeve instandhouding van het habitatype H6410 blauwgraslanden en gelet op het voorkomen van het habitatype H3130 zwak gebufferde vennen. Dit betreft gronden van de Vereniging Natuurmonumenten. Verder uitbreiding ten noordwesten van Kampina (o.a. Landgoed Nemelaer) wegens het voorkomen van habitattypen H3130 zwak gebufferde vennen, H4010 vochtige heide, en soorten kamsalamander (H1166) en grote modderkruiper (H1145). Dit betreft gronden van het Brabants Landschap en Natuurmonumenten.

135. Kempenland-West

Het beekdal bij Gorp is buiten de begrenzing gebracht omdat het van minder betekenis wordt geacht voor de instandhouding van het gebied. Het gebied is uitgebreid met de Roversche Heide (bestaande natuur, merendeels eigendom Brabants Landschap) wegens voorkomen van de habitattypen H4010 vochtige heide en H4030 droge heide. Verder is de interne samenhang verbeterd door verbinding van de gebiedsdelen Landschotse Heide en Neterselsche Heide (merendeels verworven nieuwe natuur). Onderzocht wordt nog of de begrenzing van de beeklopen goed is afgestemd op het voorkomen van de

beekgebonden drijvende waterweegbree (H1831), en de habitattypen H3260 beken en rivieren met waterplanten en *H91E0 vochtige alluviale bossen

136. Leenderbos, Grootte Heide en De Plateaux

Hiervoor geldt een uitbreiding met de beekloop van de Tongelreep en aangrenzend natuurgebied tot Aalst wegens voorkomen habitattypen H3260 beken en rivieren met waterplanten en H3130 zwak gebufferde vennen en ten behoeve herstel voor beekprik (H1096) en drijvende waterweegbree (H1831). Dit betreft merendeels bestaande natuur in eigendom van het Brabants Landschap en het Waterschap De Dommel. Het stroomgebied van de Tongelreep heeft enkele gunstige eigenschappen: relatief goed basisdebiet, weinig intensieve landbouw en gering aandeel verhard oppervlak, grotendeels gelegen in nabij beschermde natuurgebieden en de infiltratiegebieden liggen vrijwel geheel in bos- en natuurgebied. Na voltooiing van de in uitvoering en voorbereiding zijnde projecten wordt de Tongelreep op korte termijn een van de meest kansrijke beken voor herstel van de genoemde habitatwaarden in dit gebied.

139. Deurnsche Peel en Mariapeel

Hiervoor geldt een uitbreiding met deels al verworven nieuwe natuur ten behoeve van de instandhouding en herstel van de habitattypen *H7110 actieve hoogvenen en H7120 herstellende hoogvenen en de algehele samenhang van het gebied.

140. Grootte Peel

Hiervoor geldt een uitbreiding met nieuwe natuur aan de Brabantse zijde ter verbetering van de hydrologische situatie ten behoeve van de instandhouding van het habitatype H7120 herstellende hoogvenen.

154. Geleenbeekdal

Hiervoor geldt een uitbreiding van de begrenzing voor instandhouding en herstel van het habitatype H7230 kalkmoerassen (H7230) in de Kathagerbeemden, voor instandhouding en herstel van de habitattypen *H91E0 vochtige alluviale bossen, H9160 eiken-haagbeukenbossen, voor leefgebied van de zeggekorfslak (H1016) en voor vergroten van de interne samenhang van het gebied. Dit betreft merendeels terreinen in eigendom van Natuurmonumenten.

157. Geuldal

Hiervoor geldt een uitbreiding ten behoeve van instandhouding en herstel van de habitattypen *H6210 kalkgraslanden en *H6230 heischrale graslanden op de Gulpenerberg. Dit betreft zowel bestaande natuur (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Limburgs Landschap en de gemeente) als nieuwe natuur.

De uitbreiding is van toepassing ten oosten van de Schaelsberg ten behoeve van herstel van het habitatype *H6210 kalkgraslanden. In het Stimuleringsplan zijn voor dit gebied (deelgebied Dölkesberg) kalkgrasland, kalkrijk kamgrasland en pioniergemeenschappen op kalk als natuurdoeltypen aangegeven (een aantal belangrijke soorten is reeds aanwezig).

Uitbreiding westwaarts van het Ravensbos ten behoeve van instandhouding en herstel van de habitattypen *H91E0 vochtige alluviale bossen en H9160 eiken-haagbeukenbossen. Uitbreiding met Melchelderbeekdal ten behoeve van beekprik (H1096), de habitattypen H6510 glanshaver- en vossenstaatrhoilanden en *H91E0 vochtige alluviale bossen.

Bovendien is bij de begrenzing in 2003 verzuimd rekening te houden met de ligging van ondergrondse mergelgroeven bij Berg en Valkenburg die in gebruik

zijn bij overwinterende vleermuizen waarvoor dit gebied onder meer is aangemeld. De ligging van de voor vleermuizen belangrijke ondergrondse groeven buiten de huidige begrenzing zal op de kaart apart worden aangeduid. De groeven herbergen te samen ongeveer 28% van de overwinterende ingekorven vleermuizen (H1321), ongeveer 39% van de vale vleermuizen (H1324) en ongeveer 24% van de meervleermuizen (H1318) in Nederland.

160. Savelsbos

Hiervoor geldt een uitbreiding ten behoeve van instandhouding en herstel van de habitattypen *H6210 kalkgraslanden, *H6230 heischrale graslanden, H6430_C (ruigten en zomen, droge bosranden), H9160 eiken-haagbeukenbossen en leefgebied van de spaanse vlag (*H1078). Dit betreft grotendeels gronden die reeds in eigendom zijn bij Staatsbosbeheer. Bovendien is bij de begrenzing in 2003 verzuimd rekening te houden met de ligging van de ondergrondse groeve Keerderberg, die in gebruik is bij overwinterende vleermuizen waarvoor dit gebied onder meer is aangemeld. De ligging van deze groeve zal op de kaart apart worden aangeduid.